

ŽURNALISTIKA

2017 (II)

Tas trapus žodis laisvė...

Valentino Pečinino nuotr.

Almanachas

ŽURNALISTIKA

2017 (II)

Almanachas

ŽURNALISTIKA 2017 (II)

Autoriai

Elona Limantienė
Jūratė Rauduvienė
Rita Aleknaitė-Bieliauskienė
Daiva Červokienė
Viktoras Trofimišinas

Laura Sėlenienė
Nijolė Koskienė
Vytautas Bukauskas
Vytautas Žeimantas
Jolanta Beniušytė
Sigitas Povilas Krivickas

Leidinio redaktorė

Jolanta Beniušytė

Kalbos redaktorė

Angelė Pletkuvienė

Dizainerė

Ilna Chmieliauskaitė

Leidinių prenumeruoti galima (leidinio indeksas 5329) Lietuvos pašto skyriuose arba internetu, užpildžius prenumeratos kvitą adresu <http://www.prenumeruok.lt/NewSubscription.aspx>
Metinė prenumerata kainuoja 5,79 Eur, vieno numerio kaina 2,90 Eur.

ISSN 0135-1346

Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija, 2017

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas remia projektą „Regionų medijų vaidmens ir pokyčių įžvalgos – kalba žurnalistai“.

(Fondas yra įsipareigojęs 2017 m. projektui vykdyti suteikti 6 000 eurų finansinę paramą)

(„Redaktorės žodis“, „Diskusija: mažiau žurnalistikos, daugiau žiniasklaidos. Kaip tai pakeisti?“, „Vejuosi laiką, kuriame įspausos Aloyzo pėdos“, „Živilė Kavaliauskaitė: žurnalistika – savotiška priklausomybė“, „Panevėžio žurnalas „Senvagė“ – meilės laiškas gimtajam miestui“, „Apie kokią žurnalistiką svajojame?“, „Propagandiniai karai – ir per interneto televiziją?“, „Profesinė etika – ant Temidės svarstyklių“, „Šiauliečiui Alvydui Januševičiui pakeliui į žurnalistiką teko ir pabadauti“, „Tas saldus sugrįžimas į žurnalistiką...“, „Iš Panevėžio kilusi Nijolė Baužytė: „Žurnalistas turi būti kaip bizūnas“, „Albertas Laurinčiukas: nuo Šiaulių per visą pasaulį“, „Su teatru ir poezija susipynęs viešojo žodžio kelias Panevėžyje“, „Laiko slinktytis, Panevėžio fotografija ir Marsas“, „Panevėžio legenda Juozas Miltinis žurnalistams buvo kietas riešutėlis“, „Iš „Šiaulių krašto“ humoreskų gims knyga“, „Gyvybe alsuojančios panevėžiečio fotografijos“, „Juozo Tumo-Vaižganto premijos laureatas – profesorius Egidijus Aleksandravičius“, „Kas, kur, kada – 2017 metai: nuo liepos iki gruodžio“).

Viršelyje – panevėžiečio fotografo, fotomenininko Valentino Pečinino nuotrauka „Žvilgsnis į Panevėžį“.

ALMANACHAS „ŽURNALISTIKA 2017 (II)“

Formatas 17x24 cm, 8 sp. l. (128 p.)

Leidėjas Nacionalinė žurnalistų kūrėjų asociacija

Adresas: Jogailos g. 11, LT-01116 Vilnius

Spaudai parengė leidybos įmonė „Kriventa“, V. Pietario g. 5-3, LT-03122 Vilnius

Tel. / faks. (8 5) 265 06 29, el. p. kriventa@kriventa.lt, www.kriventa.lt

Tiražas 600 egz. Pasirašyta spaudai 2017 12 04

Spausdino UAB „Petro ofsetas“, Naujoji Riovonių g. 25C, LT-03153 Vilnius, www.petroofsetas.lt

Redaktorės žodis

Asmeninio archyvo nuotr.

Lyg vėjo gūsis pralėkė 2017-ieji, ir mes su Jumis, mieli skaitytojai, metų pabaigoje imsimės ir skaitysime antrąją almanacho „Žurnalistika“ knygelę. Su kūrybine almanacho komanda, talentingais Šiaulių ir Panevėžio miestų žurnalistais, fotografais labai stengėmės, kad mūsų „Žurnalistika“ būtų ne tik

įdomi, naudinga profesine prasme, bet ir turėtų išliekamąją vertę.

Antrasis šių metų almanachas – tai pasakojimas apie Šiaulių ir Panevėžio žurnalistus, šių regionų žiniasklaidos priemones, žurnalistikos aktualijas. Jau ne vienus metus

Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos leidžiamas, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo palaikomas almanachas „Žurnalistika“ keliauja po Lietuvos regionus ir buria bendrai kūrybai vietos žurnalistus. Pirmąjį šių metų almanachą „atidavėme“ Lietuvos žurnalistikos lopšiu – Kaunui, antrąjį – Šiaulių ir Panevėžio plunksnos sesėms ir broliams.

Almanachą pradėdame nuo pačios svarbiausios temos – karštos aktualijos mums visiems – spaudos laisvės. Prieš kurį laiką minint pirmojo pasaulyje Nepriklausomos spaudos akto, surašyto Švedijoje, 250 metų sukaktį Švedijos ambasadoje Vilniuje vyko konferencija „Žiniasklaidos laisvė demokratinėje visuomenėje“. Jos metu surengtoje aktualioje diskusijoje konstatuota, jog žurnalistikos situacija tiek Lietuvoje, tiek Švedijoje nėra lengva. Pastaraisiais metais smarkiai mažėja žurnalistikos, o žiniasklaidos daugėja. Kaip išlaikyti aukšto lygio žurnalistiką? Paskaitykime kolegų mintis.

Labai smagu, kai profesionalūs žurnalistai po pertraukos grįžta prie savo mėgstamo darbo. Tikrų žurnalistinių perliukų pažeria šiaurietė Elona Limantienė, pasakojanti nepaprastą savo herojaus istoriją, prasidėjusią prieš beveik ketvirtį amžiaus laikraštje ir dabar tęsiamą būsimoje respublikinės TV laidoje. Kartu su šiauriete žurnaliste Jūrate Sobutiene, kuri sako, kad buvusių žurnalistų nebūna, E. Limantienė ir operatorius Saulius Pučinskas kuria laidą apie vokiečių karo belaisvį Aloyzą Fetą, pokariu stačiusį paminklą sovietiniam kariui Šiauliuose. Vokietis grįžo jau į laisvą Lietuvą, nes norėjo pamatyti, kaip lietuviai susigrąžino Nepriklausomybę ir demontavo belaisvių statytą paminklą. Tikrai neeilinė istorija!

Žurnalistika šiandien išgyvena nelengvus laikus – laikraščiai „nukraujavo“, televizijos „suly-

so“, gal kiek geriau laikosi radijas ir interneto portalai. Kaip oro reikia naujų visuomenės informavimo priemonių ar būdų, kurie galbūt padėtų žiniasklaidai išsikaupti iš sąstingio. Regionų žurnalistai optimizmo nepraranda – pateikiame Lietuvos žurnalistų sąjungos Šiaulių skyriaus pirmininkės J. Sobutienės ir panevėžiečio, LŽS Aukštaitijos skyriaus pirmininko Rolando Meiliūno mintis.

Šauni jaunesnioji karta teikia vilčių, kad tikroji žurnalistika nebus prarasta, užgožta socialinių tinklų, vienadienių interneto sensacijų. Almanacho „Žurnalistika“ autorė Laura Sėlenienė pasakoja apie du šiaurietiškus kolegas – dienraščio „Šiaulių kraštas“ reporterę Živilę Kavaliauskaitę ir „15min“ žurnalistą Alvydą Januševičių. Ž. Kavaliauskaitė teigia į žurnalistiką pasukusi iš didelio noro kalbinti žmones ir rašyti. Iš šio noro gimė ir jos profesinį kelią reprezentuojanti, populiarumo sulaukusi knyga „Trispalvė Irkutsko karštyje“. „Unikalius tekstus kuriantys žurnalistai – pokyčių purtomos žiniasklaidos išgyvenimo garantas“, – įsitikinęs žurnalistas A. Januševičius, pats ir einantis šiuo keliu.

Viešojo eterio erdvėje – savi rūpesčiai. Nerimą kelia vis labiau aktyvėjanti propagandinių ir nelegalių televizijos kanalų veikla internete. Lietuvos radijo ir televizijos komisijos vadovo Edmundo Vaitekūno teigimu, vis aktyviau internetu perduodamos televizijų programos bei laidos, kurios dažnai kursto nesantaiką, skleidžia priešišką mūsų valstybei ir jos vertybėms propagandą, be to, iškreipia konkurencijos sąlygas, TV kanalų paketuose nelegaliai siūlydamos papildomą produkciją, už kurią nemokami jokie mokesčiai. „Jie veikia kaip nelegalūs lošimo namai – svarbu gauti vienadienę naudą“, – sako E. Vaitekūnas.

Kaip be profesinės etikos? Viktoras Trofimišinas, Visuomenės informavimo etikos komisijos pirmininko pavaduotojas, LŽS Etikos komisijos pirmininkas, dalijasi įdomia informacija straipsnyje „Profesinė etika – ant Temidės svarstyklių“. Kaip žinome, šios komisijos sprendimai nėra galutiniai ir neskundžiami. Abejojantieji sprendimų teisingumu, pagrįstumu ieško tiesos teisme. Į teismą yra kreipusis ir pati komisija, gindama savo poziciją.

Vieni kolegos bėga iš žurnalistikos, o kiti grįžta... „Sugrįžimas į žurnalistiką buvo saldus. Norėjosi rašyti, rašyti, rašyti... O ir temų, pasirodo, manyje buvo prisikaupę“, – sako šiaulietė Jūratė Rauduvienė. Ji po 15 metų viešųjų ryšių specialistės darbo miesto savivaldybėje vėl pradėjo karjerą laikraštyje – tapo „Šiaulių naujienų“ redaktoriaus pavaduotoja.

Almanacho autorės Daivos Červokienės interviu su iš Panevėžio kilusia garsia Lietuvos žurnaliste Nijole Baužyte. Apie gyvenimo prasmę TV laidomis „Mūsų miesteliai“ išgarsėjusi žurnalistė kalba, jog „svarbiausia – mažiau galvoti apie save, o daugiau apie tą kraštą, kuriame gyveni. Dažnai žmonės klausia: „Ką ta Lietuva man davė?“ O reikia klausti: „Ką tu jai davei?“

Panevėžietis spaudos fotografas, fotomenininkas Valentinas Pečininas duoną valgo ir iš karatė sporto trenerio darbo. Vis dėlto savo auklėtinius moko ne tik sporto. „Auklėju būsimuosius Lietuvos piliečius, kad jie augtų sveiki, stiprūs, atsidadę valstybei, savosios šalies patriotai ir gynėjai“, – sako Valentinas. Jo nuotraukomis iliustruoti antrojo 2017 m. „Žurnalistikos“ almanacho viršeliai.

Verčia susimąstyti D. Červokienės interviu su šių metų Juozo Tumo-Vaižganto premijos

laureatu prof. Egidijumi Aleksandravičiumi. Į klausimą, kaip vertina žiniasklaidos situaciją Lietuvoje, jis atsako, jog viešieji ryšiai bei neviešos biurokratijos priemonės ir slaptos intrigos ją jau beveik sunaikino.

Vytautas Žeimantas prisimena iškilią asmenybę Lietuvos žurnalistikoje – Albertą Laurinčiuką, kilusį iš Šiaulių krašto, ilgametį Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininką, redaktorių, žurnalistą, rašytoją ir dramaturgą.

Sigitas Povilas Krivickas atskleidžia įdomius Panevėžio fotografų klubo kūrybinius užkulius.

Panevėžietė muzikė, profesorė, kultūros temomis kelis dešimtmečius rašanti LŽS narė Rita Aleknaitė-Bieliauskienė įdomiai apžvelgia Panevėžio žurnalistikos kelią, susipynusį su teatru ir poezija, pasidžiaugia Panevėžio kultūros žurnalo „Senvagė“ atgimimu. Almanache galima paskaityti interviu ir su pačia R. Bieliauskiene. Ji prisiminė ir charizmatiško teatro režisieriaus Juozo Miltinio, kuris žurnalistams buvo kietas riešutėlis, laikus.

Atokvėpiui nuo rimtų temų – šiaulietės žurnalistės Nijolės Koskienės moteriškos humoreskos, kurios ne vienus metus buvo spausdinamos dienraštyje „Šiaulių kraštas“. Autorė svajoja sudaryti iš jų knygą. Sėkmės jai!

Tad smagaus skaitymo, mieli almanacho „Žurnalistika“ skaitytojai! Ir iki malonių susitikimų kitais metais.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Diskusija: mažiau žurnalistikos, daugiau žiniasklaidos. Kaip tai pakeisti?

”

Prieš kurį laiką minint pirmojo pasaulyje Nepriklausomos spaudos akto, surašyto Švedijoje, 250 metų sukaktį šios šalies ambasadoje Vilniuje vyko konferencija „Žiniasklaidos laisvė demokratinėje visuomenėje“. Viena šios konferencijos organizatorių – Lietuvos žurnalistų sąjunga (LŽS). Po pranešimų surengta įdomi diskusija apie tai, ką daryti, kad išliktų tokia žurnalistika, kuri reikalinga demokratinėi politinei sistemai išlaikyti. Diskusiją moderavo LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius. Joje dalyvavo Nacionalinių rajonų ir laikraščių leidybų asociacijos valdybos pirmininko pavaduotoja, Klaipėdos rajono laikraščio „Banga“ redaktorė Vilija Butkuvienė, UAB „BNS“ direktoriaus pavaduotojas turiniui Vaidotas Beniušis, informacinių technologijų ekspertas Džiugas Paršonis, Kultūros ministerijos Visuomenės informavimo politikos skyriaus vedėjas Deividas Velkas, Lietuvos kabelinės televizijos asociacijos prezidentė, Visuomenės informavimo etikos komisijos pirmininkė Vaiva Žukienė ir dienraščio „Lietuvos žinios“ vyriausiasis redaktorius Ramūnas Terleckas.

Konferencijos
Švedijos
ambasadoje
dalyviai.

*Jolantos Beniušytės
nuotr.*

“

Vietos laikraštis – bendruomenės dalis

D. Radzevičius. Žurnalistikos situacija tiek Lietuvoje, tiek Švedijoje nėra lengva. Pastaraisiais metais smarkiai mažėja žurnalistikos, o žiniasklaidos daugėja. 250 metų egzistuoja spaudos laisvė Švedijoje, šiemet sukanka 20 metų nuo to, kai mūsų šalyje priimtas Visuomenės informavimo įstatymas. Norisi pakalbėti apie tai, kas laukia artimiausiu metu, kaip išlaikyti aukšto lygio žurnalistiką? Pradėkime nuo spaudos – laikraščių atstovų.

V. Butkuvienė. Žiniasklaidos piramidė prasideda nuo vietinės spaudos. Kaip namą statome nuo pamatų, taip ir pamatinė vertybė yra tai, kokią žiniasklaidą turime vietoje. Regioninės žiniasklaidos įtaka yra labai didelė, tad nieko nuostabaus, kad nuolat kovojama dėl šios įtakos perėmimo. Pavyzdžiui, bandoma užvaldyti nepriklausomą laikraštį arba nustelbti kitu, nemokamai dalijamu spaudos leidiniu, kurio leidyba finansuojama tiesiogiai iš biudžeto. Manau, neįvertinome rimto signalo mums visiems, savotiško Trojos arklio, kai kelerius metus leidome viešoje erdvėje įrodinėti savo tiesas, esą nemokamai už valdžios pinigų leidžiamas laikraštis yra gerai. Mat dalis skaitytojų nebesupranta, o kurgi tas blogis, juk veltui dalija, nes įpratę gauti informaciją nemokamai iš interneto. Kitaip tariant, neatlikome savo žurnalistinės misijos iki galo – įtikinti ir parodyti, ką reiškia nupirkta žiniasklaida.

Nesinori verkšlenti, bet regioninė žiniasklaida iki šiol negauna deramo valstybės dėmesio.

Jau vien tas faktas, kad rajonų laikraščiai nė iš tolo neprileidžiami prie valstybinių viešinio konkurso, čia „laimikį“ dalijasi viešųjų ryšių agentūros ir respublikinė žiniasklaida.

Nepaisant bendros situacijos, regioninės žurnalistikos ateitį matau šviesią ir stiprią. Išgyvenome krizę, stabilizavome padėtį, mūsų skaitytojų ratas nemažėja, nors kasdien kykla lėktuvai iš Lietuvos su emigruojančiais gyventojais. Laikraštis yra bendruomenės dalis, ir jei skaitytojas patiki, kad laikraštis atstovauja jo interesams, toks leidinys turi daug šansų išlikti.

Žurnalistinės visuomenės solidarumas per mažas. Kiekviena nauja valdžia kvestionuoja laisvos žurnalistikos nuostatus, bando nustatyti įstatymo viršenybę prieš laisvą žodį. Turime būti vieningi, atsilaukyti prieš tuos bandymus. Nacionaliniu lygmeniu trūksta tiriamosios žurnalistikos darbo, kuris atskleistų, kokia vietinės spaudos padėtis, kokiomis sąlygomis ji išgyveno, kas slepiasi už jos nugaros. Spauda yra labai įvairi savininkų požiūriu, kurių dalis net nėra viešai skelbiama, o iš tiesų daro didelę įtaką visuomenei per politiką, verslą, per pinigus, neretai ir šešėlinius. Toks išsamus, argumentuotas tyrimas labai reikalingas. Prieš kelerius metus „Veido“ žurnale diskutuota, kad tik 15 proc. spaudos Lietuvoje yra nepriklausoma.

Iššūkis – socialiniai tinklai

D. Radzevičius. Ką šioje situacijoje galime padaryti mes, žurnalistai? Grėsmės akivaizdžios: politikų bandoma užvaldyti spauda, sklinda šaliai priešiška propaganda... Kaip apginti demokratiją, laisvą žurnalistiką?

Apskritojo stalo diskusijos dalyviai: (iš kairės) Džiugas Paršonis, Vaidotas Beniušis, Deividas Velkas, (apačioje) Vilija Butkuvienė ir Vaiva Žukienė.

V. Beniušis. Ne tik Lietuvoje, bet ir visame pasaulyje tendencijos yra tokios: kiekybės žiniasklaidoje reikia labiau nei kokybės ir tai susiję su technologiniais pokyčiais. Tradicinė žiniasklaida prarado nemažą dalį savo įtakos, taip pat monopolį kurti turinį, pranešti naujienas dėl labai spartaus socialinių tinklų ir informacinių technologijų tobulėjimo. Tai labai gerai, nes demokratiuoja visuomenę, yra nukreipta prieš autoritarinių režimų įsigalėjimą.

Vis dėlto yra ir blogoji pusė – per daug nukrypstama į pramogas, žurnalistiniai tyrimai tarsi nebeturi prasmės, nes žurnalistas gali prasimušti, atkreipti auditorijos dėmesį viešoje erdvėje tik ribiniais komentarais, o ne atskleidamas tikrus faktus.

Vis dėlto žiniasklaidoje tikrai nėra taip tamsu – dalis visuomenės jau pavargo nuo to

triukšmo bei pramogų ir ilgisi tikrosios žurnalistikos. Naujienų portalai ima tikrinti faktus, remtis patikimais šaltiniais, o ne tik skelbti kraštutines nuomones.

Žiniasklaidoje vyksta lūžiniai momentai – štai „Times“ laikraščio prenumerata išaugo 10 kartų, žmonės pasirenkę mokėti didesnius pinigus už visuomenės informavimo priemonę (VIP), tarkime, po 50 eurų, tai rodo atlikti

tyrimai, kad tik gautų tikrų žinių ir faktų. Mažėja žurnalistų politinių aktyvistų ir vėl grįžtama prie šaknų – tiriamosios žurnalistikos. Socialiniai tinklai atėmė iš žiniasklaidos informacijos sklaidos monopolį. Tačiau kiekvienas iššūkis yra ir nauja galimybė.

D. Paršonis. Jei matai, kad pastatas griūva, tai kuo greičiau jį pats griauk, nes pradėsi kurti kažką nauja. Kiek daug patiriame nuostolių bei problemų dėl to, kad nenorime pripažinti realybės. Prisiminkime, kaip dalis žurnalistų bendruomenės priešinosi redakcijų kompiuterizavimui. „Ne, jau tikrai mūsų redakcijoje taip nebus, kaip rašėme mašinėlėmis, taip ir rašysime, nes dar elektra nutrenks su tais kompiuteriais“, – kalbėjo jie. Kiti buvo įpratę, kad jų rašinius surinktų mašininkės, kurių redakcijose dirbdavo po tris keturias. Prieš kompiuterius kalbančiųjų

buvo lygiai tiek pat, kiek dabar pasisako prieš socialinius tinklus. Tačiau šie dalykai kaip elektros lemputė atėjo ilgam, ir kitaip jau nebebus. Ir visiems bus mažiau skausminga, jei greičiau prisitaikysime prie jų. Gal kažkiek ir mes patys, žurnalistai, kalti, jog dabar vyksta tokio lygio viešos diskusijos, atsirado tiek daug neapykantos grupių, tiek daug alternatyvių faktų. Ko gero, santykinai taip ir yra, nes ta žurnalistika, kuri laiko aukštai iškėlusį galvą, liko panaši į elitinį kiną – ji tapo tarsi izoliuota nuo visuomenės. Atėjo socialiniai tinklai, žmonės ėmė transliuoti savo namų pokalbius į viešumą – daug įdomiau skaityti apie kaimynus nei laikraščius! Kai viso to žmonės pasisotins, grįš prie ankstesnių informacijos šaltinių. Tik bijau, kad nepasisotins, nes tokie bendražmogiški pokalbiai egzistuoja tūkstantmečius. Tad kyla klausimas, kam reikalingi tarpininkai – žurnalistai, jei

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto lektorius Kęstutis Petrauskis ir Švedijos žurnalistė Kristina Jutterström.

LŽS Vilniaus skyriaus atstovas Raimondas Polis, LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius ir „Elektrėnų kronikos“ redaktorė Julija Kirkilienė.

žmonės tiesiogiai susikalba, keičiasi informacija socialiniuose tinkluose? Tad išliks tie žurnalistai, kurie nebijo naujovių, geba perlipti per save, kalbėti su žmonėmis, nešti žinią ir iš socialinių tinklų tribūnos.

Piktas žurnalistas yra blogas žurnalistas

R. Terleckas. Priklausome nykstančiai žiniasklaidos rūšiai – dienraščiams. Greičiausiai visi dienraščiai ilgainiui numirs. Nemanau, kad numirs žurnalistika, kurios misija – iš tų „kaimynų“ pasišnekėjimų feisbukuose, to bendro informacinio srauto ir triukšmo atrinkti tikrą, vertingą informaciją. Šiuo metu visa žiniasklaida kažkur užstrigo, patiriame tam tikrą krizę, kuri baigsis nacionalinių dienraščių mirimu, o vietinė spauda dar turi

šansų išsilaikyti. Būtina pagaliau sutvarkyti teisinę bazę taip, kad viešuosiuose pirkimuose galėtų dalyvauti visos VIP. Kodėl per krizę buvo sujaukta visa mokestinė sistema, kuri padarė žiniasklaidai didelę žalą? Man iki šiol tai mįslė. Buvę nacionalinių dienraščių tiražai, aišku, nebesugrįš, tačiau gal atsiras kitokios platformos, kitokie žinių sklaidos būdai. Populiariuose interneto portaluose labai daug triukšmo ir mėšlo, tačiau Lietuvoje niekas nieko nenori mokėti, kad bent nišiniai portalai siektų geresnės žurnalistinės kokybės.

D. Radzevičius. Žurnalisto kaip asmenybės vardas yra nuvertintas daug metų. Žinome tik garsesnius TV žurnalistus, tačiau spaudos žurnalistų – beveik ne. Net laikraščių redaktorių pavardžių plačioji visuomenė nežino. Dabar kalbama, kad ateityje bus įdomūs tik lyderiai. Ką daryti?

R. Terleckas. Politikai turi apsispręsti, kas yra žiniasklaida. Tai misija ar verslas? Turime suprasti, kad gero turinio nepadarysime be pinigų. Dabar žurnalistai dirba po penkis darbus, kad išgyventų, o piktas žurnalistas yra blogas žurnalistas. Todėl tų lyderių yra mažiau. „Lietuvos žiniose“ nusprendėme nespausdinti kriminalinių naujienų, pateikti kuo daugiau gerų naujienų, galėtume dar daugiau visokio gėrio pateikti, bet tai kainuoja. O mūsų visuomenė dar nėra subrendusi mokėti daugiau. Tokia žmogiškoji prigimtis.

Leidinių įvairovė yra. O nuomonių?

V. Žukienė. Nemažai leidėjų, valdančių VIP, skundžiasi, jog ši veikla nebeneša pelno. Kyla klausimas, kodėl VIP nori įsigyti verslininkai, politikai? Vadinasi, yra kažkas svarbesnio nei pinigai. Tai įtaka, galia, galimybė valdyti, pasakyti savo nuomonę, kuri reikalinga tavo partijai, konkuruoti rinkoje. Nepriklausomoje žiniasklaidoje tą priklausomybę aiškiai pamatome, nes daro didelį poveikį. Priklausomybė nuo biudžeto pinigų sunkiai įveikiama. Per pastaruosius 10 metų beveik prapuolė tiriamoji žurnalistika vien dėl tų įtakų bei pinigų. Štai, tarkime, respektabilus žurnalas nuolat girdavo daug investavusių į įvairius projektus įmonę. Staiga pradeda apie ją rašyti viską blogai: ten netvarka, skriaudžia darbuotojus... Pasirodo, žurnalas ir įmonė kažko susipyko, nutrūko pinigų srautas iš įmonės už nepažymėtą reklamą spaudos leidinyje. Kritika prasidėjo tuo pat metu, kai neliko pinigų. Tokiu būdu tarsi šantažu bandoma susigrąžinti pinigus. Tokių atvejų yra ne vienas. Ko gero, labai sunku rašyti tiesą, kai esi nuo kažko priklausomas.

Manau, reikia kuo mažiau laukti iš valdžios įvairių malonių.

D. Radzevičius. O kokia yra visuomenės informavimo politika? Ar viskas remiasi tik į pinigus? O gal geriau skleisti žinias per socialinius tinklus negu per valdžią aptarnaujančią žiniasklaidą?

D. Velkas. Kultūros ministerija rengia ilgalaikę visuomenės informavimo politikos strategiją. Į šį dokumentą, kurį šiemet turime jau parengti, turi sugulti svarbiausi dalykai: žiniasklaidos įvairovė, patikimumas, skaidrumas, mokesčių politika, skatinanti kurti. Kas nepatikima, neturi perspektyvos. Mažinti mokesčius? Galbūt. Turime žiniasklaidos priemonių įvairovę,

Vilnietė žurnalistė ir rašytoja Daiva Červokienė Švedijos ambasadoje.

„Lietuvos žinių“ vyriausiasis redaktorius Ramūnas Terleckas.

tačiau ar turime nuomonių įvairovę? Manau, ilgą laiką visuomenė neprileido tos minties, kad, sumokėjusi VIP daugiau, gautų geresnę, patikimesnę, analitiškesnę informaciją. Tai rebusas visiems, ne tik politikams – kaip sukurti tokį mechanizmą, kad būtų žiniasklaidoje nuomonių įvairovė ir ji kurtų analitinį turinį. Nelengva pasakyti visuomenei: susimokėkite.

D. Radzevičius. Statistika skelbia, kad realios pusės Lietuvos žmonių pajamos sukasi apie 500 eurų ribą. Jiems irgi reikia kokybiškos spaudos, tačiau iš ko už ją mokėti? Juk reikėtų bent jau mažiausiai 10 eurų per mėnesį? O jei daugiau nori laikraščių dėl nuomonių įvairovės, TV kanalų, radijo, tai reikėtų pakloti ir 50 eurų. Pasiūlyk kam nors

kaime 50 eurų spaudai išleisti, sakys, gal tu kvailas?! Lietuvoje žmonėms su tokiomis pajamomis sunku išlaikyti žiniasklaidą. Ar kuriama strategija realiai ką nors padės, ar viskas tik ir liks popieriuje?

D. Velkas. Susėsime ir svarstysime kartu. Manau, žiniasklaidai visų pirma turėtų rūpėti jos misija – patenkinti visuomenės teisę žinoti. O tada ir verslas, ir pelnas. Galime svarstyti įvairius modelius, kaip pagerinti ekonominę žiniasklaidos situaciją: mažinti PVM, daugiau lėšų skirti Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondui ir t. t. Turbūt suprantate, jog valstybė nesupirks visos informacijos, kad ji būtų paskleista, t. y. nepajėgs finansuoti visos žiniasklaidos.

Žurnalistikai reikia aiškių žaidimo taisyklių

V. Butkuvienė. Vis dėlto valstybė turi keisti požiūrį į žiniasklaidą. Kiekviena nauja atėjusi valdžia pradeda nuo Visuomenės informavimo įstatymo pataisų. Išmetamos keistos idėjos rodo, kad valdžios naujokai dažnai net nesupranta, koks vaidmuo yra skirtas žiniasklaidai demokratinėje visuomenėje. Pirmiausia mes atliekame misiją – informuoti visuomenę, ką ji privalo žinoti. O valstybė turi padėti tą misiją žiniasklaidai atlikti. Dabar, deja, per 27 metus tokio reikalingo teisinio lūžio taip ir neįvyko. Esame atiduoti vietinėms valdžioms, į „karaliukų“ nasrus, jie gali ką tik nori susigalvoti. Manau, žiniasklaidos sistemoje turi būti labai aiškios žaidimo taisyklės ir jos neturi būti keičiamos papūtus kitiems vėjams.

D. Radzevičius. Nepriklausomai spaudai Švedijoje 250 metų, šį įstatymą taip pat daug kartų valdžios bandė sulaužyti, kad

Nacionalinės rajonų ir miestų laikraščių leidėjų asociacijos direktorė Rasa Navickienė, asociacijos valdybos pirmininko pavaduotoja Vilija Butkuvienė, švedų žurnalistė Kristina Jutterström, Švedijos Karalystės ambasadorė Lietuvoje Maria Cristina ir „Žurnalistikos“ almanacho redaktorė Jolanta Beniušytė.

Asmeninio archyvo nuotr.

neveiktų. Šiandien švedų žurnalistika, kaip ir mūsų, išgyvena krizę, permainų laikotarpį. Daug žurnalistų netenka darbo. Vis dėlto žurnalistai išlieka demokratinės diskusijos organizatoriais viešoje erdvėje, jų vietos neužima tviteriai ar feisbukai?

Kristina Jutterström, Švedijos žurnalistė. Esu įkvėpta jūsų atviros diskusijos ir drąsos. Tarp mūsų šalių žurnalistų yra daug bendro požiūrio sąlyčio taškų. Smagu, kad į daug ką žvelgiate naujoviškai. Dėl žurnalistikos aš visą laiką buvau optimistiškai nusiteikusi, tačiau pastaruoju metu vis sunkiau tą

optimizmą išlaikyti. Daug kas žurnalistikoje pasikeitė dėl interneto. Žurnalistikos misija – skleisti laisvą žodį – yra esminis demokratijos dalykas, kuriam iškilusi grėsmė. Laikai neramūs, pokyčių metas – visi turime būti budrūs. Viskam reikia laiko pribrešti. Diskutuokime, tarkimės, vienykimės, būkime solidarūs. Ateitis priklauso nuo pačių žurnalistų, jaunosios mūsų kartos pasirengimo vykdyti šventą visuomenės informavimo misiją. Žurnalistika – tai jokių būdu ne *business*, o misija!

Parengė Jolanta BENIUŠYTĖ

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Elona Limantienė

Vejuosi laiką, kuriame įspaustos Aloyzo pėdos

”

Kartais labai netikėtai susidėsto gyvenimo aplinkybės, dabar aš... vėl lyg ir žurnalistė arba grįžtu prie to, ką kažkada nuveikiau kaip žurnalistė.

Vejuosi laiką, prasidėjusį prieš 24 metus, kai dirbdama „Šiaulių krašto“ redakcijoje susidūriau su savo miesto, Šiaulių, istorija per vieno svetimšalio likimą. Toji istorija keičia formatą, anot kolegės šiaulietės Jūratės Sobutienės, tas laikotarpis man davė istorijas, su kuriomis aš gyvenu iki šiol ir kurias galiu papasakoti kita, jau vaizdo forma.

Aloyzas 1997-ųjų lapkritį Prisikėlimo aikštėje, kur anuomet stovėjo paminklas kariui išvadotojui.

Autorės nuotr.

“

Kolegė Jūratė paskatino rengti bendrą projektą apie istorinės atminties išsaugojimą ir teikti paraišką valstybės teikiamai dalinei finansinei paramai gauti. Gavome ir mudvi ėmėmės darbo. Laidoje pasakosime apie visiškai skirtingus du to meto vyrus – žydą ir vokiečių, kurių gyvenimus kardinaliai pakeitė Antrasis pasaulinis karas. Jie negalėjo pasirinkti likimo, tačiau nuo jų priklausė, kokie žmonės jie bus.

Kartu su J. Sobutiene, operatoriumi Sauliumi Pučinsku respublikiniam TV kanalui kuriu laidą apie vokiečių karo belaisvį Aloyzą Fetą, stačiusį 1945–1946 m. „Pergalės“ paminklą sovietiniam kariui Šiauliuose. Pasakoju apie laisvą žmogų A. Fetą, panorusį savo akimis 1993-ųjų gegužę pamatyti, kad mes TAI padarėme – susigrąžinome Nepriklausomybę ir demontavome paminklą. Kalbu apie mažą žmogų didelėje istorijoje ir kalbuosi su jį pažinojusiais žmonėmis, liudijančiais jo begalinę pagarbą ir padėką Lietuvos žmonėms, leidusiems jam išlikti. Jiems jis užrašė žodžius, nepaklūstančius senačiai: „Lietuvių tautai, daugiausia šiauliečiams, dar kartą noriu padėkoti už jų draugiškumą ir pagalbą. Didžiausio turto – laisvės, daug kentėjusi šalis Lietuva tebūna dabar visada laisva!“

Šiandien Šiaulių centre, Prisikėlimo aikštės viduryje, stovi daug aistrų ir diskusijų sukėlusio skulptoriaus Gintauto Lukošaičio 2015 m. pastatyta skulptūra „Verksmas“.

Stovi toje pačioje vietoje, kur anksčiau stovėjo „Pergalės“ paminklas, skirtas sovietinei armi-

Aloyzui Fetui buvo aštuoniolika, kai likimas jį imetė į karo katilą.

Asmeninio archyvo nuotr.

jai išvaduotojai. Jis čia, konkuruodamas savo dydžiu su Katedros bokštu, dangų rėmė vos ne pusamžį (lygiai 44 su puse metų). 1947-ųjų vasario 23-iają su nuotykiiais (*naktį priešalusi audeklą, kuris per iškilmes turėjo lengvai nuslysti nuo kario skulptūros, teko nuimti padedant aukštalipiui*) atidengto „Pergalės“ paminklo galas atėjo 1991 m. rugpjūčio 23-iosios vėlų vakarą. Dar prie Talkšos ežero nesudegus Molotovo–Ribentropo pakto minėjimo laužams, pirmieji šiauliečiai, užsikorę į paminklo viršų, bandė išjudinti ir nuversti sovietinio kario skulptūrą. Nepavyko. Vis dėlto išaušęs rytojus sovietiniam kariui buvo paskutinis.

Prieš 26 metus Pergalės aikštėje aną anks-tyvą rytą pasitiko ir Juozas Bindokas, Šiaulių dramos teatro aktorius, „Šiaulių krašto“

Aloyzas Fetas 1993 m. pirmą kartą grįžo į Šiaulius, kuriuose prabėgo dveji jaunystės metai. Metai, kurių negalėjo ir nenorėjo pamiršti.

Autorės archyvo nuotr.

bendraautoris-fotografas. Tada jis ir sukūrė nuotraukų ciklą „Paskutinis kareivio rytas“, nors tas rytas, oi, kaip išsitempė! Žmonės buvo *pagatavi* čia pat ir tuoj pat viską į dulkes sutrinti, kad to paminklo nė ženklo neliktų. Neįvertino, nors tuomet jau žinojo, – vokiečių statytas, vadinasi, ir vokiškos kokybės. Apie tą rytą darytas nuotraukas ir kalbinau Juozą. Jis, ranką ant širdies padėjęs, kaip tikras dzūkas išpylė pats buvęs kareiviu, tad graudu buvę matyti, kaip čia pat ir skulptūrą verčia, ir raudonus gvazdikus lakūnai paminklo papėdėje deda.

Kario skulptūrą pirmiausia nukėlė. Šiandien ji yra 10-tas eksponatas Grūto parke, saugantis kavinės lankytojų rimtį. Skulptūros apraše nėra nė žodžio apie jos kiek kitokią

nei daugumos atsiradimo istoriją. Tik prie kareivio kojų stovintis akmuo su sunkiai įskaitomomis raidėmis suteikia šiek tiek žinių: rusų karys, autorius A. Penkovas, darbą atliko vokiečiai karo belaisviai 1947 m.

Anuomet nukėlus skulptūrą savo eilės sulaukė postamentas. Vėliau anuomečio politechnikumo (*šiandienė Valstybinė kolegija*) buvęs auklėtinis papasakos per langus matęs, kaip griovė paminklą. Kasdien išardydavo 2–5 cm postamento. Ne daugiau.

Tą patį porino ir Giedrius Baranauskas, „Šiaulių krašto“ fotografas, tada gavęs užduotį įamžinti, kaip demontuojamas visas „Pergalės“ paminklas. Kolega užsukdavo kasdien, po to kas savaitę, kas dvi... Pabodo, atvirai prisipažino Giedrius: vaikštai, vaikštai, o

Iš Juozo Bindoko nuotraukų ciklo „Paskutinis kareivio rytas“.

vaizdas nesikeičia. Tačiau vis tiek ėjo ir būtent Giedriui lyg atlygis už atsidavimą ir kantrybę pirmam iš žurnalistų nusišypsojo laimė sužinoti, nufotografuoti ir pranešti apie paminklo beveik penkiasdešimt metų saugotą paslaptį. Postamento viršuje rado butelį, kurį įmūrijo vokiečių belaisviai, statę paminklą, su statytojų sąrašu ir dviem reichsmarkėmis. Jie ateities kartoms paliko pranešimą.

Postamentą griovę statybininkai radinius perdavė „Aušros“ muziejui. Lapo su statytojų pavardėmis ir vietovėmis būklė buvo apgailėtina: popierius pageltęs, dėmėtas, rašalas išsiliejęs. Mačiau jį anuomet. Mačiau ir po kruopštaus Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Dokumentų konservavimo ir restauravimo centro specialistų darbo. Apie sąrašo gelbėjimą, restauravimą, muziejuje saugomus

eksponatus pasakojo nuo anų metų pažįstama Šiaulių „Aušros“ muziejaus Naujausios istorijos sektoriaus vedėja Birutė Lukošūtė. Būtent šiai muziejininkei teko laimė ir garbė susitikti ir bendrauti su visais trimis Šiauliuose apsilankiusiais (1993–2009 m.) vokiečių belaisviais, stačiais paminklą.

Iš 70 įrašų šiandien 30 pavardžių perskaityta, iššifruota. Tuomet, nors buvo sunkiai įskaitomi įrašai, žinia apie radinį pasiekė ausis tų, kurie visus tuos metus žinojo apie raštelį ir jo turinį.

1993-ųjų gegužę į Šiaulius atvyko pirmoji buvusių vokiečių karo belaisvių delegacija. „Šiaulių krašto“ žurnalistei Nijolei Veršinskienei buvo pavesta aprašyti jų viešnagę. Vos sužinojusi, kad tarp tų 30 belaisvių yra

Paminklas griuvo atiduodamas beveik penkiasdešimt metų saugotą paslaptį: butelį su statytojų sąrašu. *Giedriaus Baranausko nuotr.*

vienintelis, kuris statė „Pergalės“ paminklą ir kurio pavardė yra garsiajame sąrašė, grįžo į „Šiaulių krašto“ redakciją pasakyti, kad imčiau- si tos temos. Tik jos dėka tuomet man buvo lemta atsidurti šalia to žmogaus, kad išgirsčiau jo skaudų pasakojimą ir patirčiau žodžiais nenusakomą dėkingumą mano tautiečiams.

Tas vienintelis „Pergalės“ paminklą statęs belaisvis ir buvo A. Fetas (1926–2002), apie kurį ir suksis dabar kuriama televizijos laida.

Į frontą jis, aštuoniolikmetis, pateko 1944-ųjų rugpjūtį būdamas eiliniu pionierių batalione, kurį laivu atplukdė tiesiai į Taliną, buvusį Revelį. Lapkritį Aloyzas buvo sužeistas, išgijęs 1945-ųjų sausį vėl kareivių gretose, o gegužę Priekulėje išgirdo žinią apie Vokietijos kapituliaciją. Ten Aloyzas ir pradėjo skaičiuoti savo nelaisvės metus. Priekulėje jis kartu su kitais belaisviais dirbo prie paminklo žuvusiems rusų kareiviams. Kitą paminklą jis netrukus

Grūte priebėgą rado „Pergalės“ paminklo skulptūra – rusų kareivis, jo aprašas bei jį papildantis akmuo.

Autorės nuotr.

Reichsmarkės muziejininkės Birutės Lukošūtės rankose įamžina Saulius Pučinskas.

Autorės archyvo nuotr.

Šiauliuose ieškojau žmonių, kurie namuose saugo nugriauto „Pergalės“ paminklo nuolaužų. Neradau, užtat nuvykusi į Vokietiją pas Aloyzo našlę pamačiau, ko ieškojau. Vasaros namelio, kuriame mėgo laiką leisti, skaityti laikraščius Aloyzas Fetas, „muziejuje“ po stiklo gaubtu pūpsojo Vlado padovanotas paminklo mūro gabalas.

Autorės nuotr.

ėmė mūryti Šiauliuose: buvo tarp šimto belaisvių, kuriems 1945 m. buvo įsakyta statyti „Pergalės“ paminklą armijai nugalėtojai.

Jei nepriekaištingai dirbs, jiems žadėjo tai, kas brangiausia, – galimybę grįžti namo. „Skora damoj“ – tai ir dar „zakliučionyje“

Aloyzas įsiminė visam gyvenimui. Tada daugelis iš jų dar tikėjo didžiaisiais nugalėtojais ir jų žodžiais. Dirbo iš peties ir širdies. Vokiškai. Kokybiškai ir preciziškai. Todėl buvo įvertinti ir beveik visą jų lagerį išvežė į Čeliabinsko sritį, Kopeiską, toliau darbuotis Sovietų Sąjungos labui.

Kartu su Nijole Veršinskiene (centre) ir viena iš viešnių, atlydėjusių į Šiaulius nelaisvėje buvusius karo belaisvius, Vilniaus gatvėje prie tuometinių Inžinierių namų.

Autorės archyvo nuotr.

Aloyzas Fetas Šiaulius parodė ir žentui Aloyzui Imhofui. Trise – su Elona – 1997 m. prie Šiaulių katedros.

Juozo Bindoko nuotr.

Dvi nuotraukos, darytos Rotenburge prie Tauberio: 1995-aisiais man lankantis Vokietijoje (antrame plane – Aloyzas su Felicija) ir šiemet ta pati gatvė ties ta pačia iškaba.

Arūno Limanto ir autorės nuotr.

...ir 2017 m. dviese – su Aloyzu Imhofu Kionigshofe.

Sauliaus Pučinsko nuotr.

Visuomet tik atvykęs į Šiaulius Aloyzas Fetas su gėlėmis aplankydavo vokiečių karių kapines Vaidoto gatvėje, Sukilėlių kalnelyje.

Juozo Bindoko nuotr.

Aloyzas buvo atvykęs į Saldaus (Latvija) vokiečių karių kapų memorialo iškilmingą atidarymą – čia palaidota 22 tūkst. vokiečių karių.

Autorės archyvo nuotr.

Visus kartus, kai Aloyzas pasakodavo apie Čeliabinsko srities Kopeisko miestą, apie 12 dienų kelionę gyvuliniame vagonė, jis sunkiai tvardydavosi, vis nesisekdavo paslėpti balsu besiveržiančios raudos. Jo paties užrašytuose prisiminimuose, kurie saugomi „Aušros“ muziejuje, apie Kopeiską rašoma: „Ten iš tikro pajutome, ką reiškia kentėti (šalčiai, badas ir darbo normos). Kopeisko anglies kasykloje (šachtoje Nr. 44) aš išgyvenau baisiausią savo gyvenimo tarpinį. Ten praleidau tris atšiaurias, negailestingas žiemas!“

Ir jis norėjo ten vykti! Pamatęs Lietuvą, norėjo dar kartą pamatyti, įveikti beveik 3 tūkst. kilometrų, kad atsiderėtų stepėje, kur jam buvo lemta nežmoniškai kentėti, per plauką išlikti gyvam ir luošiu grįžti į Vokietiją! Neatsirado artimųjų, kurie būtų sutikę jį lydėti kelionėje į tolimą kraštą...

Gal todėl išpirkdami kaltę, o gal atiduodami paskutinę pagarbą tėvui jo keturi vaikai pasirūpino, kad laidojant A. Fetą skambėtų rusiška daina. Rado ir rusę dainininkę gedėtoją, kurios galingas balsas tolyn aukštai virš

Tauberio slėnio nunešė lyg aimaną, atodūsį: „Oi, tu stepe plačioji, oi, tu stepe laisvoji...“

Ne, ne iškart man pavyko Vokietijoje rasti rusę Iriną, kad išsiaiškintčiau, kokią dainą ir kodėl ji kapuose dainavo. Kaip iki šiol nei aš, nei Aloyzo vaikai neįminė mįslės, kodėl jį taip traukė Lietuva. Jie įsitikinę ir klausė mūsų, atvykusių filmuoti į Vokietiją: neįmanoma nebūti tame košmare jokios, kad ir menkiausios, prošvaistės, kas būtų buvę spindulėliu tame košmare? Buvo. Spindulėlis ir vardą turėjo: Sonia. Aš tai žinojau, vaikai – ne. Deja, 1993-iaisiais pats apie ją prabilęs Aloyzas nepanoro, atsisakė pagalbos ieškant pokariu Šiauliuose pažintos merginos vardu Sonia. Nors man atrodė, kad užčiuoptas menkutis siūlas – Sonia su seserimi gyvena Kaune. Jis niekada taip ir nepaaiškino kodėl, nors Lietuvoje lankėsi penkis kartus. Gal iš tikro dar ne pabaiga?

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Laura Sėlenienė

Živilė Kavaliauskaitė: žurnalistika – savotiška priklausomybė

”

Dienraščio „Šiaulių kraštas“ žurnalistė Živilė Kavaliauskaitė atvirauja žiniasklaidos keliu pasukusi iš didelio noro kalbinti žmones ir rašyti. Iš šio noro gimė ir jos profesinį kelią reprezentuojanti knyga „Trispalvė Irkutsko karštyje“. Pokalbyje su šiauliete Živilė – ne vien apie didžiulio susidomėjimo sulaukusią knygą: žurnalistinės veiklos prasmę, įkvėpimą ir pasi-didžiavimą nuveiktais darbais.

Pratybos „Griausmas“
Šiauliuose.

Giedriaus Baranausko nuotr.

“

Pavykę interviu užaugina sparnus

Jūsų išsilavinimas su žurnalistika turi ne tiek daug sąsajų, tačiau jau penkiolika metų dirbate kaip tik žiniasklaidoje.

Esu istorijos magistrė. Žurnalistinį darbą pradėjau dirbti dar studijų metais. Karjeros sėkmės formulė įprastai susideda iš tinkamo talento ir darbštumo santykio. Žurnalistikos mokiausi dirbdama iš patyrusių kolegų, dalyvavau mokymuose. Iki šiol prisimenu šviesios atminties lietuvių kalbos mokytojos Laimos Grumadienės žodžius, jei padarydavau klaidą: „Tobulėjimui ribų nėra.“

Žurnalistinis išsilavinimas, be abejo, privalumas, bet ne būtina sąlyga. Gyvenimas dažnai

sudėlioja savaip: pasirinkto mokslo diplomas lieka stalčiuje, o kasdienė veikla ir uždarbis atkeliauja iš kitos profesijos.

Tenka susidurti ir su požiūriu, kad žurnalistu gali būti bet kas. To iliustracija – neseniai matytas darbo skelbimas. Ieškomam darbuotojui keliami reikalavimai: profesija – žurnalistas, išsilavinimas – vidurinis.

Vis dėlto Jūsų žurnalistikos darbai per-smelkti istorijos potėpių. Per istoriją ieškote sąsajų ir su herojais, ir su skaitytojais?

Man visada labai svarbus atgalinis ryšys su skaitytojais. Įsimintiniausios istorijos, kai pavyksta rasti atsakymus į daugybę metų neatsakytus klausimus. Žmonių emocijos atperka įdėtas pastangas.

Pavyzdžiui, 2007 m. Prancūzijos miestelyje *Vitry-le-Francois* vykusioje iškilmingoje ceremonijoje, skirtoje už šalies nepriklausomybę žuvusiems kariams paminėti, buvo pagerbti

Kanados karališkųjų oro pajėgų naikintuve CF-18 „Hornet“. Šalia – NATO oro policijos misiją 2014 m. vykdžiusio kanadiečių junginio vadas pulkininkas leitenantas Davidas Pletz'is.

Giedrius Baranausko nuotr.

Afganistanas, Goro provincija. 2007 m.
Asmeninio archyvo nuotr.

ir du lietuviai – Vitalis Gotautas, kilęs iš Kelmės, ir Zigmantas Gudelis, kilęs iš Kauno.

Žinios apie kario iš Kelmės biografiją buvo itin kuklios: V. Gotautas (1920–1944) Antrojo pasaulinio karo metu vokiečių buvo paimtas į nelaisvę. Per 1944 m. vykusį *Mailly* stovyklos bombardavimą pabėgo į *Margerie-Hancourt*, kur buvo priglaustas Helenos Valton ir Georges'o Humberto fermoje. Vėliau įsitraukė į Prancūzijos partizaninį būrį *Maquis des Chenes*, kovojusį su fašizmu. Vėl pakliuvo į nelaisvę ir 1944 m. buvo sušaudytas *Naives-devant-Bar*. 1948 m. jam priminti įrengta garbės lenta su užrašu „Žuvęs už Prancūziją“.

Kelmės krašto muziejaus darbuotojai informacijos apie šį karį buvo ieškoję Prancūzijos

ambasados prašymu, bet istorija nutrūko ties žinia, kad Gotautų šeima prieš karą pasitraukė iš Kelmės.

„Šiaulių krašte“ perskaičiusi straipsnį apie pagerbtus karius, atsiliepė Bronė Gotautaitė: moteriai atgijo viltis sužinoti apie seniai dingusio brolio likimą. Sesers noras išsipildė: per karą lietuvius priglaudę prancūzai iš „Šiaulių krašto“ perduotų nuotraukų atpažino kelmiškį V. Gotautą. Jokių žinių apie brolių sesuo neturėjo daugiau nei šešiasdešimt metų.

Žurnalisto darbas neatsiejamas ne tik nuo įsimintinų istorijų, bet ir nuo sukrečiančių išgyvenimų. Pasidalykite savo patirtimi.

Visada didžiulis malonumas ir atsakomybė bendrauti su autoritetais – Lietuvos ir užsienio rašytojais, mokslininkais, aktoriams, dailininkais. Pavykę interviu užaugina sparnus.

Adrenalinas, įtampa, emocijos kone visą parą lydėjo 2011 m. Europos krepšinio čempionate, kai teko bendrauti su ryškiausiomis krepšinio žvaigždėmis.

Nepamirštama kelionė į Afganistaną, skrydis į Tbilisį Lietuvos karinių oro pajėgų lėktuvu, gabenusiu paramą karo ištiktai šaliai. Kiekviena nauja patirtis džiugina, praplečia akiratį ir suvokimą.

Atskira tema – tekstai apie NATO oro policijos misiją, leidusią susipažinti su įvairių šalių kariuomenių atstovais. Esu knygos „NATO oro policijos misijos dešimtmetis: įvykiai, faktai, asmenybės“, kurią išleido Šiaulių apskrities Povilo Višinskio biblioteka, sudarytoja bei daugelio tekstų autorė.

Išskirtinis įvykis – kelionė į Irkutsko sritį, bendravimas su tremties paženkintais žmonėmis ir išleista knyga „Trispalvė Irkutsko karštyje“.

Skrydis oro balionu, panirimas į ežero dugną, įveiktas kariams skirtas „Šlovės takas“, visa tai – irgi žurnalistinio darbo patirtys. Kaip ir interviu nuo aukščiausių valstybės vadovų iki Kalėdų senelio.

Žurnalistika – savotiška priklausomybė. Ir šią vasarą, grįžusi iš atostogų Gruzijoje, parašiau straipsnių ciklą apie kelionę.

Knygos eilutėse nubraižyti Sibiro kontūrai

Jūs – stulbinamo susidomėjimo sulaukusios knygos „Trispalvė Irkutsko karštyje“ autorė. Knygos puslapiuose nugulė Jūsų kelionės į Sibirą įspūdžiai,

o vos pasirodžiusi knyga buvo išgraibstyta iš lentynų. Kokia jos populiarumo paslaptis?

Dar iki knygos laikraštyje „Šiaulių kraštas“ buvo spausdintas trylikos dalių ciklas „Sibiro reportažai“. Vėliau tęsinys – „Sibiro atgarsiai“.

Ne vienas žmogus siūlė, klausė, ragino – kada tekstai bus knygoje? Ypač drąsino kelionės bendražygiai, kurie ir surinko lėšas. Tuomet darbas tęsėsi su dizainere Lina Kaselyte-Ivanoviene, maketo techniniu redaktoriumi Artūru Jaugėla. Tiražą ribojo turimas biudžetas, bet dabar akivaizdu, kad knygų buvo išleista per mažai. Galbūt ateityje pavyks išleisti papildytą leidimą.

Džiugino pašnekovų nuomonė, kad tekstuose pavyko atskleisti esmę. Skaitytojai skambino ne tik iš Šiaulių apskrities, bet ir iš kitų miestų, net užsienio. Žmonėms buvo įdomu, kaip

Po knygos „Trispalvė Irkutsko karštyje“ pristatymo sveikina kolegos.
Giedrius Baranauskas nuotr.

Kelionė po Irkutsko sritį. Zimos stotis. 2013 m.
Asmeninio archyvo nuotr.

atrodo vietos, kur prabėgo jų vaikystė, jaunystė. Viskas tebėra gyva, tebėra šiame laike.

Knyga gausiai iliustruota: įamžinti susitikimai, kapinės, miestų, gamtos vaizdai. Kelionėje su bendrakeleiviais stengėmės nurašyti nuo antkapių vardus, pavardes, gimimo datas, ši informacija spausdinama knygoje. Ne vienas žmogus atpažino savo artimojo kapą, vietas, kuriose gyveno.

Knyga buvo pristatyta ne tik Šiauliuose. Lietuvių bendruomenės „Švyturys“ pirmininkė Julija Kudirkaitė ją pristatė ir Irkutske. „Trispalvė Irkutsko karštyje“ pasiekė Sibire gyvenančius herojus.

2013 m. į Sibirą drauge su bendražygiais leidotės ne įsimintinų istorijų užfiksuoti, o sutvarkyti apleistų lietuvių kapų. Tačiau įspūdžiai savaime nugulė

užrašuose, vėliau straipsnių cikle ir galiausiai knygoje. Matyt, net sunkiomis išgyvenimo sąlygomis žurnalistinis smalsumas nepalaužiamas.

Sąlygos kelionėje nebuvo itin sunkios – visur lydėjo žmonių pagalba, parama, gerumas, o kelios nakvynės miegmaišyje ant grindų ar be karšto vandens sunkumų nesukėlė. Daugybė klausimų išsispresdavo tarsi savaime. Svarbiausia buvo pamatyti, patirti, užfiksuoti.

Jūs ne tik žurnalistė, bet ir istorikė. Sibiro platybėse veikiausiai radote neįkainojamų išteklių istorinių žinių alkiui numalšinti?

Į Irkutsko sritį skridau ne kaip žurnalistė ar istorikė. Tai buvo prasmingos atostogos.

Istorinis aspektas išryškėjo grįžus. 2016 m. Šiaulių universitete apgyniau istorijos magistro laipsnį. Darbo tema – „Trėmimų refleksija atminties tyrimuose. Saviidentifikacijos problema“.

Kelionė tapo postūmiu į tremties problematiką pasigilinti iš mokslinės pusės: įgauta patirtis, surinkta medžiaga iškėlė klausimą dėl likusiųjų Sibire ir grįžusių į Lietuvą patirčių, identiteto.

Tremties tema visada šalia

Į knygos pristatymą susirinko sausakimša salė ne tik tų, kurie išgyveno tremtį, bet ir tų, kurie apie Sibirą žino tik iš pasakojimų, literatūros. Ar tai rodo, kad tremties žaizdos dar tvinkčios ne vienoje kartoje?

Istorinė atmintis gyva. Nuo mažens domiuosi istorija, prasidėjus Sąjūdžiui skaičiau visas knygas, susijusias su tremtimi. Dirbdama žurnaliste kalbinau ne vieną tremtinį. Ši tema visuomet buvo šalia. Be to, su netektimis susijusi ir šeimos istorija: senelis Jonas Klemenis buvo politinis kalinys, močiutė Zofija Klemenienė-Jurgis 1954 m. žuvo Spurganų kaime (Mažeikių r.), jai suteiktas kario savanorio statusas.

Esame neatsiejami nuo laiko, kuriame gyvename. Svarbu, kad tremties tema išliktų aktuali Lietuvos istorijos dalis, nes penkis dešimtmečius ji neegzistavo. Dažnai tenka išgirsti

Europos vyrų krepšinio čempionatas (2011 m.). Pašnekovas – serbų komandos milžinas Bobanas Marjanovičius.

Giedrius Baranausko nuotr.

buvusių tremtinių apgailstavimų, kad mokyklose per mažai dėmesio skiriama šiai temai.

Tremties liudininkai yra garbaus amžiaus, todėl būtina užrašyti jų pasakojimus jau šiandien. Tikriausiai kiekvienas turime savos patirties: „Kaip būtų įdomu sužinoti giminės istoriją, bet nebeturiu ko paklausti.“

Kalbėtis tremties tema yra sudėtinga, nes ir praėjus ne vienam dešimtmečiui prisiminimai tebėra skaudūs, sunku apnuoginti jausmus. Bet kalbėti apie tai būtina.

Apie tremtį įprasta kalbėti su nuoskauda ir gauduliu. Tačiau Jūsų knygos liudijimas atskleidžia ir visai kitokius Sibire likusių lietuvių išgyvenimus. Pasidalykite įsimintiniausiais.

Irkutsko srityje, 2010 m. surašymo duomenimis, gyveno 1 046 lietuviai. Sibire tremtiniai liko dėl įvairių priežasčių: vieni nebeturėjo kur sugrįžti, nebeatė prasmės, jautėsi dar kartą atstumti, kiti baigė mokslus, gavo darbus, įsitvirtino, sukūrė šeimas.

Sibire tai, kas iki tol buvo skaityta knygose, įgavo realų pavidalą. Kelionėje kiekvieną dieną laukė nauji potyriai, gyvos emocijos, nepamirštami įspūdžiai.

Pats pirmas rytas prasidėjo nuotykiu: dėl oro sąlygų lėktuvas negalėjo leisti Irkutsko oro uoste, skridome į Ulan Udę, tad kelionė pailgėjo beveik šešiomis valandomis. Visą tą laiką Irkutsko oro uoste mūsų kantriai laukė vietos lietuvių bendruomenės „Švyturys“ pirmininkės pavaduotoja Liudmila Strižniova su Lietuvos vėliavėle rankose. Knygos pavadinimu „Trispalvė Irkutsko karštyje“ ir užkoduotas pirmasis įspūdis.

Pokalbis su kunigu Ričardu Doveika.
Jono Tamulio nuotr.

Lietuvių bendrija „Švyturys“ saugo lietuvišką tapatybę. Tarp pagrindinių jos veiklos tikslų nurodoma išsaugoti lietuvių kultūrą, tradicijas ir papročius, mokytis lietuvių kalbos, stiprinti ir plėtoti kultūrinius ryšius su „istorine Tėvyne – Lietuvos Respublika“. Bendrijos patalpose veikia lietuvių kalbos mokykla. Mokytojas Rimantas Makaveckas sakė, kad norinčių išmokti lietuvių kalbą dar atsiranda. Jo kalboje tebesigirdi, kad yra „iš pa Utenas“.

Buvo netikėta, kai rusakalbis bendruomenės narys Aleksandras Stravinskis, turintis lietuviškas šaknis, netikėtai lietuviškai padėklamavo eilėraščių: „Irkutske gyvenu, aš krikščytas Irkutske, o mirsiu Vilniuje.“

Išskirtinis susitikimas buvo pas Centralnyj Chazane gyvenančią savamokslę dailininkę Vandą Valiūtę. Paaiškėjo, kad jos tėviškė ten pat, kur ir vieno iš bendrakeleivių tėvų. „Saviškį radau!“ – negalėjo atsistebėti. Ir įdavė linkėjimų pusseserei iš Kelmės rajono.

Chužyre muziejaus vadovė Kapitolina Litvinova yra įrengusi lietuvišką kampilį, o Zimoje tremtinių istorijos pėdsakus kruopščiai fiksuoja kraštotyriminkė Svetlana Gavrilovna.

O kur dar gardžiausios Genovaitės Trumpaitės-Novickajos vaisės, nuolatinis rūpestis bei nuoširdžios pastangos prisiminti lietuviškus žodžius.

Ko gero, viską apibendrina Jono Vilkevičiaus (1929–2015) atsisveikinimo vakarą pasakyti žodžiai: „Brangūs tautiečiai iš mūsų Lietuvos, mūsų Tėvynės! Man atrodo, kad ir žmonės visai kitokie, kaip mes. Visuomet labai malonu ir linksma matyti savo tautiečius čia. Paskutiniaisiais metais dažniau atvažiuoja, dažniau susitinkam. Neilgam. Ką padarysi. Galbūt niekas čia ir nenorėtų ilgai būti. Mes jau per ilgai už jus čia būsim. Kiek mūsų tautiečių šioje žemėje palaidota, jūs nežinote, ir mes visi nežinome. Kapinių tvarkyti, kaip Lietuvoje, nėra jėgų ir galimybės. Jūsų mažas žygis, mažas prisilietimas reiškia padėką žmonėms, kurie už savo Tėvynę ne savo noru atsirado čia. Visuomet lauksim ir sutiksime jus...“

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Rita Aleknaitė-Bieliauskienė

Panevėžio žurnalas „Senvagė“ – meilės laiškas gimtajam miestui

”

„Tavo rankose, mielas skaitytojau, pirmasis „Senvagės“ numeris...“ Tokiais žodžiais 1990 m. pristatytas Panevėžio kultūros ir istorijos žurnalas „Senvagė“, anuometinės „Panevėžio tiesos“ priedas. Pirmasis numeris ženklintas obelų žydėjimo meto. Leidėjo misiją atliko ir miesto Kultūros skyrius. Žurnalo redaktorė – Liuda Jonušienė, atsakingoji redaktorė Elena Mezginaitė. Po kiek laiko leidinio neliko, tačiau žurnalas atgimė po beveik ketvirčio amžiaus... Tad pradėkime nuo pradžių.

„Senvagės“ redaktorė
Liuda Jonušienė.
Autorės archyvo nuotr.

“

Žurnale – kultūros ir meno gelmės

„Tokio leidinio [...] poreikis gimė seniai. Krašto literatai pasvajodavo apie jį bene per kiekvieną savo ataskaitinį susirinkimą. Dabar gi nesame nei pirmi, nei originalūs, netgi rizikuojantys paskęsti periodikos gausybėje. Tačiau mums, pirmiesiems tarp lengvatikių, atrodo svarbu, kad toks poreikis įvardintas ir bandomas realizuoti. Miesto kultūros žurnalas stengsis bei sieks atspindėti ir prisidėti prie miesto kultūros vystymo, vadovaudamasis jos istorinio perimamumo, nedalomumo, dorovingumo ir atvirumo principais“, – skaitome redaktorės žodį.

Rubrika „Nueinantis miestas“ – pirmoji. L. Jonušienė bendro pokalbio susodino žmones tarsi nujausdama, kad greitai jie gali savo prisiminimus išsinešti Anapilin: apie miesto šviesuomenės, mokytojų praeitį ekspromtu kalbino žinomus mokytojus Eleną Gabulaitę (1916–1999) ir pedagogą rašytoją Motiejų Lukšį (1907–1996).

Tuo metu pradėti viešinti sovietmečiu augusiai jaunajai kartai nežinomi faktai, nupiešti istorijos, žmonių portretai. Visa tai, kas vadovėliuose neaprašyta. „Senvagės“ puslapiuose atgimė filosofas, pedagogas, kunigas Julijonas Lindė-Dobilas, rašytoja, publicistė, visuomenės veikėja Gabrielė Petkevičaitė-Bitė, aktorė Unė Baye (Uršulė Babickaitė), kartografe, istorikė, pedagogė Ona Maksimaitienė, fotografijos meistras Juozas Žitkus, skulptorius Juozas Zikaras, poetas Petras Zablockas,

kalbininkas Juozas Balčikonis ir kt. „Kultūra yra tokia selektyvumo galia, įgalinanti mus prisiminti būtent tai, kas svarbiausia ir be ko nebūtų mūsų, o užmiršti tai, kas trukdo mums gyventi ir nepadedą suprasti nei savęs, nei pasaulio“, – Leonidas Donskis citavo Umberto Eco mintį (2014, Nr. 2 (7)).

Naujos epochos laisvą žodį liudijo Panevėžio gimnazistų, kurie kovojo už Lietuvos laisvę, pasakojimai. Žurnalo puslapiuose pasirodė sovietmečiu neįsivaizduojamos publikacijos: Mamerto Indriliūno, Broniaus Krivicko tekstai, poezija, postringavimai apie meną. Kaip įdomu ir reikšminga šiandien dar neišvaizdaus dizaino ir popieriaus puslapiuose skaityti vėl atgimusios Lietuvos ženklus Panevėžyje. Meno kultūra, literatūra ir menininkų portretai, kultūros problemos nuo pat pirmojo numerio tapo pagrindiniais akcentais. Dailininko ir kraštotyrininko Algirdo Jonušio piešti, mitologija pagrįsti senojo Panevėžio žemėlapiai tarsi inspiravo istorinės tiesos paieškas, kurių atspindžių „Senvagės“ puslapiuose apstu.

Jaunąją kartą turėjo intriguoti „Senvagės“ numeriuose pateiktos skulptoriaus Juozo Zikaro, Panevėžyje mokslus eiti pradėjusio inžinieriaus Petro Vileišio, dailininko Kazimiero Žoromskio, legendomis apraizgyto Juozo Miltinio epochos aktorių Broniaus Babkausko, Liudos Adomavičiūtės, Eugenijos Šulgaitės, Jono Alekno, Algimanto Masiulio, Stasio Petronaičio, Donato Banionio ir jaunesnės kartos artistų gyvenimo puslapiai, jų postringavimai apie miestą, asmenybių likimus, teatro meną. Kiek tiesos apie žmogų gali pasakyti talentingas aktorius! Kiekvieną kartą žengdamas į sceną jis atneša išgyventą kito ir kitokio dramą... Vienas įdomiausių S. Petronaičio vaidmenų Panevėžio scenoje

buvo Ivanovas Antono Čechovo pjesėje. Paklauskite, kokią savo likimo pranašystę aktorius išsakė „Senvagėje“: ir Čechovo Ivanovas nusizudė. Tuosyk 1990-ųjų antrajame „Senvagės“ numeryje pokalbyje su E. Mezginaite S. Petronaitis samprotavo: „Į klausimą – ar yra prasmė gyventi ar nėra – atsako pats žmogus. Jis – teisėjas, advokatas ir vykdytojas. Tik tuomet pateisinu tą žingsnį, jei išbandyti visi keliai... Kaip Ivanovui – liko apgailėtini trupiniai, griuvėsiai, ir juose landžioti išdidžiam Ivanovui per žema. [...] Teisėjų neturėtų būti.“ Aktorius mus paliko 2016-aisiais. Ne viename pokalbyje su gyvaisiais žurnale jis mums atvėrė žmogaus asmenybės gelmę. Ir pasikeitusio J. Miltinio teatro esmę: „Tai teatras niekieno. Mažas laivelis, prisodintas vargšų artistų ir be kompasu paleistas į didžiulį vandenyną...“ (S. Petronaitis).

„Stovi šiaurės lygumų miestas Panevėžys, [...] kurio Senvagėje buvo skandinamos civilizacijos liekanos. Ta Senvagė dar anksčiau, dar prieš anos valdžios paversta švaraus vandens ir poilsio zona, išpuoselėta su aukštaitišku užmoju, traukia žvilgsnį ir kūną... Miestas prie Nevėžio, pavasario rūkuose išnyrantis iš Senvagės, niekada nepraras savo gundančios ir vis dar daug žadančios dvasios“, – apgailėstaudamas dėl prarastos švietimo plėtotės galimybių mieste rašė Arvydas Juozaitis (2015, Nr. 1 (8)).

Nuo pirmųjų puslapių – išgrynintos vertybės

Žurnalo puslapiuose nuo pat pirmojo numerio bandyta išgryninti vertybes, sukaupant praeities palikimą, vietinių žmonių kuriamas meno vertybes ir bendrą nelabai linksmą kultūros kasdienybę. Kultūra ir politika, demokratija, teisėtumas ir tankai.

Panevėžys ir aukštoji mokykla... Turėjo miestas svajonę ir realias galimybes, kaip 1991 m. (Nr. 3), antrindamas A. Juozaičiui, rašė Raimundas Voiška: „Kultūra labai susijusi su ekonomika. Žinant šiandieninę padėtį, labai pavojinga eiti į plotį, nes galime prarasti ir tai, kas jau buvo padaryta. Jei nėra lėšų, finansuoti reikia tik tai, kas gyvybiškai būtina. Tokia, mano nuomone, yra aukštoji mokykla. Jei ji nebus įkurta, panevėžiečiai mums to neatleis, ypač po kokių 50–100 metų. Mums nemokamai siūloma Kanados evangelikų parama, dėstytojai, kurie paruoš reikiamo lygio specialistus su pasaulyje pripažintais diplomais – ir to atsakyti?!“ Gal išties tuomet, kai Lietuvoje dar buvo daug norinčių studijuoti, kultūros plėtotei būtų suteiktas reikšmingas impulsas? Gal nebūtų miestas kultūros valdininkų taip „supopsinamas“, o rimtas menas ir jo kūrėjai gal būtų radę daugiau pagarbos?

„Senvagė“, spausdindama probleminius straipsnius, mąstytojų samprotavimus, siekė naujesiems valdininkams atverti akis į platų visuomenėje funkcionuojančių vertybių spektrą. Tai kultūra, vertybinį matą turinti socialinių normų sistema, realizuojamų moralinių ir intelektualinių verčių aprėptis, gyvenimo būdo, žmogiškumo raiškos, santykio su kitu ir kitu kiu kokybinis rodiklis. „Kultūra turi ir gali turėti tik vieną tikslą – žmogaus sužmoginimą“, tik veikdamas, kurdamas (nebūtinai meną) žmogus savo kūrybine veikla sužmogina save. Kultūra yra normų ir laisvės dialektika. Ir priešingai – „niekas taip nenužmogina žmogaus kaip vergija“. Taip buvo rašoma 1991 m. „Senvagės“ (Nr. 4) puslapiuose spausdintame Felikso Jucevičiaus tekste. Gal valdininkai šiuos puslapius praleido? Ir toliau vergaujama partijoms, daiktams, turtui, pinigams, pigiai pramogai, miesto šventėse brukamų brangiai nupirktų apsišaukėlių „žvaigždžių“

Panevėžio kultūros ir meno žurnalo „Senvagė“ faksimilė.

Autorės archyvo nuotr.

blausumui... Pamiřtama žmogaus grožio, jo kuriamo gėrio, sąžinės, doros, tiesos didybė, jo savikūros idėja, valstybės įsipareigojimai kurti sąlygas, tinkančias žmogų sveikinti, ugdyti kilnias jo emocijas, intelektą... „Laisvei privalu pasiruošti... – penktojo numerio vedamajame raše „Senvagės“ redaktorė 1991-aisiais. – Galime didžiūotis, kad esame didelių istorinių savo tautos, savo valstybės įvykių dalyviai ir liudininkai. Tačiau esame liudininkai ir to, kaip skausmingai lūžinėja nesusiklostę, tokie vieniši mūsų likimai, kaip sunkiai gyja ir keliasi sužalotos mūsų sielos, kokie trapūs ir pažeidžiami esame ten, kur baigiasi didžioji politika ir prasideda kasdieniai mūsų džiaugsmai ir rūpesčiai.“

Nuo pat pirmojo žurnalo numerio jau dina atmintimi alsuojantys puslapiai.

Ankstyvuosiuose numeriuose pasirodžiusi medžiaga priminė ištroškusio žmogaus jauseną: priminti senąją istoriją, laisvos Lietuvos laikus, anapus vandenyno išsibarsčiusius žmones, tremtį, partizanus, nužudytuosius, iškeliavusius Anapilin... Laikas subalansavo žurnalo rubrikas, apimtis. Išjudinti žurnalo kūrėjų, krašto istorinius tyrimus pradėjo viešinti žinomi miesto istorikai, mokslininkai, muziejininkai: Petras Juknevičius, Arūnas Astramskas, Zita Pikelytė, Jūratė Gaidelienė, Vitalija Vasiliauskaitė, Donatas Pilkauskas, Leonas Kaziukonis, Juozas Brazauskas, jaunoji karta, žinomi ir įsibėgėjantys žurnalistai – Valentina Žigienė, Vida Bielskytė, Indrė Jonušytė ir kt. Žurnalas atvėrė erdvę, kurioje plačiau skleidėsi literatų kūryba.

Atgimusi „Senvagė“ – turtingo turinio ir formos

Kultūra – tai ne tik menas. Tai vertybių ženkla is pažymėta visa dvasinė ir materialioji veikla, sukuriama gyvastį turinčio žmogaus. Deja, miesto valdantieji nesuprato, kad politika, ekonomika be kultūros nieko verta. Miestas judėjo pražūties link, palengva prarasdamas praeityje užgyventą gerą vardą, ekonomiką, žmogų ugdantį švietimą, pagaliau – didmiesčio statusą, žmogaus savikūros paskatas... „Senvagės“ balsą nutildė.

Gerus du dešimtmečius žurnalas laukė rytmečio spinduliuose miesto Senvagės praluose besitaškančio fenikso. „*Vox coelestis! Vox coelestis!*“ – šnabždėjo Nevėžio nendrynai. „Gera vėl būti“, – prikeldami „Senvagė“ atsidūsėję Liuda ir miesto šviesuomenė, tik 2014 m. išleisdami šeštąjį jos numerį. Dabar kitokį. Pažengė laikas. Puslapiai džiuginogėru popieriumi ir gražiu dizainu, spalvų

gausa, kuri galėjo reikiamai atspindėti miesto tapytojų, keramikų, meninio stiklo meistrų, gobelenų, fotografijų autorių meną.

Deja, kaip XX a. pradžioje rašė vokiečių sociologas, filosofas, visuomenės kritikas Georgas Simmelis, „vartotojų visuomenėje niekas negali tapti subjektu pirmiau netapęs preke, ir nė vienas jos narys negali išlaikyti savo subjektiškumo nuolat negaivindamas, neatnaujindamas ir nepapildydamas tų savo savybių, kurių paprastai tikimasi ir reikalaujama iš parduodamos prekės“. Todėl labai reikšminga buvo ir yra Lietuvos spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo, UAB „Amalkera“, jos vado Alvydo Ivoškos pagalba, leidžiant turtingo turinio ir formos žurnalą. „Didelis ne tik Lietuvos skaitytojų, kultūros, meno žmonių susidomėjimas, dėmesys, nesavanaudiška talka, o ir šiemet miesto savivaldybės įsteigta, drauge su buvusia Dailės galerijos direktore Jolanta Lebednykiene, dailininku Ramūnu Grikevičiumi ir mudviejų su žurnalo dizainere Asta Radvenskiene gauta Kultūros ir meno premija lūkesčius netgi pranoko“, – 2016 m. Nr. 2 (11) rašė redaktorė L. Jonušienė. Radosi gerokai daugiau žurnalo bičiulių, šviesuomenės. Panevėžys – miestas, „kaip pradžia

tos nepaprastos ir ypatingos kelionės savęs ir pasaulio pažinimo link. [...] Per savo istoriją išgyvenęs ir išpūdingą pakilimą, ir gėdingą nuopuolį“, – rašė Europos Parlamento pirmininko patarėjas Arnoldas Pranckevičius (2014, Nr. 1(6)). Taip protingai kalba miesto gimnazijose užaugintas ne vienas savą kelią radęs jaunuolis. Žurnalas siekia juos pristatyti pasauliui. Gal kaip pavyzdį besimokantiems?

Nesitraukdama iš kovingų savo pozicijų, 1991 m. rugsėjį žurnalo redaktorė, rašytoja L. Jonušienė supoetino ir šiandien aktualų ne tik žmogui nuo Nevėžio klausimą: „...Esame gerokai nuskriausti ir kartu didžiai apdovanoti savo prakeikto ir nepaprastai gražaus istorinio laiko. Ar būsimė jo verti, nuskriaustieji, apdovanotieji?“ Ir tebūnie visiems skirtas šviesaus talentingo S. Petronaičio patarimas: „Kad netaptum visažiniu snobu, yra mažytė sąlyga pasaulio ir savęs pažinime: karšta ir mylinti širdis, mokanti mylėti už gėrį ir atleisti suklypus...“ (2014, Nr. 1 (6)). Terašo visi meilės laiškus gimtajam miestui. Jų pluoštelis jau nugulė „Senvagės“ puslapiuose. Viena gražiausių tolerancijos apraiškų, taip reikalinga aukštos kultūros žmogui ir jo gyvenimą atspindinčiai spaudai.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Jolanta Beniušytė

Apie kokią žurnalistiką svajojame?

”

Žurnalistika šiandien išgyvena nelengvus laikus – laikraščiai „nukraujavo“, televizijos „sulysė“, gal kiek geriau laikosi radijas ir interneto portalai. Kaip oro reikia naujų visuomenės informavimo priemonių ar būdų, kurie galbūt padėtų žiniasklaidai išsikapstyti iš sąstingio. Regionų žurnalistai optimizmo nepraranda – pateikiame dviejų profesionalių žurnalistų, Lietuvos žurnalistų sąjungos Šiaulių skyriaus pirmininkės **Jūratės Sobutienės** ir panevėžiečio, LŽS Aukštaitijos skyriaus pirmininko **Rolando Meiliūno** įdomias mintis.

„Mattonstock“ nuotr.

“

Iš reklamos išgyventi vis sunkiau

J. Sobutienė. Šiaulių regiono žiniasklaida per pastaruosius metus gerokai „nukraujavo“. Nuo praėjusių metų lapkričio uždarytas „Splius“ televizijos autorinių laidų kanalas. Šiaulių apskrities televizijai, likusiai be konkurento, vis tiek sunkiai sekasi išgyventi iš reklamos pinigų. Pirmasis regioninis naujienų portalas „Etaplius“ tapo platforma, kurioje turinį turėtų kurti įvairūs nepriklausomi autoriai (jiems pagal sumanymą kapsėtų pinigai už „klikus“), tačiau lankomumas kol kas per mažas, kad autoriai už „klikus“ į jį veržtųsi. Savo pozicijas išlaikyti bando „Šiaulių kraštas“, pirmasis apskrities leidinys Nepriklausomoje Lietuvoje (įkurtas 1990-aisiais), tačiau ir jis smarkiai „sulyso“.

Gerokai sumažėjo ir žurnalistų, dirbančių vietinėje žiniasklaidoje, – mėginama

Jūratė Sobutienė
Asmeninio archyvo nuotr.

išsiversti daug mažesnėmis pajėgomis. Tokiomis aplinkybėmis nenuostabu, kad LŽS Šiaulių skyriaus veikla prislopo. Savo tradicinį renginį „Metų viny“ gebame suorganizuoti tik kas antrus ar trečius metus.

Panevėžyje neliko televizijos

R. Meiliūnas. Panevėžio krašto žiniasklaida gyvena žiauriomis konkurencinės kovos sąlygomis. Ir ta kova jau yra pareikalavusi aukų. Dar prieš kelerius metus Panevėžyje buvo trys televizijos, dvi radijo stotys, trys dienraščiai ir vienas rajono laikraštis. Buvo didelis būrys rašančių, kalbančių, laidas rodančių kolegų. Pridėkime dar Panevėžyje dirbančius respublikinių leidinių, televizijų atstovybių žurnalistus. Tikrai didelis būrys žurnalistų klegėjo mieste. Tačiau viskas pasikeitė. Pirmiausia po „sėkmingos“ skaitmenizacijos neliko nė vienos eteriu transliuojančios televizijos, išliko viena iš dviejų radijo stočių – „Pulsas“, antroji – „Aukštaitijos radijas“ – retransliuoja XFM programą.

Ne ką geriau ir spaudos fronte. Konkurencinėje kovoje išlikusio vienintelio dienraščio „Sekundė“ redakcija pirmadieniais kaip priedą dar vis išleidžia „Panevėžio balsą“, o kažkada savaitraščiu buvęs „Panevėžio rytas“ virto triskart per savaitę leidžiamu laikraščiu „Panevėžio kraštas“. Rajone lyderiauja Panevėžio rajono bendruomenių sąjungos leidžiamas laikraštis „Tėvynė“. Žinant, kas rajonuose valdo bendruomenių sąjungas, leidėjo pavadinimas, matyt, geriausiai atspindi turinį. Tikriausiai ne veltui vienas iš aukštų rajono politikų sakė: „Tėvynė“ – bene vienintelis laikraštis, kurį gali skaityti nesinervindamas.“ Paprastai tariant, kieno kišenėje sėdi, to ir giesmę giedi.

Dar, tiesa, yra internetu ir kabelinių televizijų paketuose transliuojanti GNTV (Gerų naujienų televizija), kuri apie save sako: „Ieškokime ir atraskime tai, kas *gera*. Džiaukimės ir pastebėkime, kas gražu. Matykime ir dalykimės tuo, kas džiugina.“ Įdomus žanras, tiesa?

Džiuginantis reiškinys – du kartus per metus išleidžiamas solidus Aukštaitijos sostinėje vykstančius kultūros procesus atspindintis žurnalas „Senvagė“.

Interneto platybėse net keturi naujienų portalai: *jp.lt*, *paninfo.lt*, *panskliautas.lt*, *aina.lt*. Nuomonių spektras labai platus – nuo opozicijai plačiai atverto paninfo.lt iki savivaldybės darbuotojo leidžiamo portalo *aina.lt*.

Pasvalyje leidžiamas vienintelis laikraštis „Darbas“, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo, Pasvalio savivaldybės, Pasvalio krašto muziejaus ir Pasvalio Mariaus Katiliškio viešosios bibliotekos lėšomis du kartus per metus išleidžiamas Pasvalio krašto istorijos ir kultūros žurnalas „Šiaurietiški atsivėrimai“, Biržuose – „Biržiečių žodis“, „Šiaurės rytai“ bei portalas „Selonija“, Kupiškyje vis dar gyvena „Kupiškėnų žodis“, o kartą per savaitę TV laidas kuria ir pasibaigus programai ar anksti ryte LRT kanalu transliuoja „Kupiškėnų studija“. Rokiškyje „Gimtąjam Rokiškiui“ ant kulnų lipa „Rokiškio sirenos“.

Profesinei sąjungai reikalinga motyvacija

LŽS Aukštaitijos skyrius – išgyventi bandančios Lietuvos žiniasklaidos atspindys. Esame nedidelis, dar vis besiformuojantis skyrius, tad daugelis dalykų paprastai neišeina. Visi paskendę darbuose, tad reikia didesnės

motyvacijos norint susirinkti, kažką suorganizuoti. Tačiau pavyksta ir spaudos dieną paminėti, o kartais net absurdiškiems valdininkų sprendimams pasipriešinti. Palaikome ryšius per socialinius tinklus, nes skyriaus nariai yra ne tik panevėziečiai, bet ir iš rokiškėnai, pasvaliečiai, biržiečiai. Vis žada prisijungti anykštėnai ir uteniškiai. Keičiamės informacija, platiname LŽS medžiagą, skatiname domėjimąsi LŽS veikla. Laimei, neturėjome skandalų dėl neteisėtų atleidimų ar neišmokėtų atlyginimų. Kita vertus, kai žmogus nemato, kaip realiai veikia profesinė sąjunga, sudėtinga tą veiklą paaiškinti ar motyvuoti tapti nariu.

Šiauliečiai susibūrė į „Žurklubą“

J. Sobutienė. Mes, buvę Šiaulių laikraščių, televizijų žurnalistai, esame susibūrė į neformalų „Žurklubą“. Sakoma, kad buvusių žurnalistų, kaip ir buvusių saugumiečių, nebūna... Kartą per savaitę renkamės pietauti: sutariame vietą, laiką, o prisijungiame, kas galime. Pokalbių temos, kad ir kur mes besuktume, vis tiek nukeliauja žurnalistikos link: kokios keliamos problemos, aktualijos, kaip profesionaliai jos atskleidžiamos. O kartais nelinksmi juokaujame, kad mūsų „Žurklubas“ – žiurkių, pabėgusių iš skėstančio laivo, klubas...

Greičiausiai mažai kas ginčytųsi, jog vaizdas, tekstas, kurį dabar perteikia vietinė (ir ne tik) žiniasklaida, dažnai būna ne itin kokybiški. Apie profesinius standartus vargiai ar kalbama redakcijoje, kurios vadovas mano, kad turinį gali kurti studentai už, pvz., penktadalį minimalaus atlyginimo. O kai jiems įgris už tiek dirbti, ateis kiti...

Palyginti neseniai sutikau buvusią kolegę, dabar dirbančią Vilniuje. Bent kartą per mėnesį

į Šiaulius pas mamą atvažiuojanti žurnalistė pasakojo, kad mūsų miesto įvykių atspindys respublikiniuose TV kanaluose – apgailėtinas. Vienas dalykas – pats miestas dėl vietinių politinių peripetijų tarsi įstrigęs į dumblą, niekas nejudą į priekį, kitas – labai trūksta žurnalistų, kurie gebėtų profesionaliai visai Lietuvai perteikti svarbiausias miesto aktualijas.

Skaitytojai ir žiūrovai emigravo

R. Meiliūnas. Ne paslaptis, kad Panevėžio regionas tikrai smarkiai nukentėjo nuo emigracijos. Skelbiama, kad miestas ir kraštas neteko 50 tūkst. gyventojų. Kas ne į užsienį emigravo, tas išvažiavo darbo ir laimės ieškoti į Vilnių. Kartu sumažėjo smulkaus ir vidutinio verslo įmonių, kurių veiklos, produkcijos ar paslaugų reklama buvo vienu pagrindinių regioninės žiniasklaidos pajamų šaltinių. Aišku, čia ne paskutiniu smuiku grojo ir interneto platumų vilionės. Ir tai yra labai liūdna. Pasekmė – žurnalistų būrys susitraukė iki saujelės, sumenko algos – vasarą girdėjau kai kur žurnalistas gaudavo kiek daugiau negu minimumą – vos per 400 eurų, kai palyginus Panevėžyje statybininko alga – 700 eurų. Redakcijoms taip pat ne pyragai. Visi supranta, kad reikia ne tik gerų temų, bet ir naujų požiūrių, galų gale ir veidų. Tik kur jų rasti? Vieni kitus pažįstame kaip savo penkis pirštus, daugelis rašančiųjų perėję visas miesto redakcijas. Kur ne kur, o Panevėžyje būriai laukiančiųjų darbo pasiūlymų prie redakcijų durų nesibūriuoja.

Žurnalistai keičia profesiją

J. Sobutienė. Didžioji dalis Šiaulių miesto profesionalių žurnalistų (baigusią atitinkamas

Rolandas Meiliūnas
Stasio Paškevičiaus nuotr.

studijas, daug metų duoną valgusių iš rašymo ar TV reportažų rengimo) pasuko į viešuosius ryšius, komunikaciją, rinkodarą. Yra išdrįsusių pasirinkti privatų verslą, o kai kuriems ir valstybės tarnyba pasirodė patraukli. Nuo buvusios profesijos labai toli nenuklysti padeda Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo finansuojami projektai, redaguojamos kitų autorių ar pačių rašomos knygos.

Kokia galėtų būti ateitis? Spaudos mirties dar neprognozuojau. Spėju, kad prieš rinkimus atsiras naujų savaitraščių, kurių leidėjai – po visuomenei nežinomais vardais pasislėpę politikai. Tik nežinia, ar ilgai tokie leidiniai išgyvens. Į socialinius tinklus susikrausčiusios naujienos nesugeneruoja pajamų, iš kurių galėtų „maitintis“ profesionalai. Internetiniai naujienų portalai – taip, tai vieta, kur yra ką veikti tekstų rašytojams ir vaizdo kūrėjams. Tačiau ar jų savininkai nebus veikiami politinių grupuočių ar ekonominių

interesų – abejoju. Mąstau pesimistiškai? Optimizmo man teikia tai, kad žurnalistai, tiek buvę, tiek esami, yra socialiai aktyvūs žmonės ir jiems rūpi, kas vyksta aplink. Mes visi esame neabejingi.

Redakcijos – lyg komunalinių paslaugų įmonės

R. Meiliūnas. Dažnai regioninės žiniasklaidos redakcijos – tai lyg komunalinių patarnavimų įmonės, į kurias atėjęs žmogus gali išspręsti savo problemą. Žiniasklaidos misija susitraukia iki pranešti, dalyvauti, spręsti, rodyti iš įvykio vietas. Manau, toks socialinis žiniasklaidos vaidmuo – buvimas vietos bendruomenės dalimi – yra vienas pagrindinių regioninės žiniasklaidos gelbėjimosi ratų.

Sumažėjus reklamos pajamoms visi, ne išimtis ir redakcijos, dirbančios Panevėžyje, bando išsilaikyti iš viešinimo lėšų, Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondo projektų, bet to neužtenka kokybiškai žurnalistikai. Reikalinga valstybės informacinė politika, veiksminga parama žiniasklaidai. Dabar, kai vos suduriamas galas su galu, dažniausiai redakcijos privalo pasirinkti: kapoti galvas politikams ar giedoti ditirambus, nes tik nuo jų priklauso, kiek gausi pinigų už jų veiklos ar ES projektų viešinimą.

Todėl ir matome „neliečiamuosius“, paslėptą ir atvirą reklamą, opozicijos murkdymo purvuose atvejus – tai labai liūdina ir atgraso nuo tokios žiniasklaidos kritiškai mąstančius skaitytojus. Paslėpta reklama vėliau labai atsirūgsta laikraščiu, nes žmonės juo nebesitiki ir nebelaiko patikimu informacijos šaltiniu. Negana to, tokie dalykai meta šešėlį visam žurnalistų cechui.

Žurnalisto ateitis – universalus „karys“

Šiuolaikinis žurnalistas turi mokėti ne tik rašyti, bet ir filmuoti, fotografuoti, įgarsinti bei patį vaizdą sumontuoti. Skaitytojų įpročius keičiantis internetas diktuoja turinio pateikimo būdus. O jie patys įvairiausi. Kita vertus, universalumas – pliusas ne tik žiniasklaidos rinkoje. Aišku, visur vienodai geras nebūsi, todėl, žvelgiant globaliai, verta pagalvoti apie kooperaciją ar konsolidaciją. Manau, anksčiau ar vėliau, vienokia ar kitokia forma tai vyks. Nereikia būti dideliu pranašu, kad suvoktum, jog šiuolaikiniam skaitytojui ar žiūrovui norisi ne tik perskaityti jį sudominusį straipsnį, bet ir tiesiogiai pabendrauti su straipsnio herojumi ar jį rašiusiu žurnalistu, išsakyti savo nuomonę (nekalbu apie kvailus anoniminius komentarus, kuriuos, mano manymu, seniai laikas baigti), galbūt pamatyti aplinką, kurioje vyko veiksmas ar gyvena straipsnio herojus, ir t. t. Tokie dalykai, pavadinti multimedijos projektais, prieš penkerius metus pradėti „The New York Times“, jau daromi ir Lietuvoje ir jų greitai daugėja. Aišku, čia vėl pirmauja didžioji internetinė žiniasklaida *15min.lt* ar *delfi.lt*, kurią tos mados pasiekia greičiausiai, bet to neišvengs nė viena apie ateitį galvojanti redakcija. Kitaip, jei žmonės negrįš į tiesioginę prasme brangią šalį, palengva iškeliaus anapus paskutiniai laikraščių skaitytojai ar regioninių TV laidų žiūrovai.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Jolanta Beniušytė

Propagandiniai karai – ir per interneto televiziją?

”

„Pastaraisiais metais turime labai daug veiklos – ne tik dėl nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio arba reklamos įstatymų pažeidimų, bet ir dėl priešiškos propagandos – karo, neapykantos kurstymo ypač per Rusijos televizijos kanalus – sklaidos, kurios mastai dideli“, – sakė Lietuvos radijo ir televizijos komisijos (LRTK) pirmininkas Edmundas Vaitekūnas. Prieš kurį laiką komisija Klaipėdoje surengė išvažiuojamąjį posėdį, susitiko su čia dirbančiais televizijos, radijo žurnalistais bei TV transliuotojais.

„Balticum TV“ programų direktorius Valdas Straupas (kairėje) ir Lietuvos radijo ir televizijos komisijos pirmininkas Edmundas Vaitekūnas: „Tokių programų ir laidų, kurios nukreiptos prieš Lietuvoje galiojančius įstatymus, ribojimas yra labai teisingas.“

Autorės nuotr.

“

Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas Dainius Radzevičius duoda interviu „Balticum TV“ žurnalistams apie tai, jog labai trūksta finansinės valstybės paramos kokybiškam turiniui kurti regiono visuomenės informavimo priemonėse.

Pažeidėjai bylinėjasi teismuose

Aštrėjant propagandiniams karams LRTK dar prieš dvejus metus, įstatymų leidėjams pakoregavus teisės aktus, įgavo gerokai daugiau galių kontroliuoti Lietuvos informacinę erdvę. Pasak E. Vaitekūno, komisija dabar gali pati pateikti išvadas dėl pažeidimo bei priimti sprendimą stabdyti veiklos licenciją, nelaukdama kitų ekspertų išvadų.

Visuomenės informavimo priemonėse draudžiama kurstyti karą, neapykantą, nesantį tarp tautų, tai reglamentuojama pagal LR visuomenės informavimo įstatymo ir ES Audiovizualinės žiniasklaidos direktyvos nuostatas, kurių privalo laikytis ES jurisdikcijai priklausantys transliuotojai.

„Po trijų pažeidimų turime teisę stabdyti priešišką propagandą, šmeižtą liejusio TV kanalo veiklos licenciją mūsų šalies teritorijoje. Pažeidėjai skundžiasi, neva mes atimame teisę į kitą nuomonę, užgniauziame laisvą žodį. Juos išklausome, tačiau turime savo įstatymų nuostatas, kurių ir laikomės. Komisijos sprendimus vertina Europos Sąjungos teisininkai, jie atitinka galiojančius teisės aktus“, – sakė E. Vaitekūnas.

Anot LRTK vadovo, beveik kiekvienas eterio ribojimo veiksmas yra nagrinėjamas teismuose, tačiau per pastaruosius ketverius metus nepralaimėta nė vienos bylos. „Teisminiai procesai paprastai užsitęsia, sprendimai bylose priimami po kelerių metų, tačiau nekyla abejonių, kad komisijos nutarimai yra teisėti bei teisingi, ir teismai palaikys mūsų pusę“, – apibendrina E. Vaitekūnas.

Beje, po „Brexit“ daugelis Rusijos propagandinių kanalų, registruotų Didžiojoje Britanijoje, jos sostinėje Londone, ieškos kitos vietos įsikurti Europos Sąjungos teritorijoje.

Susitikimo su LRT komisija akimirka: priekyje Klaipėdos „Laluna“ radijo žurnalistas Žydrūnas Naujokas.

„Jiems svarbu gauti licenciją veiklai ES. Mūsų žiniomis, vienas propagandinių Rupertų „Rusija Today“ paprašė registracijos Prancūzijoje, nors visi žino, kad tai ne žiniasklaidos priemonė, o propagandinis kanalas. Jeigu registruotūsi pas mus panašūs kanalai, nebūtų blogai, labiau galėtume juos kontroliuoti. Šiuo metu stebėseną atliekame lietuvių ir rusų kalbomis, teks imtis ir anglų kalbos, pasitelkti vertėjus. Be kita ko, palaikome gerus ryšius, keičiamės nuomonėmis su reguliuojančiomis institucijomis, suteikiančiomis licencijas kitose šalyse, pavyzdžiui, Švedijoje, Didžiojoje Britanijoje“, – susitikime Klaipėdoje kalbėjo E. Vaitekūnas.

Veikia lyg nelegalūs taksistai ar lošimo namai

Nerimą kelia vis labiau aktyvėjanti propagandinių ir nelegalių televizijos kanalų veikla internete. LRTK vadovo E. Vaitekūno teigimu, vis aktyviau internetu perduodamos televizijų programos bei laidos, kurios dažnai kursto nesantaiką, skleidžia priešišką mūsų valstybei ir jos vertybėms propagandą, be to, iškreipia

konkurencijos sąlygas, TV kanalų paketuose nelegaliai siūlydamos papildomą produkciją, už kurią nemokami jokie mokesčiai. Pasak komisijos pirmininko, rengiamas teisės akto projektas, pagal kurį būtų galima suvaldyti ir retransliuotojų veiklą internete, taikant ribojimus dėl įstatymus pažeidžiančios veiklos.

„Balticum TV“ programų direktorius Valdas Straupas pritarė, kad pagrindinės retransliuotojų problemos yra programų paketai ir turinys. Mat neretai perkant paketą 4–5 programos yra draudžiamo turinio, tačiau jų atsisakyti neįmanoma, nes parduodamas tik visas TV paketas.

„Tokių programų ir laidų, kurios nukreiptos prieš Lietuvoje galiojančius įstatymus, ribojimas yra labai teisingas. Tačiau mes tarsi tampame įkaitais tarp tiekėjo ir kliento. Nesąžiningi tiekėjai mums bando primesti savo sąlygas – mums nepaklusus, gali būti išjungta viso programų paketo retransliacija. O TV kanalo klientai, žiūrovai, savo ruožtu irgi gali nutraukti sutartis su kanalu, nes šis nepatenkino jų lūkesčių. Pavyzdžiui, neišpėję tiekėjai yra išjungę RTL programą“, – sakė V. Straupas.

Klaipėdietis atkreipė dėmesį ir į nelygias konkurencines sąlygas televizijoms persikeliant į internetą. „Mes mokame visus mokesčius, legaliai įsigyjame programų paketus. Tačiau internete produkcija parduodama pigiau, viliojami klientai, o legalių retransliuotojų įmonėse žmonės netenka darbo, valstybė – mokesčių. Jie veikia kaip nelegalūs taksistai. Ir šioje srityje turėtų būti įvestos licencijos, suvienodintos konkurencijos sąlygos retransliuotojams“, – įsitikinęs V. Straupas.

„Kita problemos pusė – propagandinė. Nelegalus turinys eina kartu su draudžiama propaganda. Šie tiekėjai internete jaučiasi nebaudžiami, nereaguoja į draudimus ir veikia kaip nelegalūs lošimo namai – svarbu tuo momentu išlošti, gauti naudą nepaisant nieko“, – pritarė LR TK pirmininkas E. Vaitekūnas.

Būtina stiprinti regionines žiniasklaidos priemones

Regionų televizijos, radijo, kaip ir laikraščių, žurnalistai pasigenda didesnio finansavimo. „Žmonės žiūri TV, klausosi radijo, kurie dar turi įtakos visuomenei silpstant laikraščiams. Turėdami galimybę gauti papildomą projektinį finansavimą, galėtume rengti labai reikalingas informacines laidas, nepriklausomas nuo politikų valios ar ekonominių interesų, nukreiptas prieš propagandą“, – mintimis dalijosi vienas iš „Balticum TV“ savininkų, programų direktorius V. Straupas.

Lietuvos žurnalistų sąjungos pirmininkas, LR TK narys Dainius Radzevičius atkreipė dėmesį į tai, jog Lietuvos žiniasklaidos rinka maža ir sekli, pasigendama įvairovės ir turinio kokybės. „Tendencijos yra aiškios:

Radio stoties „Radijogama“ vadovas Arūnas Graželiūnas.

stambesnis žiniasklaidos verslas traukia lėšas iš regionų, o regiono žiniasklaida neturi aiškaus finansavimo modelio, kad galėtų sukurti kokybišką turinį. Išskyrus Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondą, iki šiol nėra jokių rimtų valstybės investicijų į šią sritį.

Taip, skiriamos lėšos valstybės uždaviniams viešinti, tačiau ne tam, ką mato vietos redakcijų žurnalistai. Turime pasiūlyti labai kokybišką turinį visuomenės informavimo priemonėse vietoje to, kuris ribojamas. Tokių vertingų, prasmingų radijo, TV programų labai reikia, kad vartotojas turėtų ką pasirinkti. Tačiau užkrauti šią našą vien regionų žiniasklaidai, ieškančiai būdų, kaip uždirbti, kaip išgyventi, yra pernelyg sudėtinga“, – LR TK komisijos susitikime su klaipėdiečiais žurnalistais kalbėjo D. Radzevičius.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Viktoras Trofimišinas

Visuomenės informavimo etikos komisijos pirmininko pavaduotojas,
LŽS Etikos komisijos pirmininkas

Profesinė etika – ant Temidės svarstyklių

”

Visuomenės informavimo etikos komisijos (toliau – Komisija) sprendimai nėra galutiniai ir neskundžiami. Abejojantieji sprendimų teisingumu, pagrįstumu ieško tiesos teisme. Į teismą yra kreipusis ir pati Komisija, gindama savo poziciją. 2017 m. teismai paskelbė ne mažiau kaip penkiolika sprendimų ir nutarčių, susijusių su Komisijos nustatytais Visuomenės informavimo etikos kodekso (toliau – Kodeksas) pažeidimais. Profesinės etikos normų taikymo teisinis vertinimas svarbus ir naudingas žiniasklaidos savitvarkai tiek sprendimų patvirtinimo, tiek jų panaikinimo prasme, nes abiem atvejais padeda išvengti galimų klaidų ateityje.

*Asmeninio archyvo
nuotr.*

“

Nesąžiningai išreikšta nuomonė

Etikos komisija nustatė, kad portalas „15min.lt“ nusizengė profesinės etikos nuostatai, draudžiančiai skleisti nuomones, kurios pažeidžia teisę bei etiką. Sprendimas susijęs su publikacija „Lietuvos įstaiga dirba Maskvai – įrodyta“ („15min.lt“, 2015-06-18). Redakcija vertino Komisijos sprendimą kaip neproporcingą saviraiškos laisvės ribojimą, nebūtiną demokratinėje visuomenėje, ir kreipėsi į teismą. Publikacija buvo skirta Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (VLKK) sprendimui, susijusiam su raidės W rašymu asmens dokumentuose. Problema iki tol buvo sulaukusi nemažai visuomenės dėmesio ir išprovokavusi aštrias diskusijas, todėl VLKK, ypač įvertinusi to meto politinę bei geopolitinę konjunktūrą, galėjo pagrįstai tikėtis aštrios kritikos. Žurnalisto pavartotas raiškos priemonės redakcija teisiu siekiu atkreipti visuomenės dėmesį ir perteikti autoriaus pasipiktinimą, jo manymu, neprotingu, diskriminuojančiu ir nepamatotu VLKK sprendimu. Tai atspindėjo žurnalisto teiginiai „filologiniu išsilavinimu apsišarvavę mulkiai“, „bukapročio ordino kavalieriai“, „absurdus žarstantys žmonės yra tiesiog idiotai. Nes ant idioto pykti negalima – jis tiesiog natūralus idiotas.“ Autorius išskleidė VLKK abreviatūrą į „Vėl kaka“ pridurdamas, kad ši įstaiga kelerius metus dėsningai pildanti Kremliaus svajones. Autoriaus teigimu, pavadinimu „Lietuvos įstaiga dirba Maskvai – įrodyta“ norėta pasakyti, kad kai kurie VLKK sprendimai tarnauja išimtinai priešišškai nusiteikusių šalių interesams.

Viešasis asmuo turi tikėtis nuolatinio padidėjusio visuomenės dėmesio, susitaikyti su tuo, kad dėl savo pastebimumo gali būti labiau komentuojamas ir kritikuojamas, būti atlaidesnis įvairioms nuomonėms, reiškiamoms jo atžvilgiu. Tai taikytina ir viešąjį administravimą vykdančių institucijų veiklai bei jų priimamiems sprendimams. Tačiau pagal Kodekso 3 straipsnį nuomonės, pažeidžiančios teisę bei etiką, negali būti skleidžiamos, nesvarbu, ar publikacijos tema yra aktuali, o kritika pagrįsta.

Žodžiai „mulkiai“, „bukaprotis“ ir „idiotas“ yra norminiai, o kiekvienas normalaus jautrumo žmogus supranta, jog tuo atveju, kai šie žodžiai viešai adresuojami konkrečioms asmenims, jais siekiama pažeminti. Tai pasakytina ir apie autoriaus sugalvotą ir ne kartą publikacijoje pabrėžtinai pavartotą VLKK pavadinimo pakaitą – „Vėl kaka“. Žodis „kaka“ taip pat yra norminis, vartojamas norint apibūdinti tai, kas nešvaru, šlykštu.

Vilniaus apygardos administracinis teismas atmetė bendrovės „15 min.“ skundą kaip nepagrįstą. Teismo nuomone, pavartotos raiškos priemonės negali būti laikomos proporcingomis ir pateisinamomis, kadangi kritika buvo perteikta nesilaikant leistinumų ribų. Viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai jokiais atvejais negali pažeisti teisės ir etikos, kadangi jokių išimčių teisės aktai nenustato. Nuomonė apie galimas Lietuvos institucijos sąsajas su nedraugiška valstybe gali būti visuomenės suprasta kaip kaltinimas valstybės institucijai padarius teisės aktų draudžiamas veikas. Neginčydamas, kad nuomonė neturi būti įrodinėjama, teismas pabrėžė, jog ji turi būti reiškiamą laikantis sąžiningumo ir etiškumo kriterijų. Teismo nuomone, ginčytiniais publikacijos teiginiais buvo siekiama išreikšti ne objektyvią VLKK sprendimo kritiką norint

išryškinti šios įstaigos veiklos trūkumus ir juos pašalinti, bet siekiant sumenkinti visuomenės pasitikėjimą šia valstybės institucija ir jos darbuotojais.

„15 min.“ su teismo sprendimu nesutiko ir teikė apeliaciją Vyriausiajam administraciniam teismui. Redakcija grindė skundą argumentais, kad: 1) draudimas žurnalistui pateikti nuomonę (mintis, abejones, paremtas realiais faktais) yra rimtas trukdymas žiniasklaidai dalyvauti svarstant visuomenei svarbius klausimus; 2) publikacijoje išreikšta autoriaus nuomonė aktuali klausimu, todėl ji negalėjo įžeisti VLKK narių; 3) siaurinamasis saviraiškos laisvės ir teisės į valstybės įstaigos reputacijos gynimą aiškinimas yra neleistinas. Redakcija priminė, kad žurnalisto saviraiškos teisė apima ir teisę tam tikrais atvejais kritikuoti, šokiruoti ir provokuoti, o viešasis interesas debatų metu nusveria teisėtą interesą apsaugoti trečiųjų asmenų reputaciją net ir tais atvejais, kai debatuose naudojami kitą asmenų įžeidžiantys ir skaudinantys žodžiai.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas „15 min.“ apeliacinį skundą atmetė. Teismas pabrėžė, kad asmens orumo pažeidimai (su tokiais sietini etikos reikalavimų pažeidimai) gali būti pripažinti neleistiniais Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje įtvirtintos teisės į saviraiškos laisvę taikymo prasme. Publikacijos ginčo posakiai buvo nukreipti į konkrečių asmenų grupę (identifikuojamą darbo santykiais su VLKK), todėl teismas sutiko su Komisijos pritaikytu šių posakių vertinimu. Teismas akcentavo, kad bylai nėra aktualus visuomenės informavimo priemonės nurodytas proporcingumo principo taikymas, t. y. nei publikacijoje gvildenamos temos aktualumas, nei žurnalisto saviraiškos tikslai negali užkirsti kelio Komisijai pripažinti visuomenės

informavimo priemonę pažeidus etikos nuostatą, draudžiančią skleisti nuomones, kurios pažeidžia teisę bei etiką.

Nesuteikta atsakymo teisė

Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija nagrinėjo apeliacinius skundus, susijusius su Komisijos sprendimu dėl žurnalo „Valstybė“ publikacijos „Politinėje rinkodaroje – P. ir M. dvikova“ („Valstybė“, 2015 m.). Komisija nustatė, kad publikacijoje pažeista Kodekso nuostata, suteikianti kritikuojamam asmeniui atsakymo teisę. Tarp tų, kuriems šios teisės „Valstybės“ redakcija neužtikrino, buvo ir žurnalas „Žmonės“. Publikacijoje žurnalui „Žmonės“ buvo mesti kaltinimai dėl paslėptos politinės reklamos, žurnalas įvardijamas bulvariniu, o jo straipsniai – rašliava.

Vienas esminių ginčų nagrinėjant skundus Etikos komisijoje ir teismuose susijęs su Kodekse įtvirtintos atsakymo teisės realizavimo aiškiniu, t. y. ar žurnalistui kyla pareiga rengiant publikaciją išklausti kritikuojamą asmenį, ar atsakymo teisės realizavimo iniciatyva priskirtina kritikuojamam asmeniui. Žurnalas „Valstybė“ nesutiko su Komisijos pateiktu atsakymo teisės aiškinimu teigdamas, kad tokiomis sąlygomis žurnalistas negalėtų parašyti nė vieno straipsnio ir negalėtų pateikti jokių citatų, įžvalgų dėl tam tikrų įvykių ar procesų, apie tai nepaklauses į publikacijos aprašymą patenkančių ar joje minimų asmenų.

Vilniaus apygardos administracinis teismas, į kurį pirmiausia kreipėsi žurnalo „Valstybė“ leidėjas Demokratijos plėtros fondas, skundą tenkino ir Komisijos sprendimą panaikino. Teismas sprendė, kad žurnalo „Valstybė“ publikacijoje buvo išsakyta nuomonė dėl

paslėptos politinės reklamos tendencijų žiniasklaidoje. Nuomonių ir minčių sklaida nepatenka į atsakymo teisės taikomą sritį, todėl, teismo įsitikinimu, Etikos komisija nepagrįstai pripažino, kad buvo pažeista Kodekso nuostata, reikalaujanti suteikti kritikuojamam asmeniui atsakymo teisę. Teismas vertino, kad publikacijoje nebuvo išsakyta jokios kritikos žurnalo „Žmonės“ atžvilgiu, todėl Komisijos sprendimą dėl žurnalo „Valstybė“ pripažinimo pažeidus etiką panaikino.

Komisija teikė apeliaciją Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui, kategoriškai nesutikdama, jog nuomonei netaikytina atsakymo teisė. Remiantis sisteminiu Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio, kuriame pateikiami „asmens kritikos“, „nuomonės“ ir „žinios“ apibrėžimai, aiškiniu, darytina išvada, jog kritika laikytina tam tikra nuomonės rūšimi, todėl suinteresuotam asmeniui publikacijoje turėjo būti suteikta galimybė pasiaiškinti ir (ar) paneigti galbūt neteisingas žinias, o jeigu tokios galimybės nebūtų buvę arba jis būtų atsisakęs pasinaudoti atsakymo teise, apie tai turėjo būti pranešta straipsnyje.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad ginčijama Kodekso nuostata („...> kritikuojamam asmeniui visada turi būti suteikta atsakymo teisė, t. y. galimybė pasiteisinti, paaiškinti, paneigti klaidingą informaciją. Jeigu tokios galimybės nėra arba asmuo atsisako pasinaudoti atsakymo teise, būtina pranešti apie tai visuomenei“) yra grindžiama Visuomenės informavimo įstatymu ir nekonkuruoja su įstatyme nustatytu teisiniu reguliavimu. Teisėjų kolegija, vertindama žurnalo „Valstybė“ (VšĮ Demokratijos plėtros fondas) apeliacinio skundo argumentą, jog atsakymo teisė

negali būti aiškinama kaip reikalaujanti, kad pats žurnalistas kreiptųsi į kritikuojamą asmenį, ar jis pageidautų pasinaudoti atsakymo teise, nes taip žurnalistų saviraiškos laisvės realizavimo galimybės taptų beveik neįmanomomis, pabrėžė, jog būtent pats žurnalistas turi kreiptis į kritikuojamą asmenį, ar šis pageidautų pasinaudoti atsakymo teise. Teisėjų kolegija nesutiko su Vilniaus apygardos administracinio teismo pozicija neanalizuoti publikacijos ir Etikos komisijos sprendime įvardytų žurnalui „Žmonės“ mestų kaltinimų (paslėpta politinė reklama, žurnalo įvardijimu bulvariniu leidiniu, žurnalo straipsnių įvardijimu rašliava) bei išvada, kad publikacijoje nėra išsakyta jokios kritikos žurnalo „Žmonės“ atžvilgiu, o reiškiami tik autorės nuomonė. Kolegija atkreipė dėmesį, kad žurnalui „Žmonės“ mestas kaltinimas dėl paslėptos politinės reklamos gali būti patikrintais objektyviais kriterijais.

Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas konstatavo, kad Vilniaus apygardos administracinis teismas neįvertino Komisijos sprendimo teisėtumo ir pagrįstumo, todėl sprendimą panaikino, o bylą perdavė pirmosios instancijos teismui nagrinėti iš naujo.

Gilindamasis į atsakymo teisės realizavimo niuansus, Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas atkreipė dėmesį į būtinybę užtikrinti konkrečioje Kodekso nuostatoje konstitucinio proporcingumo principą. Anot teismo, toks teisinis reguliavimas, kai nėra nurodyta jokio termino, per kurį asmuo privalo atsakyti viešosios informacijos rengėjams, skleidėjams, žurnalistams, taip sudarant prielaidas delsti kritikuojamam asmeniui per protingą terminą atsakyti į parengtą publikaciją, gali kelti abejonių konstitucingumo aspektu.

Neproporcingas informacijos laisvės ribojimas

Išnagrinėjęs redakcijos „Tauragės žinios“ skundą dėl pripažinimo padarius etikos pažeidimus publikacijoje „Savivaldybės darbuotoja sirgo ar atostogavo?“ („Tauragės žinios“, 2015-06-19), teismas panaikino Etikos komisijos sprendimą nurodęs, kad sprendime įtvirtintas informacijos laisvės ribojimas nelaikytinas pagrįstu ir proporcingu siekiui apsaugoti kritikuojamo asmens privatų gyvenimą.

Publikacijoje buvo rašoma apie tai, kad Tauragės rajono savivaldybės administracijos direktoriaus referentė, turėdama nedarbingumo lapelį, važinėjo dviračiu (į socialinį tinklą „Facebook“ įkėlė informaciją apie tai, kad numynė 19 km distanciją), nors toks elgesys nesuderinamas su gydymo ir elgesio nedarbingumo laikotarpiu taisyklėmis, kuriose, be kita ko, nustatyta, jog laikino nedarbingumo laikotarpiu draudžiama keliauti, elgtis taip, kad tai galėtų užtęsti nedarbingumo trukmę. Redakcija turėjo informacijos, kad S. D. netikėtai susirgo pasikeitus savivaldybės administracijos direktoriui, kuris siekė pradėti jos atleidimo procedūrą. Taigi šiuo atveju straipsnyje aprašyta galimai neteisėta viešo asmens veikla, t. y. ligos imitavimas, nepagrįstas ir neteisėtas nedarbingumo pažymėjimo išdavimas, tačiau žurnalistas nėra gydytojas ar teisėsaugos pareigūnas, todėl negali patikrinti, ar nedarbingumo pažymėjimą turintis asmuo iš tiesų serga ar simuliuoja ligą. Publikacijoje redakcija nepateikė VSDFV atstovų ar kitų ekspertų vertinimo, kad S. D. galimai simuliuoja ligą ir (ar) pažeidė jai paskirtą gydymo režimą. Todėl buvo galima daryti prielaidą, kad redakcijai buvo žinoma apie tai, jog S. D. teisės aktų reikalavimų

„Lietuvos įstaiga dirba Maskvai – įrodyta“

2015-06-18

„15min.lt“

„Politinėje rinkodaroje – P. ir M. dvikova“

2015 m.

„Valstybė“

„Savivaldybės darbuotoja sirgo ar atostogavo?“

2015-06-19

„Tauragės žinios“

„Kaip atpažinti kekšę?“

2016-01-13

„lrytas.lt“

nepažeidė. Laikraštis be S. D. sutikimo paskelbė informaciją apie jos nedarbingumą, gydymą, jos nuotrauką, kitą jos neviešoje „Facebook“ paskyroje pateiktą privataus pobūdžio informaciją, t. y. informaciją apie jos privatų gyvenimą. Komisijos nuomone, tokios informacijos paskelbimas nebuvo pateisinamas nei galimo teisės aktų pažeidimo atskleidimo prasme, nei atskleidė kokias nors visuomenei reikšmingas privataus gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes. Nebuvo viešo intereso skelbti privataus pobūdžio informaciją apie S. D., nes nebuvo pateikta įrodymų, kad ji piktnaudžiavo nedarbingumu ir (ar) tarnyba, todėl Komisija nusprendė, jog tokios informacijos paskelbimas tik tenkino smalsumą ir buvo nusižengta Etikos kodeksui.

Teismas konstatavo, kad Komisijos sprendimas iš esmės apribojo redakcijos laisvę skelbti informaciją, nes teiginys, jog publikacijoje buvo pažeisti tam tikri profesinės etikos reikalavimai, savaime suponuoja išvadą, kad tokia publikacija neturėjo būti išspausdinta arba jos turinys turėjo būti kitoks. Byloje išsiskyrė redakcijos ir Komisijos vertinimas, ar S. D. privataus gyvenimo faktų paviešinimas pateisinamas visuomenės (viešuoju) interesu.

Publikacijos išspausdinimo metu S. D. buvo viešas asmuo (dėl šios aplinkybės ginčo nekilo, tai pripažino ir Komisija). Antra, S. D. važinėjo dviračiu tuo metu, kai turėjo laikinąjį nedarbingumą. Reikšminga tai, kad ligos pašalpa mokama iš Valstybinio socialinio draudimo fondo biudžeto, į kurį įmokas moka visi dirbantieji, o S. D. tuo metu buvo savivaldybės administracijos direktoriaus referentė, taigi jai darbo užmokestis buvo mokamas iš savivaldybės biudžeto lėšų. Taip pat svarbu, kad asmenims, pažeidusiems elgesio taisykles nedarbingumo metu, ligos pašalpa neskiriama arba jos mokėjimas nutraukiamas. Tokiais pažeidimais laikomi ir atvejai, kai laikinai nedarbingu pripažintas asmuo keliauja (-iavo), dalyvauja (-avo) kultūros, sporto, pramoginiuose ar kituose renginiuose, elgėsi taip, kad jo veiksmai galėjo užtęsti (užtęstė) laikinojo nedarbingumo trukmę. Taigi laikraštis turėjo pagrindo nurodytas aplinkybes ir jas patvirtinančią informaciją įvertinti kaip viešintiną, t. y. kaip tokią, kurios viešinimas susijęs su viešu interesu ir siekiu užtikrinti, kad viešas asmuo, kuriam darbo užmokestis mokamas iš savivaldybės biudžeto, nepiktnaudžiautų ir nepažeidintų nedarbingumo pažymėjimų išdavimo tvarkos.

Teismas kaip reikšmingą aplinkybę įvertino tai, kad Komisija, svarstydamą skundą, konstatavo, jog redakcija nepažeidė reikalavimo

kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus, remtis keliais šaltiniais, taip pat nenusižengė Kodekso reikalavimui, nurodančiam, kad, nesant galimybės tinkamai patikrinti skelbiamos informacijos tikrumo, žurnalistas ir viešosios informacijos rengėjas gali skelbti šią informaciją tik tada, jeigu uždelsus ją paskelbti būtų padaryta žalos visuomenei ir jeigu skelbiamoje informacijoje nurodoma, kad ji nėra patikrinta. Iš to teismas padarė išvadą, kad Komisija neturėjo priekaištų redakcijai dėl informacijos, jos šaltinių patikimumo, faktų rinkimo.

Teismo nuomone, redakcijos publikacijoje paskelbtos informacijos pakako, kad galima būtų pagrįstai suabejoti, ar S. D. nepažeidė draudimo laikinojo nedarbingumo metu keliauti, dalyvauti renginiuose ar elgtis taip, jog jos veiksmai neužtęstų laikinojo nedarbingumo trukmės.

Ginčas dėl publikacijos objekto

Išnagrinėjusi VšĮ Žmogaus teisių stebėjimo instituto skundą dėl neapykantos skatinimo ir moterų skirstymo pagal abejotinus subjektyvius kriterijus į „priimtinas“ ir „smerktingas“ publikacijoje „Kaip atpažinti kekšę?“ („lrytas.lt“, 2016-01-13), Etikos komisija nustatė, kad buvo pažeista Kodekso nuostata, draudžianti žurnalistui, viešosios informacijos rengėjui žeminti ar šaipytis iš žmogaus pavardės, rasės, tautybės, etniškumo, jo religinių įsitikinimų, amžiaus, lyties, seksualinės orientacijos, negalios ar fizinių trūkumų net tada, kai tas žmogus yra nusikaltęs.

„Lrytas.lt“ skundė sprendimą teismui argumentuodamas, kad konstatuotas Kodekso pažeidimas gali būti padarytas žeminant ar

šaipantis iš konkretaus žmogaus, o ne apskritai skleidžiant informaciją apie abstrakčius asmenis, asmenų grupę. Asmens garbė ir orumas yra pažeidžiami paskleidus garbę ir orumą žeminančias ir tikrovės neatitinkančias žinias apie konkretų identifikuojamą asmenį. Komisija savo poziciją grindė tuo, kad publikacijoje įžeidžiai ir neetiškai kalbama apie moteris kaip visuomenės grupę, formuojama nuomonė, jog tam tikros neigiamos savybės būdingos tik moterims ir jos smerktinos vien dėl lyties, gilinami neigiami lyčių stereotipai.

Teismas atkreipė dėmesį į jau cituotą Europos Žmogaus Teisių Teismo aiškinimą, kad teisė skleisti informaciją ir idėjas apima ne tik teisę skleisti neutralią informaciją ir idėjas, kurios yra palankios ir neįžeidžiančios, bet ir informaciją, kuri yra šokiruojanti, erzinti ar trikdanči visuomenę ar jos dalį. Vadinasi, Konvencija gina ne tik asmenį, paskleidusį absoliučiai teisingą informaciją, bet ir asmenį, kuris paskleidė ne visiškai tikslią informaciją, tačiau tai darė sąžiningai, nepiktnaudžiaudamas teise skleisti informaciją. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 10 straipsnio prasmė, viešosios informacijos rengėjams nedraudžiamas vaizduojamo objekto savybių padidinimas, perdėjimas, perkeltinės reikšmės pasakymas (hiperbolizavimas).

Teismo vertinimu, publikacijoje moterys, atitinkančios autoriaus nurodytus kriterijus, priskiriamos palaido elgesio moterų grupei. Todėl laikytina, kad publikacijos objektas yra ne visos moterys kaip visuomenės dalis, bet tik ta moterų grupė, kuri atitinka nepadorioms moterims priskirtus kriterijus. Iš publikacijos turinio matyti, kad „kekšėms“ gali būti priskirtinos tik tos moterys, kurios atitinka visus straipsnyje nurodytus kriterijus, o ne pavienius. Teismo manymu, publikacijos

turinys suponuoja, kad šiuo straipsniu siekiama sudaryti šokiruojantį, trikdančią įspūdį ir pritraukti skaitytojų dėmesį dėl publikacijoje aprašomo moterų elgesio, tačiau ne vien dėl jų lyties, t. y. moterys priskiriamos prie nepadorių ne dėl to, kad jos yra moteriškos lyties, o dėl to, jog elgiasi pagal publikacijos autoriaus nurodytus kriterijus.

Teismas pabrėžė ir tai, kad, vertinant publikacijos atitiktį Kodekso reikalavimams, atsižvelgtina į straipsnio žanrą. Teismo vertinimu, ginčo publikacija yra ne informacinio, o humoristinio, ironiško pobūdžio. Todėl tokiam straipsniui būdingas humoristinis stilius, ironizavimas, hiperbolizavimas, satyra, kitos vaizdingos išraiškos priemonės. Atsižvelgdamas į tai, teismas konstatavo, kad publikacijos turinys neperžengė teisės skleisti informaciją ir reikšti nuomonę ribų, ja nebuvo siekiama diskriminuoti, įžeisti ar pažeminti visų moterų jų lyties pagrindu, todėl Etikos komisijos sprendimą panaikino kaip nepagrįstą.

* * *

Profesinio elgesio normoms būdingas santykinumas – jos negali apimti visos veiklos įvairovės, jų laikymasis priklauso ir nuo savitvarkos brandos bei tradicijų, o standartai neišvengia transformacijų. Pateikti pavyzdžiai iliustruoja visuomenės informavimo etikos standartų praktinio taikymo problema, tarp jų ir būtinybę periodiškai peržiūrėti normų formuluotes, analizuoti profesinės veiklos etinio vertinimo kriterijus, o tam praverčia teisinis normų taikymo vertinimas.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Laura Sėlenienė

Šiauliečiui Alvydui Januševičiui pakeliui į žurnalistiką teko ir pabadauti

”

„Unikalius tekstus kuriantys žurnalistai – pokyčių purtomos žiniasklaidos išgyvenimo garantas“, – įsitikinęs žurnalistas Alvydas Januševičius. Dienraščiuose „Šiaulių kraštas“, „Lietuvos žinios“, naujienų portale „Etaplius.lt“ dirbęs žurnalistas šiuo metu portalui „15min.lt“ rengia naujienas iš Šiaulių krašto. Pokalbyje su A. Januševičiumi pasvarstymai, kaip žiniasklaida keitėsi per pastarąjį dešimtmetį, kokių naujienų skaitytojai ieško šiandien ir kokie iššūkiai ateityje laukia žiniasklaidos.

Asmeninio archyvo nuotr.

“

Šabloninius darbus lai dirba robotai

Žurnalistu dirbate 15 metų. Kaip per tą laiką, Jūsų akimis, pasikeitė ir pati žiniasklaida, ir jos auditorija?

Kai pradėjau dirbti, tekstus rašėme senais kompiuteriais, o tai jau buvo pažanga po tekstų rinkėjų, kurie žurnalisto rankraštį paversdavo spausdintu tekstu. Anuomet visus tekstus tekdavo išsispausdinti ir taisyti popieriaus lape. Tai velniškai apsunkindavo darbą, bet kartu buvo labai gera žurnalistikos mokykla. Esminis pasikeitimas – dienraštyje visada tekstus reikėdavo pradėti žodeliu

„vakar“. Dabar toks žodis nebereikalingas, tarp įvykio ir naujienos – vos kelios minutės.

Natūralu, kad skaitytojų, klausytojų, žiūrovų poreikis ir požiūris diktuoja sąlygas žiniasklaidos turiniui. Nepataikauti auditorijai – priekas, kurio sunku nepaminti dėl auditorijos besikaunančioms žiniasklaidos priemonėms. O kaip su tuo susidoroti pavyksta Jums?

Visada svarbu išlikti savimi, autentiškam. Kitaip nelabai verta buvo gimti. Manau, kad daugelis žurnalistų yra autentiški ir nesistengia įtikti skaitytojams bei žiūrovams. Jei kurie tai ir daro, tikiuosi, kad tai atspindi būtent juos pačius, o ne žurnalistiką.

Vis dažniau pasirodo informacijos, kaip žurnalistus pakeičia robotai: rašo šabloninius pranešimus, pagal darbo spartą ir technologijų valdymą žurnalistus pralenkia net keliasdešimt kartų. Ką apie tai manote?

Kuo daugiau šabloninio darbo atliks robotai, tuo mažiau turėsime šabloninių žurnalistų. Progresas dar niekada nepakenkė kūrybingai asmenybei. Tai pakenkia tik šabloniniams darbuotojams, kurie iš esmės nelabai kuo skiriasi nuo robotų. Tik bergždžiai kankinasi ir gaišta laiką, užuot veikę ką nors prasmingo.

Apie sukrečiančius dalykus – pagarbiai ir jautriai

Unikalių istorijų paieška neretai žurnalistus įspeičia į kurioziškas situacijas. Tokių veikiausiai teko išgyventi ir Jums. Esate net porą kartų pelnęs žurnalistinę vinį – Šiaulių žurnalistų bendruomenės apdovanojimą už įsimintinus nutikimus darbe.

Kartą žemaičių kietabarzdį Antaną Kontrimą lydėjau į Guinnesso rekordų šou, kuris vyko Milane. Turėjau padėti Antanui susikalbėti angliškai, nors pats šios kalbos tuomet visiškai nemokėjau. Viešbučio registratūroje klausia manęs: „One place or two places?“ Prisiminiau, kad panašiai prancūziškai skamba „aikštė“. „Du kambarius imame ar vieną? – klausiu Antano. Šis burbteli: „Gal vieną, pasikalbėsime.“ Kambaryje mūsų laukė didžiulė dvigulė lova. Tada supratau ir anglišką žodžio „place“ reikšmę. Klausiu Antano, gal eiti išsiaiškinti, nes registratūroje kažką pripainiojo. Šis gūžtelėjo pečiais ir žemaitiškai atkirto: „Je nelįsi bučiuoteis, bus gera i tep.“

Ne vien linksmų, bet ir sukrečiančių išgyvenimų žurnalistams tenka patirti savo darbe. Pasidalykite ryškiausiai įsirežusiomis į atmintį.

Porą kartų teko fotografuoti naikintuvus iš skrendančio karinio lėktuvo. Teko iš arti pažinti karo kankinamą Ukrainos dalį. O kartą apsimečiau elgeta Kryžių kalne. Beje, per pastaruosius metus teko aprašyti daugybę Lietuvų sukrėtusių laidotuvių. Džiaugsmo čia mažai, tačiau viduje didžiuojuosi nenuslydęs paviršiumi – išmokau pažvelgti į šio gana naujo tipo reportažus savaip – pagarbiai, jautriai.

Jūsų tekstai išsiskiria pasakojimo stiliumi, įspūdžių raiška, esate vadinamas pasakojimo meistru. Iš kur ta pasakotojo prigimtis?

Negaliu paaiškinti, iš kur išmokau rašyti, iš kur išmokau groti, kas, kur ir kaip mane nuvedė, va, tuo keliu, o ne kitu. Prigimtis? Galbūt. Mokytojai? Tikriausiai. Nieko neneigiu ir nieko apie tai nesuprantu. Gal tiesiog turiu labai gerą atmintį – visapusišką. Turėjau

basakoję vaikystę kaime su karvėmis ir vištomis. Pamenu ne tik žodžius, bet ir vaizdus, kvapus. Visas buvimas, kurį patyriau, yra manyje. Man patinka mano atsiminimai, todėl niekada nesinori užsimiršti prie taurelės.

Pedagogiką iškeitė į žurnalistiką

Jūs pats dvejus metų dirbote pradinukų mokytoju. Papasakokite apie šią patirtį.

Jokio apsisprendimo nebuvo. Mokykloje man patiko dirbti su vaikais, bet nepatiko su mokytojais. Jaučiu, kad man tiktų dabar liaupsinama suomių švietimo sistema ir idėjos, tačiau netikiu, kad jos čia prigis artimiausiu metu. Dar ilgai mokytojas bus daugiau ar mažiau tironas, o vaikas – namų darbų ir atsiskaitymų vergas, prislėgtas ateities baimių ir iliuzijų. Nuo pedagogo iki žurnalisto buvo kelių mėnesių tuštuma. Tiesą sakant, nelabai turėjau, ką valgyti, bet nė neketinau imtis ko nors nemėgstamo. Supratau,

kad apie žurnalistiką nežinau absoliučiai nieko. Gal dėl tokio požiūrio greitai mokiausi – tuščią puodynę užpildyti lengviau nei pilną.

Teko ne tik perprasti žurnalistinio darbo subtilybes, bet ir koja kojon žingsniuoti su žiniasklaidos skaitmenizacija. Kokia jos įtaka Jūsų darbinei veiklai?

Skaitmenizacija labai palengvino darbą ir išplėtė jo galimybes. Dabar mano krepšyje gerokai mažiau darbui reikalingų prietaisų. Iš redakcijos su stacionariais kompiuteriais be interneto pats tapau redakcija – kur esu, ten ir dirbu.

Žurnalistai sako, kad prasta diena, kai nėra naujienų. Kaip sukātės, kai Šiaurinių krašte lyg ir nėra nieko sensacingo, o redakcija spaudžia parengti bent vieną skaitytojų dėmesį pritrauksiančią žinutę?

Dirbu tokioje keistoje redakcijoje, kur niekas nieko nespaudžia. Žmogus pats save pakankamai spaudžia ir iš savęs reikalauja dar daugiau, nei reikalauja redakcija. Kai nėra naujienų, yra istorijos. Kai nieko nėra – tuomet, vadinasi, taip turi būti: tiesiog akys nebemato ir ausys nebegirdi. Taip nebūna, kad nieko nevyktų. Tokia būseną rodo, kad esi pavargęs ir reikia tiesiog pailsėti. O gal tiesiog reikia sėsti ant dviračio ir pralėkti nemažą ratą? Jau po penkių kilometrų rasi temą. Po penkiasdešimties – unikalų reportažą.

Tikroji žurnalistikos misija – žinia

Prie trisdešimtmečio artėjančios nepriklausomos Lietuvos žiniasklaida išgyveno kardinalius pokyčius: skaitmeninės televizijos suklestėjimas, naujienų portalų

proveržis, smukęs spaudos skaitomumas, paženklintas juodu pirmadieniu, kai nebeleidžiami šalies dienraščiai. Kokie pokyčiai, Jūsų manymu, Lietuvos žurnalistikos laukia artimiausią penkmetį?

Nelabai svarbi mano nuomonė, nelabai ką pakeisi – kam lemta, tas jau nutiks. Manau, kad labai pagausės tiesioginės žiniasklaidos, nes tam vis geresnės sąlygos. O kas gali būti geriau už galimybę būti įvykių sukuryje tiesiogiai? Spauda bus dar analitiškesnė, nes tai yra kelias į išgyvenimą ir solidumą. Laikydamosi seno formato ji tik žudo save. Svarbiausia yra nebijoti permainų ir drąsiai prisitaikyti prie naujasių neišvengiamų vėjų. Pasipriešinimas tik kaulus sulaužys. Tai nėra konformizmas – prisitaikėliškumas blogąja prasme. Tai atvirumas naujovėms. Dalis regioninės žiniasklaidos tarsi kovoja su naujovėmis, neva senos žiniasklaidos formos yra kažkokia vertybė. Tai tik priemonė. Tikroji žiniasklaida visada buvo ir liks žinia.

Kaip manote, ar duoną iš žurnalistikos uždirbantiesiems būtinas žurnalistinis išsilavinimas?

Aš tokio išsilavinimo neturiu. Pagal išsilavinimą esu pedagogas. Turėčiau manyti, kad žurnalistinis išsilavinimas nereikalingas, juk galima dirbti ir be jo. Tačiau kažkam tai buvo teisingas kelias. Man teisingas manasis.

Jūsų profesinėje veikloje būta situacijų, kai suabejojote savo pasirinkimu būti žurnalistu, o gal atvirksčiai – išgyventos patirtys tik sustiprino tikėjimą, kad dirbate tai, ką turite dirbti?

Tai veikla, kuria, regis, nė akimirką nesu suabejojęs. Net tuomet, kai pusmetį buvau be darbo, mano asmeniniai socialiniai tinklai buvo tarsi

Šiauliečiui Alvydui Januševičiui pakeliiui į žurnalistiką teko ir pabadauti

žiniasklaidos priemone, kurioje save išreiškiau. Išsireikšti – tai svarbiausia žmogaus pasirinktoje veikloje. Be to, negaliu teigti, kad tai buvo pasirinkimas. Greičiau – pasidaviau tėkmei.

Žurnalistika išlieka viena populiariausių jaunuolių pasirenkamų specialybių. Ką galėtumėte patarti tokį profesinį kelią planuojančiam minti jaunuoliui?

Nieko tu, žmogau, nesuplanuosi. Galiu patarti visada išlikti žmogiškam, bet kaip tai padaryti, teks sužinoti pačiam. Mes negalime išmokti būti žurnalistais nepažindami žmonių, nes viskas, ką kuriame, – apie žmones.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Tas saldus sugrįžimas į žurnalistiką...

”

Kaip ir daugelis gerų dalykų, žurnalistika į mano gyvenimą atėjo visiškai atsitiktinai. Dar paskutinės klasės viduryje per atvirų durų dieną iš Mažeikių, kur gyvenau, važiauvau į Kauno medicinos institutą, jau matydama save baltu chalatu šmirinėjančią erdviuose būsimųjų medikų auditorijose. Bet... Sunkia liga susirgo mama. Bejėgė medicina kėlė nusivylimą. Šalia atsirado mokytoja, kuri klausė, kodėl renkuosi studijuoti visai ne savo dalykų. Mokytoja būti nenorėjau. Tada išgirdau patarimą – žurnalistika. Nuošalios Lietuvos provincijos abiturientei tai buvo gana drąši mintis. Jau stojant reikėjo pateikti publikuotų rašinių. Nužygiavau į Mažeikių rajono laikraštį ir... peržengiau Rubikoną.

Jūratė Rauduvienė:
„Dabar redakcijos išgali samdyti perpus mažiau darbuotojų nei reikėtų, todėl menksta turinio kokybė. Dažna visuomenės informavimo priemonė ieško papildomų veiklų, kad išgyventų.“

*Artūro Staponkaus,
„Šianilių naujienos“, nuotr.*

“

Įsimylėjau savo profesiją nuo pradžių

Po ilgų studijų bei metų, skirtų motinystei, pradėjau dirbti pirmojo šalyje regioninio laikraščio „Šiaulių krašto“ redakcijoje Mažeikiuose. Po poros metų sulaukiau netikėto vyriausiojo redaktoriaus Vlado Vertelio skambučio. Jis pakvietė atvažiuoti dirbti į Šiaulius. Žadėjo didesnes profesines ambicijas, įdomesnę ir intensyvesnę darbą. Man tai tiko. Taip atsидūriau Šiauliuose.

„Šiaulių kraštas“ tuo metu buvo naujas ir naujoviškas laikraštis, užėmęs kritinę poziciją vietinių valdžių atžvilgiu. Vedinas anuomet novatoriškų „Respublikos“ dienraščio idėjų, neturėjęs sovietinės leidybos tradicijų periodinis regioninis dienraštis skleidė informaciją, aktualią aštuonių savivaldybių žmonėms. Šiam leidiniui pavyko suburti profesionalių žurnalistų ir redaktorių branduolį, todėl ši mokykla man buvo įdomi ir naudinga.

Tuo metu susibūrė LŽS Šiaulių skyrius, suvienijęs aktyvius ir kūrybiškus vietinės žurnalistų bendruomenės narius. Kolegiškas bendravimas, bendri renginiai – jaučiausi įdomios profesinės gildijos nare. Studijų metais įdiegta frazė, kad žurnalistika – ne profesija, o gyvenimo būdas, tapo kasdienybės varikliuku.

Savo profesiją tiesiog įsimylėjau. Tik visai neromantiškai. Man patiko gilintis į įvairias gyvenimo sritis ir šitaip plėsti savo patirtį. Man buvo įdomu ieškoti mele tiesos, o oficialioje „tiesoje“ atskleisti melą. Vertinau

pasitikėjimą, kai žmonės man atskleisdavo savo gyvenimo istorijas... Tuo metu buvo gyva kūrybiška publicistika. „Dresavau“ savo gebėjimus.

Žinoma, kaip mes kalbėdavome su kolegomis, ir žurnalisto darbe pradeda rasti kasdienybės rutinos, amatininkiškumo, imi jausti disbalansą tarp „dirbti“ ir „uždirbti“... Tada tiesiog pagalvoji, kad gal atėjo metas paieškoti kažko naujo, labai nenutolstant nuo savo profesijos.

Ech, kaip aš parašyčiau!

2000 m. tuometinė Šiaulių miesto merė Vida Stasiūnaitė ieškojo atstovo spaudai. Nuėjau ir pasisiūliau. Kadangi apie savivaldybės darbą rašydavau aštriai, buvau atskleidusi ne vieną rezonansinį faktą, turėjau aštrų susidūrimą su mere, kai atsiskaciau palikti pasitarimų kabinetą, kur buvo aptariamas visuomenei svarbus klausimas, maniau, kad mano pasisiūlymas V. Stasiūnaitę nustebins. Tačiau ji iškart sutiko mane priimti mero patarėja viešiesiems ryšiams. Aš nusistebėjau, kad ji neklausė nei mano išsilavinimo, nei darbo patirties. „Jei nori, papasakok“, – pasakė jau pasiūlusi man darbą.

Viešosios komunikacijos specialiste dirbau 16 metų. Daugiau nei dešimtmetį ketvirtojo pagal gyventojų skaičių miesto savivaldybėje šį darbą dirbau viena. Iš pradžių buvo nelengva, nes naujojoje darbovietėje darbuotojai manęs prisibijodavo, elgdavosi kaip su žurnaliste. Merė ne kartą pabrėždavo: nebijokite, dabar ji jūsų pusėje. Tiesą pasakius, man pačiai kartais girdint kokią neviešinamą informaciją dingtelėdavo mintis: ech, kaip aš parašyčiau.

„Šiaulių naujienų“ kūrybinis kolektyvas.

Po pusantrų metų V. Stasiūnaitę iš mero kėdės politikai išvertė. Kadangi mano pareigybė buvo politinio pasitikėjimo, mane iš darbo atleido. Išrinko kitą merą. Jis ir vėl mane priėmė. Taip tęsėsi beveik dešimtmetį. Merai keitėsi, vieniems išeinant mane atleisdavo, kiti priimdavo. Kolegos juokaudavo, kad aš savivaldybėje, ko gero, daugiausia kartų priimta ir atleista darbuotoja. Kol įsteigė atstovo spaudai etatą administracijoje. Ėjau į konkursą, laimėjau, tapau gryna biurokrate.

Žurnalisto ir viešųjų ryšių specialisto darbą lyginti neprasminga. Tai visiškai skirtingų polių atstovai, tačiau nelabai galintys sėkmingai veikti vieni be kitų. Sakyčiau, viešųjų ryšių specialisto darbe daugiau pozityvo, o žurnalistui reikalingesnis kritinis mąstymas. Žurnalistas viešumoje turi savo pavarde, o viešintojo mintimis, žodžiais, parengtais akcentais kalba, naudojasi kiti. Jei suklysta savo darbe žurnalistas, tai – jo asmeninė klaida. Viešintojo klaida gali sukelti viešą

skandalą, nes ją ištransliuoja aukšto rango vadovas. Kad ir kaip keistai atrodytų, viešųjų ryšių specialisto atsakomybė didesnė. Jis išviešina informaciją, kuri tampa šaltiniu žiniasklaidai. Negali paaiškinti, kad kažko nesupratai, kažkas kažką ne taip pasakė. Turi viską šimtą kartų patikrinti.

Kūrybinį darbą rijo biurokratija

Labai svarbu, kad viešosios komunikacijos specialistas gerai išmanytų žiniasklaidos priemonių specifiką, žurnalistų darbą. Tada gali užmegzti konstruktyvius santykius su toje srityje dirbančiais žurnalistais ar net panaudoti jų galimybes savo tikslams. Tačiau reikia su jais dirbti, bendrauti.

O ir valdžios institucijų požiūris į viešosios komunikacijos specialistus specifinis. 2012 m. savivaldybėje įsteigtas Viešųjų ryšių skyrius.

Tačiau viešintojai buvo tik vedėjas ir aš, pavaduotoja. Jame dar dirbo tarptautinių ryšių specialistė, kalbininkė ir jaunimo reikalų koordinatore. Va, ir viešieji ryšiai.

Tokių specialistų situacija labai priklauso nuo to, kam jie dirba. Savivaldybėje politinė valdžia nuolat keičiasi. Visas viešinimas iš esmės priklauso vienam žmogui – merui, kuris dažniausiai apie viešuosius ryšius „viską išmano“.

Kūrybiniam darbui laiko likdavo vis mažiau. Jį surydavo biurokratija, darbas dėl darbo, dėl sistemos. Didelių pastangų pareikalavdavo bandymas suprasti sunkiai suprantamus 2015 m. meru išrinkto Artūro Visocko minčių vingius, reikalavimus. Naujai valdžiai įvykdžius administracijos reformą, Viešųjų ryšių skyriaus neliko. Sugrįžau į žurnalistiką.

Dirbdama paskutines dienas savivaldybėje daviau sau žodį, kad nuo šiol dirbsiu tik tą darbą, kuris man patiks ir kurį norėsiu dirbti. Netikėtai sulaukiau pasiūlymo iš „Šiaulių

naujienu“ bendrovės vadovo Artūro Laurecko dirbti dienraščio vyr. redaktoriaus pavaduotoja. Kurį laiką svarsčiau. Mačiau, kad šiam laikraščiu trūksta profesionalumo, todėl darbas jame gali tapti įdomiu iššūkiu. Antra vertus, aiškiai suvokiau, kad regioninė žiniasklaida išgyvena sunkius laikus. Pasiryžau ir vis dar nesigailiu.

Skinu pačios subrandintus vaisius

Sugrįžimas į žurnalistiką buvo saldus. Norėjau rašyti, rašyti, rašyti... O ir temų, pasirodo, manye buvo prisikaupę. Taip, patirtis savivaldybėje turi savo privalumų. Pažįstu žmones, lengviau juos prakalbinti. Nujaučiu, kokioje „lentynėlėje“ kokia informacija gali būti padėta. Žinau sistemą iš vidaus ir jai atstovaujantiems tiek politikams, tiek tarnautojams sunkiau mane kvailinti. O tokie bandymai dažni. Atvirai pasakius, yra dalykų, kurie stabdo. Pirmiausia tie patys

Interviu su iš Šiaulių kilusiu Seimo nariu ir diplomatu Žygimantu Pavilioniu.

Dėmesio, Šiaulių miesto savivaldybėje prasideda spaudos konferencija!

žmonės, kurie vos prieš metus buvo mano kolegos. Pati juos mokiau, kaip atsakinėti žurnalistams, kad kuo mažiau vietos liktų jų interpretacijoms. Dabar skinu savo pačios subrandintus vaisius.

Iš tiesų rengti kritines publikacijas, rinkti, analizuoti informaciją, atskleisti netikėtus faktus yra įdomu, tačiau kur kas didesnė atgaiva sielai – pokalbiai su įdomiais žmonėmis. Mano tiesioginiame darbe jie nėra labai dažni, ko gero, tai malonus kasdienybės atkvėpis. Nekalbant apie tai, kad jau pats bendravimas dažnai kelia daug teigiamų emocijų, rašant galima daugiau atskleisti kūrybos, žodžio valdymo meno...

„Šiaulių naujienose“ savo profesinę patirtį papildžiau dar viena įdomia patirtimi – laikraščio leidyba. Ir tai ne ką mažiau kūrybiškumo reikalaujantis darbas. Tik šiuo atveju esi

priklausomas ne vien nuo savo galimybių, bet ir nuo visos komandos. Šiuo metu miesto dienraštyje be manęs ir vyr. redaktorės Romualdos Urbonavičiūtės dirba dar trys žurnalistės ir fotografas. Ši komanda keturias dienas išleidžia po 12 laikraščio puslapių, o šeštadieniais – 24. Gelbsti laisvieji kūrėjai, kurie, vedini saviraiškos poreikio, kas savaitę parūpina puslapių medžiagų. Daugelyje regioninių laikraščių vadinamieji *long read* tekstai tiesiog uždengia tuščius laikraščio puslapius ir aki-vaizdu, kad dauguma skaitytojų tai pastebi...

Emigracija išplukdė ir vietos laikraščių skaitytojus

Kaip minėjau, regioninė žiniasklaida išgyvena ištis sunkius laikus. Didžiulis emigracijos srautas išplukdė iš Lietuvos didelę dalį regioninės žiniasklaidos skaitytojų ir

žiurovų. Jaunesnei auditorijai visą žiniasklaidą atstoja socialiniai tinklai. Na, dar kartais koks informacinis portalas. Ten kelias ir „maitintoja“ reklama. Vietiniams laikraščiams ir televizijoms atėjo metas, kai, norint išgyventi, reikia gerokai pasukti galvą, kaip tai padaryti.

Po rinkimų pasikeitus šalies valdžiai Premjeras Saulius Skvernelis pasikvietė į susitikimą regioninės žiniasklaidos atstovus. Suvažiavo nemažas būrys leidėjų, vyr. redaktorių, pavaduotojų... Į susitikimą gerokai vėlavęs Ministras Pirmininkas išklaušė atvirai išsklotus skaudulius. Bene aktualiausia – viešieji Vyriausybės viešinimui skirti pinigai nepasiekia regionų, jie nusėda vien tik Vilniuje. Leidėjai bandė įrodyti, kad per vietines informavimo priemones vykdoma viešosios informacijos sklaida būtų kur kas efektyvesnė ir pasiektų gerokai daugiau žmonių. O ir regioninės žiniasklaidos dalį palengvintų. Dabar redakcijos išgali samdyti perpus mažiau darbuotojų nei reikėtų, todėl menksta turinio kokybė. Dažna visuomenės informavimo priemonė ieško papildomų veiklų, kad išgyventų.

Premjeras, išklaušęs žiniasklaidos atstovų pasisakymus, pareiškė, kad jis niekada nieko nežada, o jeigu svečiai turi pasiūlymų, gali juos perduoti jo patarėjui viešiesiems ryšiams.

Iš susitikimo išėję leidėjai ir leidinių vadovai, gurkšnodami Premjero kavą, dar kurį laiką dalijosi likusiu kartėliu. Lemputė tunelio gale nežybtelėjo. Keli pokalbio dalyviai pasvarstė, kad valdžiai ir nereikia kokybiškos žiniasklaidos, kuri juos kritikuotų. Kuo ji silpnesnė, tuo sistemai geriau. O ir priklausymas nuo valdžios skiriamų pinigų žurnalistiką daro patogią ir bedantę.

Žiniai skleisti visi įrankiai tinkami

Laikraščiai ir televizijos draskosi dėl projektų finansavimo iš Kultūros rėmimo fondo. Ten pinigų skyrimo principai iki galo sunkiai suprantami. Tas pats projektas vienus metus finansavimo negauna, o kitus, žiūrėk, jau tinka. Gauti keli tūkstančiai eurų iš pradžių sukelia džiaugsmą, tačiau vėliau – papildomų rūpesčių. Kas rašys, kai ir taip visi žurnalistai užimti kasdiniiniu dienraščio reporterio darbu.

Iš tiesų dažnai baksnojame į socialinius tinklus, aiškindami, kad profesionalios žurnalistikos šiandien niekam nebereikia, nes yra socialiniai tinklai, kur žinia sklinda itin operatyviai, o jos priėmėjai čia pat gali išreikšti savo požiūrį ar papildyti naujieną sava informacija. Manau, kad turime keisti požiūrį ir mes, žiniasklaidos atstovai. Tinklų turinį galime naudoti kaip socialinių tyrimų medžiagą, leidžiančią suprasti, kas visuomenę šiandien domina, pasisemti operatyvumo, konkretumo pamokų. Kiekviena regioninės žiniasklaidos priemonė turi savo paskyrą arba svetainę. Maksimaliai neišnaudojus šių įrankių, beliks laukti, kol vieną dieną nebeliks paskutinio žmogaus, kuris rytą prie puodelio kavos vis dar atsiverčia spaustuvės dažais kvepiantį laikraštį...

Nepaisydama nelengvo laikmečio, nuoširdžiai tikiuosi, kad permainų paveikta ir kiek pakitusi žurnalistų profesija išliks gyva ir svari visuomenės gyvenime. Ir kad ne paskutinę vietą joje užims visuomeniškas idealizmas, kuo ši profesija ir yra išskirtinė.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Iš Panevėžio kilusi Nijolė Baužytė: „Žurnalistas turi būti kaip bizūnas“

”

Šių metų Petro Babicko premija, kuri skiriama radijo ir televizijos žurnalistui už brandžius įvairių žanrų radijo ir televizijos žurnalistikos kūrinius, transliuotus per metus laiko, įteikta žurnalistei Nijolei Baužytei, beje, vienai iš daugiausia apdovanojimų pelniusių radijo ir televizijos žurnalistų. Panevėžyje užaugusi, režisieriaus J. Miltinio studiją ir literatų būrelį lankiusi kolegė jau daugiau kaip 50 metų dirba televizijoje: kūrė laidų ciklus apie literatūrinius herojus, žymius kultūros ir meno veikėjus, režisierius bei aktorius, jų kūrybos vakarus, scenos veteranus, prozą ir poeziją, o ilgiausiai – videofilmų ciklą „Mūsų miesteliai“.

Nijolė Baužytė
Alfonso Žilinsko nuotr.

“

Apie žurnalistiką ir kelią į ją

Gal pradėkime nuo to, kaip gyvenimas Jus atvedė į televiziją?

Labai mėgau skaityti. Vaikystėje man labiausiai patikdavo knygų klijų kvapas. Keturmetė ateidavau į Pušaloto biblioteką ir uostydavau knygas. Knygų klijai kvėpėdavo paslaptimi.

Dar Panevėžio gimnazijoje lankiau režisieriaus J. Miltinio studiją ir literatų būrelį. Susitikdavome, skaitydavome referatus, vienas kito kūrybą. Bandžiau rašyti apysakas, vaidinimų tekstus.

Kai rinkausi profesiją, mano sesuo Jūra baigė žurnalistikos studijas. Aš sau pasakiau: „Žurnalistai nieko giliai nežino, nuo visko tik nugraibo grietinėlę. Reikia studijuoti fundamentalų mokslą.“ Įstojau į lituanistiką.

Sunkiai sirgo mama, tėvelis negalėjo padėti. Gyvenau tik iš stipendijos, kurią dažnai gaudavau padidintą, bet mėnesio gale pinigų maistui pritrūkdavo. Lankiau universiteto dramos studiją, kuriai vadovavo aktorius Juozas Meškauskas. Jis žinojo, kad puikiai moku rusų kalbą, o tuo metu Akademiniam teatrui prireikė vertėjos. Man pasiūlė šį darbą. Su džiaugsmu sutikau – 4 rubliai per vakarą man, antrakursei, buvo didelė paspartis.

Kai išformavo Kauno Jaunojo žiūrovo teatrą, į šią vietą atėjo dirbti aktorė Aldona Vederaitė.

Netrukus aktorės sesuo Danutė Vederaitė, kuri mums vedė politinės ekonomijos seminarus, paprašė, kad padėčiau Aldonai, nes jai vienai versti spektaklius labai sunku. Taip ir dirbome abi Akademiniam dramos teatre. Kai susikūrė televizija, joje režisieriaus asistente pradėjo dirbti A. Vederaitė. Kartą ji paprašė per naktį parašyti „Negriukų“ dainą. Pamėginau. Redaktorei patiko, davė jaunam kompozitoriui V. Barkauskui. Šis sukūrė muziką ir dainelė skambėjo televizijoje. Gavau pirmąjį honorarą už literatūrinį darbą. Tada pasiūlė parengti viktoriną. Parašiau ne tik klausimus, bet parengiau ir vaizdinę medžiagą. Taip pradėjau bendradarbiauti televizijoje, o netrukus panevėžietei radijo žurnalistei Birutei Zavialovai rekomendavus tapau etatine darbuotoja. 1960 m. pradėjau dirbti televizijos Literatūros ir dramos redakcijoje.

Kaip manote, kuo skiriasi žurnalisto profesija ir darbas televizijoje?

Žurnalistai turi būti bizūnu, kuris stebi politikus ir valdininkus, analizuoja jų veiksmus ir sprendimus, plaka už klaidas. O televizijoje privalu galvoti, ką parodyti. Pirmiausia tai – vaizdas. Greitai perkandau, kad čia reikia rašyti kitaip negu į spaudą – trumpais, labai aiškiais sakiniais. Televizijoje galima pateikti daug užuominų, labai daug ką gali pasakyti vien vaizdu, be žodžių. Kūrėme daug literatūrinių, kultūrinių laidų, televizijos spektaklių, filmų. Jei nori kažką pasakyti žmogaus dūšiai, privalai turėti aštuntą jausmą, fantazijos, būti apsiskaitęs... Juk negana tik klausinėti ir spausti žmogų.

Žmogiška prasme televizija smukusi

Jau 57 metus dirbate žurnalistinį darbą. Kaip apibūdintumėte pokyčius žurnalistikoje per tuos metus?

Dabar labai ištobulėjo technika. Galima bet kur filmuoti, modeliuoti vaizdus – galimybės labai plačios. O žmogiškąją prasme ji yra smukusi ir sugrubusi. Reportažinė žurnalistika dažnai chamiška, labai prasta kalba. Anksčiau kiekvieną kalbos klaidelę nagrinėjome. Kasdien klausausi radijo laidų, žurnalistai nemoka linksniuoti skaitvardžių. Baisu, kad tai niekam nerūpi. Girdėjau, kaip doc. I. Smetonienė teigė, kad reklaminė frazė „Mes mylim maistą“ galima. Kur nueisime?!

Matote daugiau neigiamų tendencijų?

Yra labai gražių pavyzdžių. Daug jų matau ir regionų televizijose. O komercinės televizijos kanalų negaliu žiūrėti. Jie žaloja mūsų žmones. Televizija, deja, nepropaguoja dorovės. O juk romėnų filosofai teigė, kad visos imperijos žlunga dėl to, kad žlunga jų dorovė...

Akiratyje – Lietuvos miesteliai

Kuo Jūsų kūrybinėje biografijoje svarbus videofilmų ciklas „Mūsų miesteliai“?

Aš tiesiog myliu Lietuvos miestelius. Jie man nepaprastai žavūs. Dar prieš 20–30 metų mano širdis juose spurdėdavo iš džiaugsmo. Joks miestas su naujausiomis statybomis man nebuvo toks iškalbus, šitaip

alsuojantis. Lietuvos kaimą galutinai sunaikino melioracija. Mano galva, ji buvo specialiai tam sumanyta, nes kaimas buvo lietuviškumo, Tėvynės meilės, partizaninio judėjimo atrama. Anksčiau, kol miesteliuose gyveno daug senbuvų, kurie tautines vertybes perduodavo iš kartos į kartą, jie turėjo savo dvasią, kažką tokio, kas būdin-ga tik tam miesteliui. Senbuviai intuityviai tai brangino, per jų širdis, gyvenimus ėjo miestelio istorija, o tautos istorija ir suside-da iš žmonių istorijų. Dabar tokių žmonių beveik neliko. Atsirado daug perėjų, kuriems rūpi tik jų gerovė, miesteliai nyksta. Na, pvz., Skapiškis. 1996 m. jame gyveno apie tūkstantį gyventojų, šiuo metu, pasak teatro režisierės Vitos, tėra apie 400. Žmonės žino – jie išmirs ir miestelio neliks. Tai didžiausia tragedija.

Sakote, kad dabar Jūsų videofilmai – tarsi paminklas nykstantiems miesteliams, jų istorijai?

Valdantieji valstybę daro viską, kad neliktų miestelių. Uždaro mokyklas, ambulatorijas, bibliotekas. Žengtas paskutinis žingsnis – uždaryti paštus. O bibliotekos turi skaitytojų – kaimo žmogus ateina į biblioteką, pasišneka su bibliotekininke, pavarto spaudą. Tai vieta, kur žmonės gali susitikti. Užsienyje žmonės susitinka kavinėse, mes neturime tokios mados, bet į biblioteką žmonės užėina ko nors paklausti, paprašyti įjungti skaiptą, kad galėtų pasikalbėti su anūku Airijoje... Šiomet ruošiamasi uždaryti apie 200 bibliotekų. Dabar mūsų filmai – tai revkiem miesteliams. Labai norėčiau, kad to nebūtų. Dažnai klausiu vietinių gyventojų: „Ar išliks miestelis?“ Visi išsigąsta, sako: „Oi, ne, turėtų išlikti.“ Bet per dieną gatvėj nesutikom nė vieno vaiko...

Miestelių tėra tik likučiai, stengiuosi juos pagriebti, išlaikyti nors vaizdo juostoje, o jie man tarp rankų byra kaip smėlis...

Pakalbėkime, kaip ruošiatės šiai laidai? Juk be pasiruošimo nepavyktų tiek parodyti.

Važiuodama į miestelį turiu žinoti daugiau negu vietiniai. Eidavau į M. Mažvydo biblioteką, ieškodavau straipsnių kartotekoje. Ir užsisakydavau šūsnį senų leidinių nuo XIX a. pabaigos. Perversdavau ir emigrantų, ir sovietinę, ir dabartinę spaudą. Su manimi bibliotekininkėms būdavo daug vargo, laikraščių komplektus tekdavo 3 vežimėliais vežti... Rytinis ir vakarinis „Lietuvos aidas“ komplektai – vos pakeliami. Perskaitydavau, daug ką užsirašydavau, vėliau atsirado galimybė kopijuoti – tai buvo laimė.

Kūrybinė grupė – kaip vienas kumštis

Pristatykite ir šių filmų kūrybinę grupę.

Televizijoje darbas komandinis. Labai dėkoju savo kūrybinei grupei. Anksčiau dirbau su režisieriumi Romualdu Jarašausku, dabar jau 8 metus esame kartu su režisiere Stase Keiniene, garso režisieriumi, kompozitoriumi Algimantu Apanavičiumi bei vaizdo inžinieriumi Vincu Baziu, operatoriumi Rimantu Miškelevičiumi. Esame kaip vienas kumštis, suprantame vienas kitą iš pusės žodžio. O mus veža labai atsidavęs vairuotojas Egidijus Valiušis, kartais filmuose ir pavaidinantis. Tarkim, Kražiuose įvyko tikros skerdynės dėl caro nurodymo uždaryti bažnyčią. Paties užpuolimo nepavaizduosi, reikia žmonių, bet parodėm, kaip

generalgubernatorius gauna raštą, kad sukilo žmonės, juos reikia prispausti...

Per 27 metus gavome daugybę laiškų, kuriuose išsakomas palaikymas, dėkojama, ir tik 5–6 piktokus.

Kas svarbiausia kuriant videofilmą? Turite nuostatą, ką būtina parodyti, kokius objektus aplankyti, kad susidarytų miestelio vaizdas?

Svarbiausia žinoti, kas bus videofilmo stuburas, ant kurio veriamos detalės. Tarkim, miestelis degė 6 ar 12 kartų. Kodėl? Norint gauti žinių, žmogų reikia prisijaukinti. Tik 2 žmonės yra atsisakę kalbėti su manimi. Jų ir nekaliniau, matyt, kažko labai stipriai įsižeidę.

Kai atvažiuoji į miestelį pirmąkart, vis tiek nieko nežinai, bet pradedi žmones kalbinti ir viskas rutuliojasi. Miestelyje reikia rasti atsvarą. Pradedame nuo seniūno, kartais jis pažįsta savo žmones, kartais – ne. Tada bendruomenės pirmininkas, klebonas. Taip ir traukiam žinias... Jau išvažiuojant iš miestelio antrąkart ar trečiąkart ir daugiau neplanuojant atvykti, būdavo, kažkas sako: „Dar to nenufilmavot, to nepakalbinot.“ O pradžioj: „Ne, nieko nežinau.“

Prakalbinti žmones padeda intucija

Turite metodiką, kaip prakalbinti žmones?

Padedą intucija. Paklausi apie gėlę darželyje ar drabužį, staltiesę ant stalo. Žmogus pradeda kalbėti, tai jo negąsdina. O jei moteris pasigiria savo ar mamos rankdarbiais, atidaro spintas, ji – jau mano.

Su Donatu Banioniu jau XXI a.

Asmeninio archyvo nuotr.

Prisimenu a. a. Juozą Petrauską nuo Seirijų. Dirbo kolūkio buhalteriu, bet gimęs istoriku. Parašė visą pluoštą knygelių: apie Kryžius, Kapčiamiestį, Leipalingį, Seirijus. Buvo surinkęs labai daug senovinių nuotraukų, atvirukų. Mane žmonės įspėjo: „Petrauskas su žurnalistais nekalba. Dar niekam nepavyko jo prakalbinti.“ Vis dėlto nutariau pamėginti. Nuvažiavome pas jį spalio pavakarę. Mūsų komanda: 4 vyrai ir aš. Visada eidavau pirma. J. Petrauskas gyveno vienas, nevedęs – įeis 4 vyrai, dar išsigąs, kad apiplėšti nori. Pasi-sveikinau. Žvilgsnis įtarus. Paklausiau: „Kas čia taip kvepia?“ Nenoriai atsakė šutiningš blynus. O dzūkas vaišingas, ištraukė iš krosnies paragauti. Pagyriau, kad skanu, paragino valgyti. Pasakiau, kad turiu 4 dar alkanesnius. „Gerai, kviesk, tegul pavalgo.“ Ant stalo pamatėm ir nuotraukų. Pažiūrėjau. „Čia mano dėdės nuotrauka. Leipalingio kunigas Danielius Baužys“, – paaiškino. „A... Tavo dėdė kunigas?“ Taip užsikabinom. Jis čiupo

nuotraukas, pradėjo man aiškinti. Taip mėgo tą kraštotyriminį darbą, kad nė nepamatė, kada pradėjome filmuoti. Tada lyg sušnypstė. Po filmo atsiuntė dovanų savo naują knygelę. Vėliau ir kitas atvežė ar atsiuntė. Kai atsiuntė paskutiniąją, parašė, kad turbūt jau iškeliaus. Po 8 mėnesių jis mirė, vieną filmą skyrėme jam atminti.

Jūs būtina aplankote bažnyčią ir kapines?

Šiuos objektus būtina aplankyti. Miestelio be bažnyčios nėra. Labai aiškus skirstymas: kaimas – tai viensėdžiai ar gatvinis. Bažnytkaimis – gyvenvietė su bažnyčia be administracinių įstaigų. Miestelis – tai seniūnija, paštas, ambulatorija, mokykla. Sovietiniais metais atsirado tokių gyvenviečių be bažnyčios – tai tik to laiko darinys. Bažnyčios turi išorės ir vidaus savitumų: tai liaudies menininko skulptūrėlė, tai rantytas kryžius, įspūdingesnis paveikslas... Be to,

bažnyčia – pagrindinė miestelio architektūrinė dominantė. Visas gyvenimas sukosi apie bažnyčias.

Ir kapinės labai daug pasako. Yra toks anekdotas: „Užėjo žmogus į kapines ir stebisi: „Oi, kiek daug čia pliusų.“ Ten būna labai meniškų dalykų. Dzūkijoje ar Žemaitijoje kapinės – tarsi kryžių paroda. Gali būti ir koplyčia, panteonas, partizanų ar nepriklausomybės laikų savanorių kapai – tai labai svarbu. Naujosios kapinės ne tokios įdomios, jos standartinės. Daugelyje kapinių, deja, iškirto gražiausius senus medžius, nes nėra kam prižiūrėti kapų, o nuo medžių lapai krenta... Seniūnijos turi laisvų rankų, piliečių, kurie gauna bedarbių pašalpas. Su jomis Lietuvą pražudėm.

Pinigus žmogus privalo užsidirbti. Jei gauna už nieką – pravoro pro gerklę...

Veda ekskursijas žurnalistams ir kraštiečiams

Ar manote gerai pažįstanti visą Lietuvą ir jos žmones?

Tautos dvasią, jos sveikatą ar ligotumą jaučiuosi pažįstanti. Nesigiriu, kad gerai pažįstu kiekvieną jos kampelį. Ne. Miestelių – apie 2 000, o filmų sukūreime tik apie 200.

Tai nemažai. Regionų skirtumai labai juntami?

Jie dideli. Žmonės skiriasi ir charakterio savybėmis, pasaulėžiūra. Pvz., Mažeikių rajone ir apie Radviliškį skiriasi kaip dangus ir žemė. Žinoma, jeigu jie autochtonai, ten gimę ir užaugę, iš ten jų tėvai ir seneliai.

Jeigu tautiečiai Jūsų paklaustų, kokius miestelius labiausiai reikėtų pamatyti norint pažinti Lietuvą. Ką patartumėte?

Jei lankysis Kupiškio rajone, tenuvažiuoja į Skapiškį, kur yra vienintelis paminklas blai-vybei visoje Europoje, teaplanko Palėvenę, jei Anykščių rajone – Troškūnus... Nebeišvardinsiu – tegul žiūri filmus „Mūsų miesteliai“ ir pasirenka. Labai savita Lentvario bažnyčia, kažkuo primenanti Pietų Italijos, tokių daugiau Lietuvoje neturime. Aš kartais vedu ekskursijas kolegoms žurnalistams ir kraštiečiams panevėžiečiams... Pamato tai, ko nesitikėjo.

Kodėl miesteliai ir kaimai taip sparčiai tuštėja? Kaip manote, ką reikėtų pirmiausia daryti, kad mūsų miesteliai ir kaimai taip sparčiai netuštėtų?

Jei norime, kad mūsų miesteliai neišnyktų, priverskime pensininkus gimdyti vaikus. O valdžiai linkiu galvoti galva. Kaip galima uždaryti mokyklas, bibliotekas? Kaip galima uždaryti Reškutėnuose mokyklą, kuri atsilaike per visą lenkmetį ir išliko lietuviška. Jiems tauta ir Dievas to nedovanos... Reikėjo daryti viską, kad regionuose būtų darbo vietų. Kur patriotizmo pamokos?

Didžiausia nuodėmė – įstatymas, leidęs parduoti žemes užsieniečiams. Naikinami bet kokie saugikliai, nes perkama per lietuvių rankas. Tų lietuvių, kurie neišlaikė sąžinės egzamino. O per nacionalinę radiją skelbiama maždaug taip: „Jei Jūsų diplomo nepripažino Ispanijoje, jei turite sunkumų – kreipkitės į mus, padėsime...“ Ar tai ne raginimas emigruoti? O dabar išvykę lietuviai labai greitai nutautėja. Bėgusieji po karo, kurių gyvybei grėsė pavojus, labai saugojo

lietuviybę, bet daugelio jų vaikai jau nekalba lietuviškai...

Gal pernelyg pesimistinis požiūris?

Vos po 2–5 metų išvykusiųjų kalboje dažnai jau girdime svetimą akcentą, seneliai su anūkais skaičiuoja bendraujama angliškai.

Ką darote bandydama tai sustabdyti?

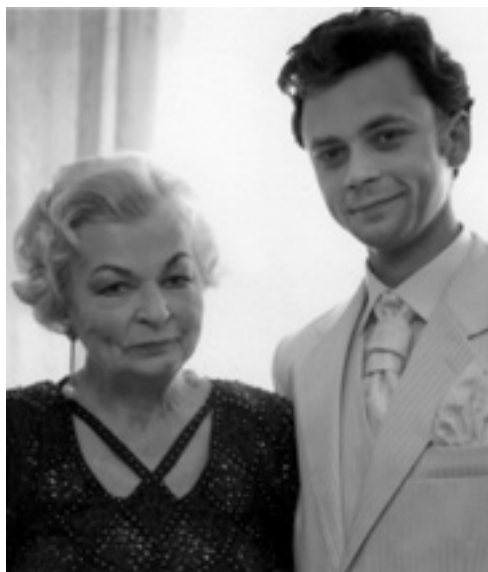
Priklausau visuomeninei organizacijai sambūriui „Patirtis“. Ten susirinko daug mokslininkų ir žmonių, kuriems rūpi Lietuva ir jos ateitis. Darome, ką galime, bet kartais mūsų balsas būna vienišas tyruose.

Ir apie gyvenimo prasmę

Kaip manote, kas svarbiausia, kad žmogus galėtų pasakyti prasmingai gyvenęs?

Svarbiausia – mažiau galvoti apie save, o daugiau – apie tą kraštą, kuriame gyveni. Dažnai žmonės klausia: „Ką ta Lietuva man davė?“ O reikia klausti, ką tu jai davei? Ar ką nors pagerinai, nuveikei, kad Tėvynė, tu pats būtum doresnis, geresnis?

Neseniai palaidojau vyriausią seserį Juliją Danutę, ji labai sunkiai vaikščiojo, buvo ilgametė Vilniaus „Bočių“ pirmininkė, Architektų sąjungos senjorų vadovė, aktyviai dalyvaavo Vilniuje gyvenančių panevėziečių klube „Nevėžis“. Kiek ji susitikimų, ekskursijų po įdomiausius Lietuvos ir gretimų šalių objektus organizavo! Kai atgulė į patalą, skambino architektai senjorai: „Kada Baginskienė grįš – pasiilgom renginių...“ Atsakiau, kad ne grįš, paraginau pačią organizuoti. „Ką jūs!? Aš?..“ Sesuo gyveno labai prasmingai. 10

Televizijos žurnalistė Nijolė Baužytė su sūnumi Juozapu Vytautu.
Asmeninio archyvo nuotr.

metų rinko lėšas Valdovų rūmams atstatyti. Kiekvieną savaitgalį apsirengusi tautiniais drabužiais budėdavo prie Katedros arkoje rinkdama aukas rūmams. Didžiavomės ir didžiujomės, kad turime Valdovų rūmų statytojų sertifikatą.

Kai atėjote į susitikimą šiek tiek sušalusi, ištarėte, kad žmogui turi būti truputį šalta, truputį alkana ir nepatogu, tada jis mobilizuoja savo jėgas.

Kai žmogui truputį šalta, alkana ir nepatogu, tada norisi veikti. Antraip tik vartaliosis ant sofos ir spaudys mygtukus. Ir blogai nuotakai įveikti žinau du efektyvius paprastus būdus. Pirmas – pradėti dainuoti, po 10 minučių nuotaika pasikeis. Antras – giliai įsikąsti pieštuką, tai privers šypsotis. Jei šypsaisi kad ir priverstinai, smegenys pradeda kitaip veikti. Tai ne mano, o japonų ar kinų įrodyta. Išbandžiau ir įsitikinau.

Koks dabar Jūsų ryšys su Panevėžiu?

Panevėžyje ir greta Panevėžio, Dembavoje, kur užaugau, būnu gana dažnai. Labai mėgs- tu tą vietą, ten su tėvais patyrėme ir gražių, ir siaubingų akimirų. Į tą 1895 m. pastaty- tą namą grįžtu su meile, ten gerai jaučiuosi. Šviesios atminties mano sesuo Danutė dėjo daug pastangų norėdama jį restauruoti, kad būtų galima gyventi. Dažnai būnu J. Mil- tinio palikimo studijų centre, retkarčiais – J. Miltinio dramos teatre, pas klasės drau- gus. Dembavoje kasmet organizuoju mūsų klasės susitikimus.

Deja, Panevėžyje matau daug tamsių daly- kų. Mieste labai daug agresyvių skulptū- rų, o Juozo Zikaro, vieno garsiausių šalies skulptorių, dėščiusio Berniukų gimnazijoje, sukurtas Laisvės aikštei pritaikytas skulp- tūros modelis, kone per stebuklą išlikęs

muziejuje, dabartinės miesto valdžios „iš- brokuotas“ kaip seniena – tokių nestatys. Skulptūra miestui nieko nekainuotų, jai pastatyti lėšas rinko inteligentai. Miesto centre nugriauta daug istorinių pastatų. J. Zikaro namelį P. Puzino gatvėje dar prie sovietų nugriovė naktį, kad žmonės ne- prieštarautų. Ta tradicija tęsiasi ir laisvoje Lietuvoje. Panevėžyje nėra nė vieno me- morialinio muziejaus, išskyrus J. Miltinio palikimo studijų centrą. Išlikęs Gabrielės Petkevičaitės-Bitės medinis namukas, kur rašytoja gyveno ir mirė, – 2 kambarėliai ir virtuvė. Miesto inteligentai siekė, kad jame būtų įkurtas memorialinis muziejus – mies- to valdžia nesutiko išlaikyti ir perdavė jį privatizuoti.

Žodžiu, Panevėžio valdžios kone nekenčiu.

Dėkoju už pokalbį.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Vytautas Žeimantas

Albertas Laurinčiukas: nuo Šiaulių per visą pasaulį

”

Albertas Laurinčiukas... Vieniems jis – žinomas žurnalistas, redaktorius, kitiems – rašytojas, dramaturgas, treptiems – ilgametis LŽS pirmininkas, ketvirtiems – sporto komandos kolega, įdomus pašnekovas... Su juo daugeliui žurnalistų teko bendrauti, ir ne vienam iš mūsų šis bendravimas yra palikęs gilų, neretai ir lemtingą pėdsaką. Pavyzdžiui, kad ir man. Juk tai jis, A. Laurinčiukas, įžiebė man, ką tik ekonomikos mokslus baigusiam ir kažką į spaudą rašinėjančiam jaunuoliui, žurnalistinę liepsnelę ir pakvietė dirbti į „Tiesą“ profesionaliu korespondentu.

*Asmeninio archyvo
nuotr.*

“

Labai mylėjo Šiaulius

Kitus jis veikė per savo intriguojančius Amerikos reportažus, publicistines knygas, kurių populiarumo mastai dabar atrodo tarsi iš fantastikos srities, per pjeses, režisuotas teatruose, ir kino bei televizijos filmų scenarijus.

„Gimiau Šiauliuose. Kito tokio gero miesto pasaulyje nėra. Jis man taip patiko, kad išgyvenau čia be pertraukos 24 metus“, – vėliau parašys A. Laurinčiukas, jau tikrąja to žodžio prasme išmaišęs ameriką ir afriką, aziją ir europą. Taigi, rašė jau turėdamas su kuo palyginti savo gimtinę. Aišku, Šiauliai – tai ne Niujorkas, kuriame A. Laurinčiukui teko dirbti, ir ne Vilnius, kur jis atsiskleidė kaip rimtas kūrėjas, tuometinio pagrindinio šalies dienraščio redaktorius. Šiauliai – jo tėviškė, ir tuo daug kas pasakys. Jis nuoširdžiai mylėjo Šiaulius, džiaugėsi miesto pasiekimais. Prisimenu, kai Šiauliai įkūrė pirmąją Lietuvoje pėsčiųjų gatvę, siuntė mus į komandiruotę, kad kuo išsamiau aprašytume šį tuomet atrodžiusį neeilinį įvykį.

Platino Šiaulių geležinkelininkų laikraštį

A. Laurinčiukas gimė Šiaulių geležinkelininko šeimoje. Todėl ir Šiauliai, ir geležinkelis jam visą gyvenimą išliko su jaunystės nostalgijos žyme.

Per geležinkelį jis vėl suartėjo su mano broliu Liubomiru Viktoru Žeimantu, su kuriuo jaunystėje kartu dirbo respublikiniame jaunimo

laikraštyje. Jau išėjęs į pensiją, brolis atkūrė „Geležinkelininko“ žurnalą, buvo jo vyriausiasis redaktorius. Organizuodavo ir įvairius renginius geležinkelio tematika. A. Laurinčiukas visada noriai juose dalyvaudavo, mėgdavo kalbėti ir visada pabrėždavo, su pasididžiavimu primindavo savo geležinkelietišką prigimtį, meilę geležinkeliui. Su šilta humoro kibirkštėle sakydavo, kad ir pirmuosius savo uždirbtus skatikus gavo dar būdamas paauglys, platindamas geležinkelininkų laikraštį.

Geležinkelyje nutiko ir įvykiai, kurie paliko jam didelį įspūdį. Antai jis prisimena: „Kartą padėjau geležinkelio stotyje poetui Jovarui įkelti į vežimą maišą trąšų. Jis man davė ne saldainį, o ant sąsiuvinio lapo parašytą eilėrašį. Tuomet aš dar buvau toks, kad tikėjaisi saldainio. Tik paaugęs supratau poezijos vertę.“

Jo požiūris į poeziją buvo įdomus. Vaikystėje labai norėjo būti poetu, atrodo, kai ką eilėmis yra parašęs, tačiau to nerodė. „Jaunystės norai rašyti eilėraščius neišsipildė – poetu netapau. Netapau ir po to, kai mane sutapatindavo su eilėraščius rašančiu žurnalistu Jonu Lapašinsku. Tačiau tenka pripažinti, kad ryškiausius pėdsakus gyvenime paliko poetai, su kuriais man teko susitikti. Tai Algimantas ir Justinas Marcinkevičiai, Eduardas Mieželaitis ir Rasulas Gamzatovas. Susitikti su rašytoju ir jo knyga – nėra tas pats. Kartais knyga padaro daug didesnę įspūdį negu jos autorius. Būna ir atvirkščiai. O geriausia, kai tai sutampa“, – sakė jis.

Pirmoji publikacija – feljtonas

Kadangi žymusis žurnalistas Šiauliuose gimė 1928-aisiais neeilinę dieną – per Naujuosius metus, sausio 1-ąją, dėl šios gimtadienio datos dažnai įvykdavo įvairių nutikimų.

Dar prieš karą A. Laurinčiukas pradėjo mokyti Šiaulių gimnazijoje, sovietmečiu jai buvo suteiktas poeto Juliaus Janonio vardas. Mokėsi gerai, mėgo fiziką, matematiką, svajojo ir apie kūrybą. Vėliau, aplankęs daugelį kraštų, jis pasakys: „Niekas negali nustelbti tų gilių įspūdžių, kuriuos patyriau mokyklos suole per literatūros pamokas.“

1948 m. jis baigė Šiaulių J. Janonio gimnaziją, 1950 m. – Šiaulių mokytojų instituto Fizikos-matematikos fakultetą. Pasirinko aukštąją, iš kurios kelias vienas – tik į mokyklą, tik mokytojo darbas. Vadinasi, tuomet to norėjo, to siekė. Nors viliojo ir kiti dalykai.

„Labai norėjau vaidinti. Šiaulių mokytojų institute įstojau į liaudies šokių ratelį. Po dviejų repeticijų nebevarginau nei savęs, nei kitų“, – sakė su šypsena.

Dar studijuodamas pradėjo mokytojauti toje pačioje Šiaulių J. Janonio gimnazijoje. Vairius mokė fizikos, o pats svajojo apie kūrybą.

„Parašiau feljetoną apie... blogą reklamų kalbą ir nunešiau į Šiaulių miesto laikraščio redakciją. Išspausdino. Parašiau keletą pasakėčių ir pasiunčiau į Vilnių, į „Komjaunimo tiesą“. Iliustravo ir išspausdino“, – apie pirmuosius rašinius pasakojo A. Laurinčiukas.

Pradžia – korespondentas Šiaulių srityje

Taip jaunuolis, turintis fizikos-matematikos mokytojo diplomą, ne tik mokytojavo, bet ir tapo laikraščio „Komjaunimo tiesa“ korespondentu Šiaulių srityje. Greitai žurnalistikos mūza visiškai užvaldė jaunojo fiziko sielą. Jis buvo kviečiamas į Vilnių dirbti „Komjaunimo tiesoje“.

Pradėjo studijuoti žurnalistiką Vilniaus universitete. Vėliau tapo „Tarybinio mokytojo“ redaktorius pavaduotoju, 1954–1959 m. – „Komjaunimo tiesos“ laikraščio redaktoriumi.

Jo pirmoji apybraižų knyga „Vienos balandžiai“ išleista 1957 m. Joje dokumentiniai įspūdžiai iš Vienoje vykusio pasaulinio jaunimo festivalio. Knygutė, palyginti, nedidukė, plonoka, bet jam buvo labai brangi, nes nuojos prasidėjo A. Laurinčiuko, kaip tarptautinio žurnalisto, kelias.

Jis buvo pastebėtas, ir kai Lietuvai buvo leista parinkti kandidatą dirbti žurnalistu užsienyje, rekomendavo A. Laurinčiuką. 1959–1963 ir 1968–1970 m. jis gyveno ir dirbo Niujorke, buvo Maskvos laikraščių „Selskaja žizn“, „Moscow News“ ir respublikinio laikraščio „Tiesa“ korespondentas, akredituotas prie Sovietų Sąjungos Nacijų Organizacijos (dabar – Jungtinės Tautos).

Žvelgiant į jo publicistiką iš šių dienų perspektyvos, be abejo, reikėtų pasakyti, kad jis neišvengė kapitalistinės santvarkos smerkimo, kitų sovietinės ideologijos postulatų, kitaip, beje, jo niekas nebūtų ir spausdinęs. Akivaizdu ir tai, kad jis visaip stengėsi vengti trafaretiškų, šabloniškų ideologinių teiginių, kurie nors ir buvo oficialiai skelbiami kaip vieninteliai teisingi, žmonėms, kaip vėliau paaiškėjo, turėjo vis mažesnę įtaką.

A. Laurinčiukas greitai atsiskleidė kaip kelionių apybraižų meistras. Rašė intriguojančiai, mėgdamas priešpriešinti kontrastingus reiškinius ar veikėjus, nevengdamas didelių, netikėtų minties šuolių, reporteriškos mąstysenos. Ir greitai brendo kaip žurnalistas tarptautininkas. Tuo metų „Tiesoje“ skelbti straipsniai jį labai išpopuliarino. Dar didesnio populiarumo

Albertas Laurinčiukas su žmona Izolda.
Asmeninio archyvo nuotr.

sulaukė, kai pasirodė jo knygos: „Trečioji dolerio pusė“ (1964) apie JAV, „Juodasis kraujas“ (1969) apie Afriką, „Varinė saulė“ (1974) apie Lotynų Ameriką, „Taifūno rūstybė“ (1984) apie Aziją, kitos kelionių apybraižos. Jos akimirksniu dingdavo nuo prekystalių, buvo verčiamos į rusų, čekų, latvių, kitas kalbas. 1971 m. jis priimtas į Lietuvos rašytojų sąjungą.

Po komandiruočių į JAV – „Tiesos“ redakcija

1970 m. po ilgalaikių dviejų komandiruočių į JAV jis pradėjo dirbti „Tiesos“ laikraščio redaktoriumi. Ir juo išbuvo beveik 20 metų. Jis pakeitė šias pareigas ėjusį Genriką Zimaną, vadovavusį laikraščiui net nuo 1945 m. Pasak senesnių tiesiečių, papūtė permainų vėjai. Naujasis redaktorius buvo daug jaunesnis, be to, ilgokai kvėpavęs Amerikos oru, matęs ne tik Vakarų žurnalistikos fasadą, bet ir jos užkulisius. Suprantama, dirbdamas partiniame laikraštyje ir

dar esant stagnacinei aplinkai daug nepakeisi, bet kai ką, manau, jam pavyko padaryti.

Visų pirma, gerokai atjaunino redakcijos kolektyvą. Drąsiai įdarbindavo jaunus, žurnalistiką studijuojančius studentus, kurie dažniausiai savo žurnalistinę karjerą pradėdavo nuo kurjerio, teletaipininko (jie plėšė nuo teletaipo ateinančią informaciją) ir pan. Leido jiems rašyti. Dabar galima sakyti, kad sukūrė būsimų redaktorių kalvę. Daug studijų metais „Tiesoje“ pradėjusių dirbti žurnalistų tapo įvairių leidinių redaktoriais: Bronius Čekanauskas, Gedvydas Vainauskas, Antanas Stanevičius, Kazys Žilėnas, Česlovas Grencevičius. Kvietė ir jaunos žurnalistus. Jo mokyklą išėję redaktoriais tapo Milda Augulytė, Arnoldas Čaikovskis, Jurgis Paskočinas, Rimvydas Valatka, kiti.

Antra, A. Laurinčiukas įtvirtino reporterio statusą. Įsteigė Reporterių skyrių, jam vadovauti pakvietė gabų reporterį A. Čaikovskį. Pradėjo reguliariai leisti „Reporterių puslapį“. Nuo šio puslapio, o ne nuo vedamojo, ir prasidėdavo „Tiesos“ skaitymas. Tai buvo gera atsvara privalomai brukamai oficialiai propagandai.

Trečia, Užsienio gyvenimo skyriaus veikla. Jį stiprino, įsteigė naujų etatų. Taip ir aš papuočiau į „Tiesą“. Redaktorius garsiai nekalbėjo, bet leido suprasti, kad jam nepatinka provincialaus (žvelgiant iš Maskvos) laikraščio statusas. Jis nenorėjo apsiriboti vien Lietuvos ir Sovietų Sąjungos problemomis, siekė aktyviai skelbti užsienio naujienas. Kasdien naujienoms iš užsienio skirdavo vieną iš keturių laikraščio puslapių. Ne tik leisdavo, bet ir reikalavė, kad mes patys rašytume komentarus užsienio politikos klausimais.

Ketvirta, jis saugojo ir gynė savo pavaldinius. Kaip ir daugelis kūrybingų žmonių,

A. Laurinčiukas buvo karšto būdo, impulsyvus, kartais užsidegdavo dėl vieno žodžio. Tada gerokai išbardavo, sparčiai žingsniuodamas po savo didelį kabinetą nuo stalo iki prielangu kabančių portjerų. Mes tada sakydavome: „Drasko portjeras.“ Tuosyk buvo geriau jam nesirodyti. Manau, vėliau jis galėdavosi dėl tokių staigių savo protruikių. Kitą dieną, žiūrėk, vakar išbartąjį rasdavo progą net už niekutį pagirti. Taip tarsi ir atsiprašydavo.

Užstojo redakcijos darbuotojus

Buvo redakcijoje ir keletas jau gerokai prisigėrusių žurnalistų. Kai kurie jau kas rytą vyneliu sveikatą taisydavo. Kvapelis tvyrojo, juos bet kada buvo galima atleisti su vilko bilietu. Bet redaktorius taip nesielgdavo. Rasdavo tokiam darbą, vieną net pasiuntė „sustiprinti Ministrų Tarybos“. Tik jos nesustiprino, jį greitai perkando, atleido.

Į vieną panašią istoriją ir aš buvau papuolęs. Nepamenu, kokia proga sėdėjome Partijos

gyvenimo skyriaus vedėjo kabinete. Ant stalo butelis degtinės, stiklinaitės, papjaustyta silkutė... Staiga girdim redaktorių rusiškai sakant: „O čia mūsų Partijos gyvenimo skyrius...“ Atsivėrė durys, pirmas įėjo A. Laurinčiukas, staiga apsisuko ir vėl uždarė duris sakydamas: „Čia nieko nėra.“ Ir svečius iš Maskvos nuvedė kitur. Sėdėjome visi nustėrę, manėm, kad rytoj jau gausime kruopų. Kitą dieną į gamybinį pasitarimąėjome ausinglaudę, laukėm pylos. O redaktorius apie tai nė žodžio. Ir vėliau nepriminė, nors dirbau su juo dešimt metų. Būtų išbaręs, nubaudęs, suprasčiau ir galbūt pamirščiau šį epizodą. O dabar štai vis prisimenu. Gal to ir siekė redaktorius?

Ir penktas, paskutinis, dalykas, kurį norėčiau pabrėžti. Jis mėgo sportuoti, palaikė sportuojančius žurnalistus. „Tiesos“ vidiniame kieme, redaktoriui pritariant, buvo įrengta badmintono aikštelė. Joje žaidėme kiekvieną darbo dieną. Artėjant pietų metui, žiūrėk, Zeferinas Jonutis, Antanas Stasiukaitis, Aleksandras Kezys, Bronius

„Tiesos“ laikraščio tinklinio komanda: (iš kairės) Kazys Žilėnas, Vytautas Žeimantas, Albertas Laurinčiukas, Leonas Brazilius, Aleksandras Kezys, Mečislovas Radzvilovičius, Algimantas Stankevičius, Bronius Čekanauskas ir Ričardas Zacharka.
Vytauto Žeimanto nuotr.

Čekanauskas, kiti jau traukia į aikštelę. Kaudavomės karštai.

Be badmintono, „Tiesoje“ buvome subūrę krepšinio, futbolo ir tinklinio komandas. Žaisdavome su kitomis redakcijomis. Redaktorius mėgo futbolą, žaidė ir tinklinį. Jis buvo aktyvus futbolo komandos puolėjas, mėgo gauti gerai perduotą kamuolį, spirti į vartus. Stadione atsiverdavo visiškai kitas žmogus, ne oficialus redaktorius, o karštas sporto sirgalius. Beje, ir sportuojančius žurnalistikos studentus greičiau priimdavo į darbą.

Ne tik redaktorius, bet ir dramaturgas, scenaristas

Kitas svarus A. Laurinčiuko kūrybos pluoštas – tai pjesės. Jau pirmoji jo pjesė „Vidutinė moteris“, išleista ir režisuota 1971 m., įvertinta gana palankiai. Vėliau jis parašė pjeses „Akimirka teisybės“, „Neapykantos spalva“, „Paskutinis prašymas“, „Paradas San Franciske“. Jos buvo režisuojamos Lietuvoje, Rusijoje, kitose sovietinėse respublikose.

Prisimenu, kartą kabinete pamačiau A. Laurinčiuką, palinkusį prie gerokos šūsnies įvairių laikraščių iškarpu. Pasirodo, redaktorius skaitė savo pjesių recenzijas, skelbtas Rusijos spaudoje. Parodė man Smolensko, Briansko, kitų laikraščių iškarpas su palankiomis pjesių recenzijomis. Prisimenu, kaip su „Tiesos“ kolektyvu važiuovome į Panevėžį žiūrėti redaktoriaus pjesės, po to ją aptarinėjome maestro Juozo Miltinio aplinkoje. Įsiminė jų artimi ir, atrodo, net draugiški santykiai.

Be pjesių teatrui, A. Laurinčiukas parašė scenarijus televizijos filmams „Linksmasis amerikietis“ ir „Džiunglių spalvos“.

Išleista pirmoji apybraižų knyga „Vienos balandžiai“

1957 m.

Išleista kelionių apybraižų knyga apie JAV „Trečioji dolerio pusė“

1964 m.

Išleista ir režisuota pirmoji pjesė „Vidutinė moteris“

1971 m.

Išleista kelionių apybraižų knyga apie Aziją „Taifūno rūstybė“

1984 m.

Inicijavo „Žurnalistikos“ almanacho leidybą

Ženklų pėdsaką jis paliko ir Lietuvos žurnalistų sąjungoje, kuriai vadovavo 1975–1988 m. A. Laurinčiukas buvo vienas iš iniciatorių kasmet leisti almanachą „Žurnalistika“. Už savo kūrybą buvo apdovanotas LŽS medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“, įvairiomis kūrybinėmis premijomis. Išėjęs į pensiją tapo aktyviu LŽS Senjorų klubo nariu. A. Laurinčiukas išėjo Anapilin sulaukęs 84 metų. Pradėjęs Šiauliuose, apkeliavęs beveik visą pasaulį ir palikęs gilų pėdsaką Lietuvos žurnalistikoje.

Remia **Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas**

Su teatru ir poezija susipynęs viešojo žodžio kelias Panevėžyje

”

Istorikai neranda paties seniausio lietuviško Panevėžio laikraščio. To Rusijos caro valdomoje Kauno gubernijoje ir reikėjo tikėtis – jis buvo rusų kalba. Būtent Panevėžyje dėjosi įdomiausi dalykai: bandyta kirilicą pritaikyti lietuviškam žodžiui. Pavyko, bet tik trumpam.

Užėjus į puikią Panevėžio Gabrielės Petkevičaitės-Bitės biblioteką verta prisiminti, kad šiame pastate 1893 m. Panevėžyje jau veikė Naftalio Feigenzono spaustuvė, 1913 m. Panevėžyje buvo leidžiama „Ponevežskaja kopeika“ („Panevėžio kapeika“), o 1914 m. pasirodė rusiški „Naš kraj“ („Mūsų kraštas“) ir „Ponevežskij listok“ („Panevėžio lapelis“). Knygnešio Juozo Masiulio knygynas, pergyvenęs visas amžių peripetijas, toje pat vietoje veikia iki šiol.

Elvyra Mezginaitė – žymi Panevėžio žurnalistė ir poetė (1941–2005).

Asmeninio archyvo nuotr.

“

Rusiški laikraščiai beveik netyrinėti

Vartome 1914 m. lietuviškai išleistą „Panevėžio kalendorių“. Rašančiam mažai buvo paminėti šūsnį sausų faktų – tekste vaizdingai komentuojami orai: „Jeigu spalių m. šaltas, tai kitus metus nebus kirmėlių, gadinančius kopūstus. Jei šis mėnuo miglotas, tai bus daug sniego žiemą. Jeigu ši mėnesį sniega ir šalta, tai bus sausis gražus“ (kalba netaisyta).

Carinės Rusijos valdomoje Lietuvoje rusų kalba ėję laikraščiai tyrinėti nedaug.

Panevėžio bendruomenėje populiarus savaitraštis „Panevėžio balsas“ įsteigtas 1924 m. Keitėsi pavadinimai, apimtis, bendradarbiai. Savaitraščio įkūrėjas ir pirmasis jo redaktorius buvo rašytojas Konstantinas Jasiukaitis. Tačiau vis nerimo trintis dėl teisės laikraštį valdyti. Kaupėsi skolos. Nemalonumų išvengta leidinį pervadinus. 1935–1940 m. jau buvo leidžiamas „Panevėžio garsas“. Karo metais, 1941–1944 m., – „Panevėžio apygardos balsas“, 1941–1990 m. tradiciškai sovietmečiu vadintas „Panevėžio tiesa“. 1990–1993 m. laikraščio steigėja ir leidėja buvo Panevėžio miesto taryba, nuo 1994 m. – UAB „Panevėžio balsas“.

Nuo 2003 m. gruodžio mėn. laikraščio savininkais tapo AB „Ekranas“ generalinis direktorius Eimutis Žvybas ir grupė asmenų. 2007 m. bendrovę perpirko JAV kapitalo bendrovė „ALRO media“. 2009 m. gegužės mėn. dienraštį įsigijo Darius Gudelis.

Įdomiai keitėsi dienraščio tiražas: 1981 m. – 30 000 egz., 1991 m. – 33 500 egz., 2009 m. – 11 600 egz. Laikraščio spausdinimas iš Panevėžio perkeltas į Latviją. Ilgiausiai – 1956–1982 m. – šio laikraščio redaktoriumi, anuomet vadinto „Panevėžio tiesa“, dirbo Alfonsas Dagelis.

Iškiliausi Panevėžio žurnalistai – mokytis yra iš ko

Kas tie talentingieji praėjusio laikmečio Panevėžio krašto žurnalistai? Pirmoji į galvą šovusi pavardė – publicistas, rašytojas dramaturgas Romualdas Narečionis (1930–2009). Blaškęsis po regioninius dienraščius (Tauragės, Pakruojo), kūrybingą dirvą rado gimtajame mieste. Nuo 1962 m. jis – jau Lietuvos rašytojų sąjungos narys, „Panevėžio tiesos“ (vėliau „Panevėžio balso“) literatūrinis darbuotojas, skyriaus vedėjas. Panevėžyje gimė ir jo dukra Nijolė Narečionytė-Steiblienė – žurnalistė, Lietuvos politinė ir visuomenės veikėja. „Vagos“ leidykla išleido R. Narečionio apsakymų, humoreskų, publicistikos rinkinių. Puikiai atsimenu žvalų jauną vyrą su plaukų sklastymu šone, dalyvaujantį literatūros renginiuose, diskutuojantį teatro klausimais, besišliejantį prie artistų ir J. Miltinio. Mokėsi rašyti scenai. Gimė vodelis „Nuostabus bičiulis“ (1958), „Sentimentali istorija“ (1968), „Susitikimas su praeitimi“ (1971) ir kt. 1965 m. Panevėžio dramos teatre pastatyta pjesė „Prieš nuosprendį“ (režisierius Vaclovas Blėdis).

Norėčiau prisiminti Romualdo brolių Vytautą Narečionį (Narėčionį), Raguvos gimnazijos direktorių. Nepaprastas dailės mokytojas, entuziastas, dar sovietmečiu mokykloje įkūręs keramikos būrelį, vaikams

Panevėžio laikraščių „Naš kraj“ ir „Ponevžskij listok“ 1914 m. pirmieji numeriai.

Panevėžio kraštotyros muziejaus bendradarbio Leono Kazūkonio archyvo nuotr.

pasakojęs apie čia dirbusius poetą Joną Graičiūną ir kitus mokytojus, atsidavusius lietuviybei, dovanojęs vaikų sukurtus keramikos darbelius nuolat į mokyklą koncertuoti atvykstantiems klasikinės muzikos atlikėjams.

Panevėžio žurnalistų būryje – ir šešiolikos metų „Panevėžio tiesoje“ pradėjęs dirbti Petras Naraškevičius. Daug rašė kūrybingoji Janina Žalgevičiūtė. 1963 m. Lietuvos konservatoriją baigusi fleitininkė, pagal paskyrimą pedagoge Panevėžyje tapo Živilė Dimindačiūtė-Rancovienė. Kaip pati yra sakiusi, ji rašyti pradėjo dar vaikystėje, o maloniausias laikas prabėgo dirbant Panevėžyje, laikraštyje „Tėvynė“. Kurį laiką „Panevėžio tiesos“ Kultūros skyriui vadovavo Antanas Šimkūnas, beveik priverstinai vėliau tapęs Lietuvos radijo žurnalistu.

Žurnalistė ir poetė Elena Mezginaitė

Iki šiol Panevėžyje tebėra populiarios žurnalistės ir poetės Elenos Mezginaitės (1941–2005) eilės. 1966 m. ji baigė VU žurnalistiką, dirbo Panevėžio laikraščių redakcijose, šiame mieste sukūrė šeimą, užaugino dvi dukras. E. Mezginaitė daugelį metų vadovavo Panevėžio literatų būreliui, organizavo ne vieną literatūrinį renginį, ypač visiems įsiminusį Aukštaitijos rajonų literatūrinį konkursą „Lino žiedas“. Poetę daugelis tikriausiai prisimena kaip dainų tekstų, tarp jų ir „Lino žydėjimo“ (su kompozitoriumi A. Jegelevičiumi), autorę.

„Gimiau savo tėvų krašte, netoli Rokiškio. Mokiausi iš senų žmonių, savo klaidų, knygų ir teatro. O galbūt daugiausia – iš gamtos,

kuri visuomet teisi“, – porino E. Mezginaitė. Panevėžio lėlių vežimo teatrui parašė pjeses: „Trys paršiukai“, „Žalčio pati“, „Sidabrinis mėnulio šuo“, „Bus Kalėdos, ar nebus“, „Bet liejaus žvaigždė“, „Du piratai – akys trys“, „Suko bruko – nesusuko“, „Čenas Pingas ir kirvelis“, „Mėnulio princas“, „Skiltuvas“.

Žurnalistė nusipelnė kraštiečių dėkingumo: parengė informacinių leidinių apie Panevėžio kraštą „Panevėžio rajonas“ (1980), „Panevėžys ir Panevėžio rajonas“ (2001), „Panevėžio lėlių vežimo teatras“ (2005, pakartotinis leidimas 2011). Apdovanota S. Nėries vardo literatūrine premija (1990), Lietuvos Nepriklausomybės medaliu (2000) ir kitais apdovanojimais, pelnė Labiausiai nusipelnusios panevėžietės kultūros srityje vardą (2001).

Svarbiausia E. Mezginaitės palikimo dalis – poezija. Eilėraščius Elena pradėjo rašyti dar mokykloje. Šešiolikmetės jos posmai pasirodė regiono laikraščiuose, vėliau „Jaunimo gretose“. „Elenos poezija labai autentiška, tikra, grįsta aštriais likimo akmenimis“, – eiles apibūdino jos kolegos. Išleistos poezijos knygos: „Vasarų vieškeliais“ (1975), „Skardis“ (1982), „Provincijos tango“ (1989), „Šaltas ginklas“ (1999). Už pastarąją pelnyta J. Lindės-Dobilo premija. E. Mezginaitės poezija labai autentiška, „grįsta aštriais likimo akmenimis, ji kalbasi su skaitytoju be jokios egzaltacijos, o toje jos negarsioje šnekoje už paprastų žodžių dažnai slypi didelis, sudėtingas, neretai skaudus pasaulis“, – cituoju išgirstą taiklų vertinimą. „Gimtųjų laukų ir „tėviškės slenkščio“ poetizaciją, ryškią ankstyvuosiuose Mezginaitės eilėraščiuose, vėliau išstūmė gyvenimo pilkumo, nerimo, grėsmės jausena, kuriai priešinasi romantinis laimės lūkestis ir vidinis veržlumas. Kontrastiški vaizdinių deriniai, melodingi

eilutės pakartojimai, stiprūs ritminiai kirčiai, intonacijų kaita, aforistinės užsklandos suteikia eilėraščiams dinamiškumo ir lyrinio polėkio“, – rašė Vytautas Kubilius.

Ji taip ir liko –

Su žmonėm, kurie už lango, su žmonėm, kurie už durų,

su žmonėm, kurie už miško ir už bėgančio vandens

į tą patį mano dangų, į tą patį dangų žiūri

ir nežino, ką galvoja. O galvoja, kad gyvens.

Žurnalistai kūrė pjeses teatrui ir jose vaidino

Nuo 1953 m. savo likimą su Panevėžiu susiejo žurnalistas A. Dagelis (1923–1982). Nuo 1958 m. jis pradėjo 5 kartus per savaitę leisti Panevėžio miesto laikraštį, jo tiražą padidino daugiau nei penkis kartus. 1958 m. A. Dagelis neakivaizdiniu būdu baigė Vilniaus pedagoginį institutą, daug metų vadovavo Lietuvos žurnalistų sąjungos „Aukštaitijos“ kūrybinio susivienijimo valdybai. 1973 m. A. Dageliui suteiktas nusipelnusio žurnalisto garbės vardas. Ilgametis „Panevėžio tiesos“ redaktorius parengė ir išleido ilgai vieninteliu apie miestą buvusį leidinuką „Panevėžys“ (1960), publicistikos rinkinį „Dviveidžiai“ (1962), turistinius leidinius „Panevėžys“ (1969), „Po Panevėžio apylinkes“ (1972, 1976), leidinį „Panevėžio m. kultūros paminklai“ (1978).

Verta paminėti redaktoriaus pavaduotojo žurnalisto Anatolijaus Fainblumo kūrybinę veiklą. Kartu su kultūros tematikos straipsnių autore Vanda Vabalienė teatrui sukūrė

pjesę „Naujas rytas eina“, kurią 1958 m. pastatė režisierius Jonas Alekna. V. Žemaitytė-Vabalienė su scena jau buvo susipažinusi: 1949 m. V. Blėdis Panevėžio teatre režisavo jos pasaką „Laimės šalis“.

Panevėžio kultūra subrandino ir kitas nemažiau įdomias žurnalistų asmenybes. Iš

Lietuviškai išleistas „Panevėžio kalendorius“

1914 m.

Įsteigtas populiarus savaitraštis „Panevėžio balsas“

1924 m.

Pakeistas savaitraščio „Panevėžio balsas“ pavadinimas į „Panevėžio garsas“

1935 m.

Sovietmečiu savaitraštis buvo vadintas „Panevėžio tiesa“

1941 m.

Laikraščio steigėja ir leidėja buvo Panevėžio miesto taryba

1990 m.

Laikraščio leidėja – UAB „Panevėžio balsas“

1994 m.

praeities iškyla Kazio Inčiūros (1906–1974), Jono Graičiūno (1903–1994), Juozo Keliučio (1902–1983) ir kt. portretai. Apie dvi kitokios visuomenės, naujos kartos figūras taip pat būtina rašyti atskirai. Tai Arnoldas Čaikovskis (1937–2010) ir Eustachijus Jėgis Aukštikalnis (1933–2008).

Gaila medelių, audros nulaužtų,

Gaila varguolių, visur nuskriaustų.

Betgi labiausiai man gaila jų širdies,

Kurios plakimo gal nieks nebgridės.

Šitaip ankstyvojoje Panevėžio spaudoje rašė Žemės Dulkę (Juozas Stanikūnas).

Buvo sunkus įvairiai mąstančių, atsargiai kalbančių, save ir šeimą saugančių ar kitus iš kelio stumdančių žmonių laikas. Net ir tada visus žodžio meistrus ir pameistrius jungė kultūros dvasia, vertybių suvokimo ir kūrybos troškulys...

Kur plevena kūrybingumo dvasia?

Kūrybingumas – dažnai vartojamas žodis. Už jo stygių Lietuva peikiama, už demonstratyvų jaunimo olimpiadų rengimą giriama. Ar tikrai tik tiek kūrybos ir tematyti? Ką kodėl neprisimenami tie tūkstančiai žmonių, kurie ne tik kuria meną, margina literatūros puslapius, bet ir geba nestandartiškai panaudoti savo specialybės žinias, netrafaretiškai žodį pasakyti. Žvilgtelėkite į vis dažniau rengiamas muges: kiek ten išradingų žmonių siūlo neįtikėtinas prekes! Sugalvok tik: grikių kruopomis, samanų paklotais kuria paveiklus, išradingai puošia aplinką, gurmanus džiugina neregėtais maisto receptais. Tai vis kūryba. Tačiau Lietuva statistikų lentelėse

vis velkasi Europos uodegoje. Kodėl? Gal daugiau kuriančiųjų yra vyresnio amžiaus? Kas skatina kūrybingumą mokykloje? Juk ne „išzubrintų“ žinių kartojimas!

Žurnalistai mokomi rašyti, bet ne skaityti

Tad ar jauni žmonės skatinami kurti? Dešimtokas aiškina: nėra kada, reikia iškalti faktus (nors juos nesunkiai gali rasti internete!). Tačiau tų faktų esmės jie taip ir nesužino. Kaip ir vartojamos terminijos. Tuo įsitikinu kiekvieną kartą susitikdama su studentais. Jie mini iškilių mokslininkų, menininkų, kartais net... rašytojų pavardes, bet nieko nėra apie juos skaitę, nežino jų gyvenimo misijos žemėje. Metams bėgant vis daugiau nuvertinama asmenybė. Raštu pateikiu klausimą magistrantui: kokia William'o Shakespeare'o kūrybos prasmė, ką sukūrė? Pirmas klausimas man iš auditorijos: o kas čia toks? Neperskaitome... Išsiaiškiname. Ką parašė – atsakymą rasti dar sunkiau... Galop pati pavardiju penketą kūrinių. Tuomet man tenka raudonuoti. Ty liai, siekdamas dėstytojos nekompromituoti, vaikinukas sukužda: profesore, juk neetiška taip... Negi pati tai esate skaičiusi... Ak, – atsidūstu, iš gėdos, kad universiteto diplomą gausiantys piliečiai tokie tamsūs. Kaip ir jaunos žurnalistės, tarp mažareikšmių plepalų į eterį mesdamos vieną kitą frazę apie „Pūčini“

Pirmasis žinomo žurnalisto Arnoldo Čaikovskio vaidmuo – sužeistas karys Viljamo Šekspyro pjesėje „Makbetas“ Panevėžio teatre.

Kazio Vitkaus nuotr.

(atseit kompozitorių Pučini) ir „rusą Čechovą“ ar matytą baletą „Gizelę“ (suprask – A. Adamo baletas „Gisell“ [Žizel]). Apie kokią žmogiškąją kūrybą galime kalbėti? Vienos universiteto dėstytojos paklausiau: kodėl taip silpnai žurnalistikos studentams dėstomos kultūros disciplinos? Man atsakė: kuo dėta čia kultūra, jie mokomi rašyti! Kaip tame rusiškai gerai skambančiame anekdote: „Kodėl jis knygų neskaito? Todėl, kad mokomas būti rašytoju, o ne skaitytoju.“

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Povilas Sigitas Krivickas

Laiko slinktys, Panevėžio fotografija ir Marsas

”

Didelė upė prasideda nuo mažo upe-
liuko, prie kurio palaipsniui vienas po
kito jungiasi nauji intakai. Panašiai
kūrėsi ir lietuviškoji fotografija. Kau-
no, Vilniaus, Šiaulių, Panevėžio ir kiti
fotoklubai metai po metų jungėsi į
tikrą fotografijos Nemuną. Aktyviu
jo intaku buvo Panevėžio fotografų
susivienijimas.

Dailininkas Kazimieras
Žoromskis savo
dirbtuvėje Niujorke.
Autoriaus nuotr.

“

Fotografų klubui – 50

Annus superior semper melior („Praėję metai – visada geresni“). Šiuo senovės romėnų posakiu pradėjau savo pranešimą jubiliejinėje konferencijoje, skirtoje Panevėžio fotografų klubo 50-mečiui. Taip atrodo ir mano amžiaus žmonėms, į kurių gyvenimus telpa pusė šimtmečio Panevėžio, Lietuvos bei pasaulio fotografijos plėtotės. Tai atspindi tam jubiliejui skirtos dvi parodos bendru pavadinimu „Tikro išlaikymo fotografija“. Tikras išlaikymas – tai sumanus lemiamo momento pasirinkimas, kurį Vokietijos menotyrininkas B. Beilis vadino „akimirkos galia“. Pasak kino operatoriaus Jono Griciaus, iš visų išradimų tikrai ratas yra naudojamas daugiau negu fotografija.

Konferencija vyko miesto prie Nevėžio kraštotyros muziejaus salėje, kur visais pasieniais išdėstyta unikali Valerijono Straševičiaus pusseptinto tūkstančio egzotiškų drugių ir vabzdžių iš viso pasaulio kolekcija. Tokio rinkinio neturi joks kitas muziejus ne tik Lietuvoje, bet, drįstu teigti, ir Europoje. Panevėžio kraštotyros muziejuje tebeplatinama knyga apie mokytoją, entomologą V. Straševičių. Leidinyje „Valerijonas Straševičius (1885–1968) ir jo vabzdžių kolekcija“ aprašomas gamtininko gyvenimas ir darbinė veikla, pateikiamas surinktos vabzdžių kolekcijos sąrašas bei piešiniai. Leidinyje atskleistas sudėtingas V. Straševičiaus gyvenimo kelias, pateiktas mokslinė prasme labai vertingas surinktos vabzdžių kolekcijos sąrašas, nes kai kurie iš jų jau išnykę ar yra ties

išnykimo riba. Publikuojami V. Straševičiaus vabzdžių piešiniai savo kokybe ir tikslumu žavi šių dienų mokslininkus. Jo sukurtą multiplikacinį filmą apie vabzdžių gyvenimą yra aukštai įvertinęs šviesios atminties optinio meno kritikas Skirmantas Valiulis.

Dalyvaujant konferencijoje su atkaklaus prieškario gimnazijos mokytojo sukauptos entomologinės kolekcijos fonu sąmonėje brėžėsi paralelė su sveiku užsispyrimu tų, kurie prieš pusę šimtmečio įkūrė Panevėžio fotografų klubą. Bet prieš tai nors trumpam panirkime į fotografijos istoriją – nuo Paryžiaus iki Panevėžio.

Nuo Paryžiaus iki Panevėžio

Beveik prieš pusantro šimtmečio, kai dar nebuvo radijo, fotografijai jau teko būti ir bevielu ryšininke per 1870–1871 m. prancūzų ir prūsų karą. Fotografas Renė Dagro karvelių paštu iš Tūro išsiuntė iki 50 000 mikrofilmų ir telegramų į apgultą Paryžių. Didelį lakštą per fotografuodavo į mažytę keletu kvadratinų centimetrų koloidinę juostelę, kurioje tilpdavo iki 3 000 ženklų. Susuktą juostelę įdėdavo į žąsies plunksnos atpjovą ir pritvirtindavo pašto balandžio pasparnėje. Paukščių į Paryžių atskraidintos juostelės būdavo atitinkamai apdorojamos. Daugelį kartų padidintą vaizdą projektuodavo ekrane, o nuo jo keletas raštininkų galėjo nurašyti tekstą. Apie fotografijos naudą (irgi karo tikslams) daugiau kaip prieš 120 metų rašyta Vinco Kudirkos redaguotame, bet neiilustruotame „Varpo“ pirmajame numeryje: „Netoli Paryžiaus įrengta jau mokslavietė dėl kareivių-aeronautų, kurie tenai mokinausi kariszkos taktikos, tinkancios ar dėl naikinimo prieszininkų isz pat debesų, metant

torpėdos į miestus ir poziciją priesizingos armijos. Ar dėl susineszimo apsuptų miestų, ar dėl padarymo **libro fotografiszko paveikslo** vietų, užimtų prieszininkais.“

Nuo pirmųjų fotografijos apraiškų kilo karštos diskusijos, ar ji gali būti meninė, ar ne. Fotografija išklibino tradicinę ankstesnę meniškumo sampratą, kuri iki šiol nenusistovi tarp dviejų krantų – realybės ir išmonės. Šis dvilypumas (o jis anaip tol nėra neigiamas) lydėjo ir entuziastus, steigusius mūsų kūrybinę broliją – Lietuvos fotografijos meno draugiją.

Tradicinėje fotografijoje ryškios dvi laiko reikšmės – chronologinė-istorinė („vaizdinė atmintis“) ir techninė („sustabdyta akimirka“). Pirmoji sutampa su būties tēkme ir įprasmina visa, ką nutvieskia šviesa. Antroji – tai trumputės laiko atkarpėlės, per kurias, autoriaus valia, šviesa „įrašo“ vaizdą jai jautriose laikmenose (nuo stiklo plokštelės, filmo juostelės iki skaitmenos). Per laiko ir šviesos jungimąsi atsirado dagerotipija, nuo kurios oficialaus paskelbimo eina 177-ieji metai. Beveik tiek pat laiko ji gyvuoja ir Lietuvoje. Vos po kelių mėnesių nuo naujienos iš Paryžiaus kunigaikščio Vitgenšteino vaikų gubernieris Marsiljakas fotografavo Verkių rūmus šalia Vilniaus.

Fotografavo Gabrielę Petkevičaitę-Bitę, Salomėją Nėrį

Apie XIX a. vidurį fotografija pasiekė Panevėžį. Ilgą laiką ji pasitelkta daryti portretams. Panevėžio kraštotyros muziejaus vyresnioji muziejininkė dr. Zita Pikelytė pastebi, kad senoji, ypač tarpukario,

Panevėžio fotografija nėra sulaukusi didelio istorikų susidomėjimo. Virgilijaus Juodakio knygoje „Lietuvos fotografijos istorija 1854–1940“ paminėtas tik vienas tarpukario Panevėžio fotografas – Icikas Fridas. Dvitomyje „Lietuvos energetika“ (leidykla „Mokslas“, 1982) teko matyti jo 1935 m. fotografuotą Panevėžio dyzelinės elektrinės mašinų salę. Būta, žinoma, šiame mieste ir daugiau žmonių, valgiusių profesionalią duoną iš fotografijos.

Uolusis fotografijos istorikas Stanislovas Žvirgždas knygoje „Mūsų miestelių fotografai“ pateikia pasakojimą apie bene žymiausią prieskario panevėžietį fotografą Joną Žitkų arba Žitkevičių (1889–1975). Sunkiausias jo gyvenimo etapas – dešimt metų, praleistų Macikų kalėjime (Šilutės rajonas) ir Sibiro tremtyje. Kentėjo už savo fotografijas, kuriose Antrojo pasaulinio karo pradžioje užfiksuavo bolševikų įvykdytų kraupių nusikaltimų pėdsakus.

1941 m. birželio 24 d. Panevėžio cukraus fabrike bolševikai sušaudė 19 Pandėlio ir Kupiškio apylinkių gyventojų. Tarp jų galėjo patekti ir mano tame fabrike dirbęs tėvas, kurį tomis dienomis enkavėdistai areštavo ir su keliomis dešimtimis vyrų įmetė į tamsų rūšį. Juos išleido į Panevėžį įžengę vokiečiai. Sunku sakyti, bet už tėvo gyvybės išgelbėjimą turėčiau būti dėkingas... Hitleriui. Vos po poros dienų nuo egzekucijos cukraus fabrike pasitraukiančios Raudonosios armijos štabo rūsyje nukankinti trys Panevėžio ligoninės chirurgai ir medicinos sesuo. Šias aukas J. Žitkus fotografavo stambiu planu, nors anksčiau laidotuvių fotografijų daryti nemėgo. Profesionalo kadrai sukrečia iki širdies gelmių. Fotografijose – cukraus fabriko aukų laidotuvės.

Gabrielės Petkevičaitės-Bitės portretai.

Jono Žitkaus nuotr.

Tarpukariu J. Žitkus fotografavo daug žinomų panevėziečių, tarp jų žymiąsias moteris – rašytoją, visuomenės veikėją Gabrielę Petkevičaitę-Bitę, poetę Salomėją Nėrį. Pamenau, 1943-ųjų vasarą žingsniuodami viena Panevėžio gatve pamatėme lėtai slenkančią žmonių vorą. Kažkas šalimais pasakė: „Bitė laidoja.“ Man, penkiamečiui, anuomet netilpo galvoje, kaip tiek daug žmonių gali laidoti mažą vabzdį. Tik po daugelio metų supratau, kad tądien Panevėžys ir visa Lietuva atsisveikino su viena tauriausių savo asmenybių. Esu tikras, kad tas laidotuves matė, bet nežinia, ar fotografavo, ir J. Žitkus, nes jis to daryti nemėgo.

Bitė dar nuo 1890 m. bendradarbiavo V. Kudirkos laikraštyje „Varpas“ – pasiuntė savo pirmąją korespondenciją „Iš Panevėžio“.

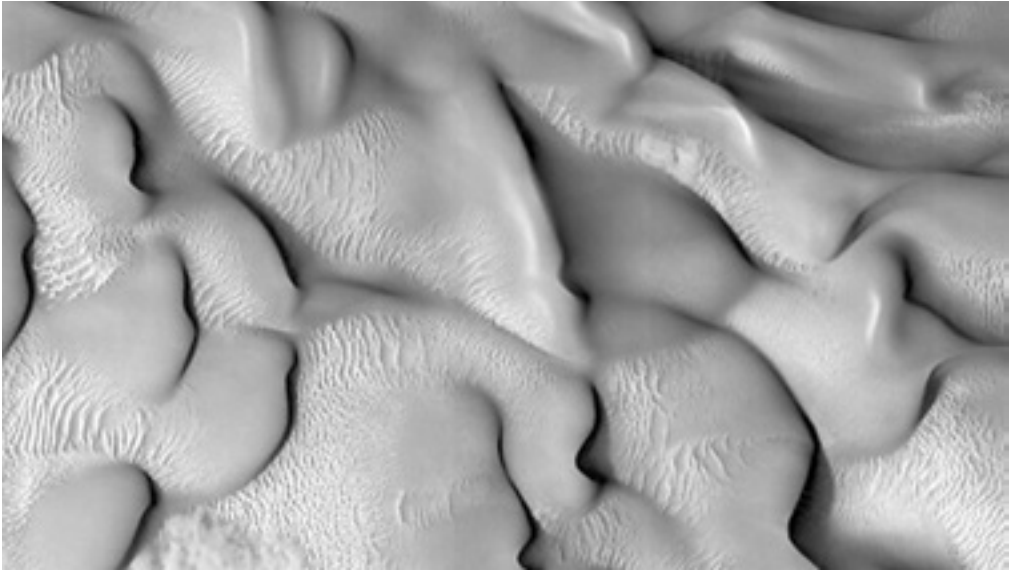
Rašydama į „Ūkininką“, pradėjo pasirašinėti Bitės slapyvardžiu. 1920 m. gegužės 15 d. – 1920 m. rugsėjo 15 d. – Steigiamojo Seimo atstovė, išrinkta V (Panevėžio) rinkimų apygardoje. Pirmininkavo pirmajam posėdžiui, kaip vyriausia Seimo narė. Mandato atsisakė, grįžo į Panevėžį. Ar girdėjot, kad

kas iš dabartinių seimūnų mūsų dienomis savo noru atsisakytų Seimo mandato? Nebent smarkiai prisidirbęs ir teisėsaugos pričiuptas. Prisiminkime, kaip laikas brėžė savo žymes rašytojos fotografiniuose portretuose, kurių paskutinysis sukurtas J. Žitkaus.

Aukštaitijos fotografai itin kūrybingi

Fotografijos jėga – autentiškumas, bet tai ir didžiausias ją ribojantis apynasris, lyginant su kitomis vaizduojamojo meno rūšimis. Tačiau fotografijos kūriniuose taip pat esama ne vien natūralistinio sluoksnio, bet ir simbolinės, netiesioginės reikšmės, kai vieni daiktai primena kitus daiktus, tampa tam tikromis „optinėmis metaforomis“.

Šitai suprato ir Panevėžio fotografijos mylėtojai, susiburdami į fotografijos mėgėjų klubą prieš pusę šimtmečio. Tas laikas taip greitai prabėgo. Gyvuojant klubui subrendo visa plejada fotomenininkų, savo kūryba įbrėžusių ryškią žymę ne tik į šio miesto,

Marso kopos. NASA.
Sauliaus Saladino nuotr.

bet ir į visos šalies vizualinę kultūrą. Tai klubo įkūrėjas Lionginas Skrebė, darbščiosios Irena Giedraitienė, Marija Čičirkienė, originalieji Saulius Saladūnas, Stasys Povilaitis, Valentinas Pečininas, Petras Kaupeelis, sumanieji Stanislovas Bagdonavičius, Algimantas Aleksandravičius ir dar didelis būrys jų bendraminčių. Jiems puiki vieta pateikti savo kūrybines ataskaitas-ekspozicijas yra Panevėžio fotografijos galerija.

Štai dar labai šviežia atmintyje yra galerijoje vykusi paroda „Aukštaitijos fotografija 2016. Laiko ženklai“. Parodos organizatoriai kvietime teisingai pastebėjo, kad „gyvename be galo įdomiu laiku. Laiko ženklai, kuriuos stebime, fiksuojame, įprasminame, savo ruožtu įprasmina mus pačius.“ Kaip rašė mūsų šviesios atminties optinio meno žinovas Skirmantas Valiulis, „Panevėžys – labai kūrybingų fotografų miestas.“ Tačiau, pasak kritiko, akademinis Vilnius žvelgia į provincijos maištautojus gana

įtariai. Tiesa, buvo metas, kai ant rankų nešiojo. Mat tada reikėjo suburti visus fotografus į kūrybinę draugiją.

Neatsimenu, kad mes draugijos organizaciniame komitete, kur teko drauge dirbti, būtume ant rankų nešioję L. Skrebę, bet jo indėlis kuriant šią organizaciją neabejotinai svarus. Todėl ir šiandien džiugu matyti jį spinduliuojantį išmintimi ir jo nuveiktus darbus tarp Panevėžio fotografijos kūrėjų.

Apie panevėžiečius fotografus S. Valiulis 2000 m. išreiškė tokią nuomonę: „Bet kitaip kaip fotografijos meno judintojais, plėtėjais, gal net maištininkais sunku pavadinti dabartinius panevėžiečius.“ Vienu didžiausių maištininkų S. Valiulis įvardijo A. Aleksandravičių. Dar pridėtume ir keletą kitų – ypač S. Saladūną. Iš jo serijų įdomiai išsiskiria viena naujesnių – „Plokštumos“. Į ją įsižiūrint kilo palyginimas su iš Panevėžio krašto kilusio tapytojo Kazimiero Žoromskio

(1913–2004) kūryba. Kokį iš senų sienų spalvų kompozicinį žaismą teptuku išgavo dailininkas, labai panašiai gebėjo fotografinėmis priemonėmis sukurti S. Saladūnas. Tai tampa akivaizdu lyginant abiejų kūrėjų darbus.

Įdomu, kad S. Saladūno serijoje „Plokštumos“ menotyrininkas Virgilijus Kinčinitis įžvelgė analogijų su Marso fotografijomis: „Fotografas, kaip tikras archeologas ir apleistų statinių žvalgas, iššniukštinėjo, išlandžiojo, perėjo ir perlipo senuosius Vilniaus kvartalus ir sukūrė neįtikėtinai estetiškų, abstrakčių fotografijų seriją. Šiame naujame autoriaus cikle man įdomiausia yra tai, kaip mums kasdien matomas laiko nušiurentas Vilniaus senamiesčio sienos fragmentas transformuojasi į begalybėje nutolusį Marso peizažą“.

Beje, su kolega Sauliumi mėginome nustatyti, ar ne jo giminaitis buvęs garsus JAV žurnalistas Johnas Strohmeris (1924–2010). Jį man teko sutikti Aliaskoje 1989 m. Daug klausinėjęs apie Lietuvą, prisipažino, jog pats yra gimęs Bostono lietuvių Saladūnų šeimoje ir krikštytas Vytauto vardu. Kai jam buvo vos penkeri, miręs tėtis. Mama vėliau ištekėjusi už vokiečio Strohmerio, posūniui suteikusi savo pavardę. Mokytojams buvę sunku išstarti lietuvišką vardą, tai ėmė vadinti tiesiog Johnu. Taip buvo įrašytas ir į dokumentus. J. Strohmeris yra kol kas vienintelis lietuvių kilmės žurnalistas, pelnęs aukščiausią JAV profesinę Pulitzerio premiją. 1972 m. taip įvertinti jo rašiniai laikraštyje „Bethlehem Globe-Times“ apie sunkų darbą Pensilvanijos plieno lydyklose. Daugiau V. Saladūno neteko sutikti, bet esama rimtų priedaidų, kad jo gimdytojais iš Panevėžio krašto yra tolimi S. Saladūno giminės...

Lietuvių kilmės JAV žurnalistas Johnas Strohmeris-Vytautas Saladūnas.

Išleido fotografijos almanachą

Lietuvos žurnalistų sąjungos Fotosekcijos organizuotą 1962-ųjų ekspoziciją jau įsileido Dailės muziejus, veikęs senojoje Vilniaus rotušėje. Kaip jaunam biurokratui, LŽS kūrybinių sekcijų vedėjui, teko dalyvauti rengiant tą parodą. Ekspoziciją palankiu gyvu žodžiu ir spaudoje aukštai vertino žinomi dailininkai Stasys Krasauskas, Augustinas Savickas, pats muziejaus direktorius Pranas Gudynas.

1965-aisiais, vadinamojo Tarybų Lietuvos 25-mečio proga, aukštoji valdžia pritarė sumanymui surengti didelę fotografijos parodą pagrindinėje Trakų pilies menėje. Pagaminti specialūs stendai, darbai klijuoti ant stiklo. Atrodė idealiai lygūs, tačiau penki 50x60 cm formato lakštai svėrė tiek, kad vos buvo įmanoma atkelti. Mudu su Algimantu Kunčiumi sunkųjį krovinį pristatėme į Trakus ir sukrovėme į valtį, nes tiltų tarp salų dar nebuvo. Kai gerokai nusiyrėme nuo kranto, papūtė stiprus vėjas ir

Pagrindiniai jubiliejinio seminaro organizatoriai Sigitas Laurinavičius ir Lionginas Skrebė.

Autoriaus nuotr.

sukėlė dideles bangas, o jos ėmė virsti per valties bortus. Vargais negalais prisikapstėme iki pilies salos ir sutempėme darbus į menę.

Daugelio Trakų pilies parodos autorių darbai tapo pagrindu pirmajam almanachui „Lietuvos fotografija“ („Vaga“, 1967 m.). Pirmiausia buvo svarbu pakliūti atskira eilute į meninių leidinių redakcijos, paskui – į bendrus leidyklos planus. O pakliuvus į planus lėšomis rūpintis jau nebereikėjo. Jau tada ėmė reikštis Antano Sutkaus „pramušamoji jėga“, kai jis išsirūpino tą atskirą eilutę. Pirmasis almanachas tapo viena iš pasakatų burtis į kūrybinę fotografų organizaciją.

Žengė ir į tarptautinę areną

1968 ir ypač 1969 m. sutelkta spaudos artilerija klojo Fotografijos meno draugijos kelią. Prisijaukinti dienraščiai „Tiesa“, „Komjaunimo tiesa“, savaitraščiai „Literatūra ir menas“, „Kalba Vilnius“, taip pat ir 1967 m. balandį pradėjęs

eiti „Nemunas“. Neabejingi fotografijai tapo „Kultūros barai“, į kuriuos rašėme ne tik patys (nes ten dirbo mūsų organizacinio komiteto narys Romualdas Ozolas), bet ir vertėme iš rusų kalbos maskviečių rašinius. Maskvos kritikai – mūsų simpatikai Levas Aninskis, Viktoras Diominas, Vladimiras Borevas, Anri Vartanovas, Konstantinas Višniaveckis tikrai daug nusipelnė išvesdami Lietuvos fotografiją ne tik į sąjunginę areną, bet ir į užsienį – per ten platinamą žurnalą „Sovetskoje foto“.

Po daugelio metų buvęs kultūros ministras, akademikas Lionginas Šepetys prisiminimų knygoje „Neprarastoji karta“ parašys: „A. Sutkus ieškojo būdų, kaip įkurti savo organizaciją. [...] Net nežinau kodėl, bet su Antanu jaučiausi drąsesnis ir atviresnis, regis, tą patį jautė ir jis. Vieno tokio karšto pokalbio metu jis išplėšė iš manęs žodį, kad „gerai, steigime fotografų draugiją“, nors nė viena respublika tokio darinio dar neturėjo, nebuvo jo ir centre.“ Po tokio A. Sutkaus paruošiamojo darbo

tapo suprantamesnis tolesnis aukšto amžių laikų funkcionieriaus elgesys. Jis nepritarė atitinkama meninės fotografijos sekcija prisijungti prie Dailininkų sąjungos: „Prisijungdami prie kitų, jūs visada liksite „neturtingais giminaičiais“. Todėl mano patarimas – vyrai, kurkit savo atskirą organizaciją.“

Prioritetinė kryptis – leidyba

Nuo organizacinio komiteto darbo pradžios draugija veikė beveik dvidešimt metų. 1989 m. vasario 17 d. Vilniuje, Menininkų rūmuose, vyko steigiamasis Lietuvos fotomenininkų sąjungos (LFS) suvažiavimas. Jis pakoregavo Sąjungos tikslą, kuris išdėstomas įstatuose: „...vykdyti kūrybines programas, ginti savo narių kūrybines, socialines, autorines, gretutines bei visuotinai pripažintas žmogaus teises, skatinti ir ginti laisvą kūrybą, jos įvairovę ir tautinį savitumą, rūpintis

kūrybiniu fotografijos palikimu.“ Viena prioritetinių LFS veiklos krypčių – leidyba. Kasmet parengiamas ir išleidžiamas metraštis „Lietuvos fotografija: vakar ir šiandien“, kas pusmetį – žurnalas „Fotografija“, sudaromi parodų katalogai, monografijos, albumai.

Apie tai ir daugelį svarbių fotografinio judėjimo momentų jubiliejinės konferencijos dalyviams savo vaizdo pranešime iš ekrano priminė buvęs Kauno fotoklubo vadovas Vilius Jasinevičius, kuris pats dėl sveikatos problemų į renginį negalėjo atvykti. Kolegas jubiliejinės klubo sukakties proga sveikino šiauliečiai fotografijos veteranai Ričardas Dailidė ir Algirdas Musnekis, vilnietis fotomenininkas Liudas Verbliugevičius. Pačią konferenciją sumaniai moderavo Panevėžio fotografijos galerijos direktorius Sigitas Laurinavičius.

Iš tiesų atidžiau gilinantis į praeitį galima geriau suprasti dabartį ir tikėtis geresnės ateities.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Daiva Červokienė

Panevėžio legenda Juozas Miltinis žurnalistams buvo kietas riešutėlis

”

Bene didžiausia Panevėžio kultūros įžymybė yra Juozo Miltinio dramos teatras. Daug ryškesnis šis teatras buvo prieš keletą dešimtmečių, vadovaujamas charizmatiškojo J. Miltinio su išskirtinai įdomiais spektakliais, kuriuos pamatyti veržėsi Lietuvos inteligentai iš visų šalies kampelių ir užsienio.

Šioje aplinkoje augusi Panevėžio aktoriaus ir režisieriaus Jono Alekno dukra profesorė Rita Aleknaitė-Bieliauskienė pasirinko muzikės kelią, grojo fortepijonu, susidomėjo kultūros istorija ir edukacijos klausimais, nuo 1964 m. bendradarbiavo kultūrinėje spaudoje, dėstė edukologiją šalies aukštosiose mokyklose, yra (su pertrauka) LŽS narė. Su ja kalbėjomės apie Panevėžio miesto ir teatro dvasią, muziką ir žurnalistiką.

Rita Aleknaitė-
Bieliauskienė.

Autorės nuotr.

“

Neįsivaizdavo gyvenimo be scenos

Kaip Panevėžyje įsikūrė teatras?

1913 m. verslininkas Stanislovas Montvila Panevėžyje įrengė darbininkams namus, kuriuose jie galėjo nemokamai leisti laisvalaikį, dalyvauti įvairiautės miesto bendruomenės meninėje veikloje. Vaidinimai su muzika, operetės buvo statomos ne tik XX a. pradžioje susibūrusiose kultūrinėse miestelėnų draugijose („Aidas“, „Daina“, „Šviesa“, „Šikšnosparnis“ ir kt.), bet ir dar 1915 m. spalio 1 d. pirmojoje Lietuvoje įsteigtoje lietuviškoje gimnazijoje (Vytauto Didžiojo gimnazija Vilniuje duris atvėrė po savaitės). 1940 m. Panevėžyje įkurtas valstybinis teatras, kurio pagrindą sudarė J. Miltinio vadovautos Kauno Darbo rūmų teatro studijos nariai. Du dešimtmečius teatras dirbo S. Montvilos įrengtuose teatro namuose. Režisierius J. Miltinis sukūrė savitą mokyklą, jo aktoriai Bronius Babkauskas, Jonas Alekna, Stasys Petronaitis, Donatas Banionis, Regina Zdanavičiūtė, Henrika Hokušaitė ir kiti kūrė efemeriską meną, kuris gimdavo scenoje ir liko tik jį mačiusiųjų atmintyje. Nebuvo technikos, kuri užfiksuotų aktorių pasirodymus, tą vakarą gimstančius unikalius personažus...

O kaip į Jūsų gyvenimą atėjo teatras?

Su tėčiu iš papjė mašė darydavome lėlių galvutes, konstruodavome kūnelius ir vaidindavome. Tarp kambario durų buvo scena. Su broliu dažnai sodindavome giminaičius

žiūrėti vaidinimo. Kartais darydavome ir bilietus. Trejų su puse pirmą kartą vaidinau ir Panevėžio teatro scenoje, spektaklyje apie Marytę Melnikaitę scenoje ištariau vieną sakinį: „Maryte, aš atnešiau tau gėlių.“ Tėtei leidus, daugybėje repeticijų tyliai sėdėdavau salėje arba scenos kampelyje ir žiūrėdavau.

Pirmosios teatro kartos aktorių atžalos neįsivaizdavo gyvenimo be scenos. Klausė J. Miltinio kalbų apie teatrą. Kai prirėkdavo scenoje vaikų – vaidindavo, o tai darė įtaką vėlesniems jų pomėgiams ir gyvenimo būdai. Teatras mums tapo ypatingu traukos centru. Manęs scena ir toliau nepaleido. Baigdama studijas Konservatorijoje (dabar – LMTA), Akademiniam dramos teatre vaidinau Jono Jurašo režisuotoje Leonido Zorino pjesėje „Varšuvos melodija“. Ir vėliau kiekvieną išėjimą prieš didelę studentų, susirinkusių klausytis koncerto-pašnekesio, auditoriją išgyvendavau kaip savotišką teatrinį vyksmą.

Kokie ryškiausi teatro ir teatralų gyvenimo vaizdai išliko atmintyje?

Namuose aktoriai buvo nereti svečiai. Būrys sugužėdavo po vaikiškų spektaklių sekmadieniais. Daug ateidavo Velykų sekmadienį, buvo linksmi ir išradingi. Jų laukdavo vaišių stalas su įspūdinga margučių kupeta (numargindavome iki 150), babunė J. Miltiniui išsaugodavo marinuotų baravykų galvučių, šis vertino ir jos užpiltines – toli gražu ne prancūzišką virtuvę. Kūčioms su broliu ruošdavome programą – juk ateis Kalėdų Senelis. Su tėte eidavome ir „seneliauti“. Jis – Kalėdų Senelis, aš – kiškis. Išmoningai atrodydavau – tėtis, baigęs Kauno keramikos mokyklą, puikiai liejęs akvareles, lipdęs skulptūrinius portretus, teatre mokęs kolegas grimo paslapčių, kūrė pasakų personažų kaukes.

Aleknu šeima 1960 m. Panevėžyje. Kartu – tėtis, brolis Kornelijus ir mama.

Asmeninio archyvo nuotr.

Vėliau kartais tekdavo važiuoti ir į teatro gastroles, pavaduoti jauną aktorę.

Liepos mėnesį minėjome mano tėtės, aktorius ir režisieriaus J. Alekno šimtmetį. Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės bibliotekos J. Miltinio palikimo studijų centre buvo surengta graži popietė. J. Alekna mirė labai jaunas – 47-erių. Po hesperidžių sodus jau vaikšto ir visi jo bendraminčiai. Senajam legendiniam teatrui atstovauja tik keli patys jauniausi J. Miltinio mokiniai.

Iš žurnalistų mėgo pasišaipyti

Kaip teatralai ir J. Miltinis vertino apie teatrą rašiusius žurnalistus?

J. Miltinis su jam būdinga ironija mėgdavo iš kalbinančio žurnalistu pasišaipyti, net pasakyti kokią nesąmonę, kurią mažai išsilavinęs

žmogus priimdavo kaip faktą. O užsienio kalbų mokėjimą demonstravo citatomis, kurių iš nuostabos išsižiojusiam interviu rengėjui taip ir neišversdavo. Atrodė kaip Dievas! Šlovės troškęs J. Miltinis pats kūrė savąją legendą. Žurnalistams pasakojęs apie savo gyvenimo faktus, juos gražindavo ir nebūtais įvykiais. Vienas jų taip įaugo į jo biografiją, kad net J. Miltinio centro darbuotojos kartoją, jog režisierius buvo Darbo rūmų Kaune studijos vadovas, režisavo Sofijos Čiurlionienės „Pinigėlius“ ir kt.

Buvo laikai, kai laikraščiu buvo galima „sutraiškyti“ daug pasiekusį žmogų?..

1953 m. gegužės 20 d. TSRS CK Prezidiumas Lietuvos Respublikos vadovybę apkaltino tuo, kad netaiso didelių nacionalinės politikos klaidų, trukdančių palaužti buržuazinį nacionalistinį pagrindį. LKP CK Plenumė svarstyta L. Berijos pažyma „Lietuvos TSR

klausimu“. Grandininė reakcija buvo junta-
ma Meno reikalų valdyboje, visose žinybose.
Muštasi į krūtinę prisipažįstant mažai kovo-
jus „šalinant rimtus trūkumus ir klaidas“ ir
t. t. Pradėta ataka prieš konkrečias asmeny-
bes: Limantą, Čaikauską, Kanopką, Kanclerį
ir kt. O tas Miltinis! Jis dėjo nemažai pastan-
gų, kad apsaugotų teatrą nuo dalyvavimo
„tarybinės liaudies gyvenime“, nėra pjesių
kolūkinė tema! „Literatūroje ir mene“ rašė:
„Blogi reikalai Panevėžio teatre su režisūra,
kuri atsilieka nuo gyvenimo“, „Spektakliai
turi muziejiškumo atspalvį, seno teatro
bruožų. Juose neatskleidžiamos socialinės
ir klasinės tradicijos. Teatras nepanaudoja
tarybinių teatrų pasiekimų“ ir t. t. O dar –
teatre apleistas ideologinis darbas, nėra ko-
munistų, „reikiamų darbuotojų į teatrą ne-
įsileidžia Miltinis“. 1954 m. vasario 16 d.
aukšto rango saugumiečio, tuomečio kultū-
ros ministro Aleksandro Gudaičio-Guzevi-
čiaus įsakymu J. Miltinis iš teatro atleistas.
Jo pavaduotojas Juozas Banaitis, J. Miltinį
perkėlęs į Vilnių, kino studiją, režisierių išva-
davo iš didesnių bėdų. Maskvai atleidus ideo-
loginius varžtus, šis grįžo į Panevėžio teatrą
ir vėliau mielai priimdavo visas liaupses bei
sovietinius apdovanojimus.

Sukūrė savitą teatro mokyklą

Kuo išsiskyrė J. Miltinis žvelgiant iš ket- virčio amžiaus perspektyvos?

Tai buvo intelektualas, įdomus, bet žiaurus
aktoriams režisierius, sukūręs savitą teatri-
nę mokyklą ir pluoštą įdomiausių spektak-
lių. Despotas, kuriam mokiniai atleisdavo,
nes jis buvo jų Dievas. Atėjusių nuo žagrės,
iš darbininkų. Pacituosiu puikaus aktoriaus
Stasio Petronaičio mintį „Respublikoje“: „Jis

nebuvo geras. Jis nenorėjo toks būti! Geru-
čiai, stropuoliai jam buvo neįdomūs, viduti-
nybės. Rašytojas J. Grušas ne veltui sakė, kad
jame sėdi Šėtonas ir Dievas. Iki šiol negaliu
suprasti jo pykčio vyresniesiems aktoriams,
t. y. tiems, kurių nervais ir auka jis tapo Mil-
tiniu. <...> Mano mokytojas – demonas ir
apsėstasis...“

Nuo pat pradžių didelį dėmesį teatras skirda-
vo vaikams, moksleiviams. J. Miltinis suprato,
kad teatro neauginami žiūrovai savaime neat-
siras. O! Jeigu tai suprastų šiandieniniai kultū-
ros, švietimo valdininkai! Spektakliai vaikams
buvo ypatingi. Jais J. Miltinis savotiškai išban-
dydavo aktorius režisūroje. Tokiu būdu pradėjo
skleisti Vaclovo Blėdžio, J. Aleknos režisūri-
niai gebėjimai. Nepaprastai išmoninga, įtaigi
buvo jo 1952 m. režisuota E. Borisovos pasaka
„Juodojo ežero paslaptis“. Dainelės, tekstas iki
šiol skamba atmintyje...

O koks Jūsų kelias į muzikos pasaulį?

Namuose per šventes dainuodavome. Skam-
bėjo liaudies dainos, o babunė mėgo pianinu
su manimi, vos skaitančia natas, pamuzikuoti
ansamblį keturiomis rankomis. Mokslo
pradžia buvo smuikuojant. Tik išsigandau
nekokybiško mokiniško jo garso: „Ne, ne,
smuikas čirškia, girgžda, negrosiu.“ Atva-
žiaavęs į Panevėžį pianistas Antanas Končius
man atvėrė fortepijono meno pradžiamoks-
lį. Baigusią septynias klases tėvai išleido į
Specialiąją vidurinę meno mokyklą (dabar –
M. K. Čiurlionio menų mokykla). Tikrinant
mano gebėjimus atsitiktinai mokykloje buvo
Olga Šteinberg. Patekau mokytis į šios pui-
kios fortepijono pedagogės klasę, lavino ir
Filharmonijos, Operos ir baletų teatro salės.
Jos man, trylikametei, pakeitė namus. Kiek
teko išgirsti! Raiškos galia labiausiai žavėjo

simfoninis orkestras, dirigentai, gebėję kurti įtaigų, kaskart naują garsinį emocinį pasaulį. Baigusią dešimtą klasę mane J. Miltinis įtraukė į Panevėžio teatro spektaklį per vasaros gastroles, vėliau pasiūlė likti teatre. Atsakai, kad labai myliu teatrą, bet negi veltui tiek laiko ir pastangų atidaviau muzikos studijoms, kad jų atsisakyčiau...

Žurnalistikos pagrindai – „Vakarinėse naujienose“

Kaip į Jūsų gyvenimą atėjo žurnalistika?

Knyga mūsų namuose visada buvo gerbiama. Mama tėtei iš rusų, lenkų, vokiečių kalbų versdavo pjeses, žurnalų tekstus teatro klausimais. Namuose buvo didelė biblioteka, mama rašė eilėraščius.

Daug skaičiau visais mūsų kartai būdingais būdais: prie stalo, per matematikos pamokas, liepus miegoti – po antklode su žibintuvėliu. Labai mėgau lietuvių kalbos pamokas. Meno mokykloje parengtas namų darbas apimdavo vieną ar du sąsiuvinius teksto!

Studijuodama Konservatorijoje ne tik skambinau, bet ir pradėjau rašyti. Pirmą mažą koncerto recenziją 1964 m. nunešiau į „Tiesos“ kultūros skyrių. Vėliau rašiau ir į „Vakarines naujienas“, „Jaunimo gretas“ ir t. t. Į „Literatūros ir meno“ redakciją pasibeldžiau dėl muzikos puslapio: „Tokio nėra, o reikėtų.“ Man pasiūlė jį rengti. Žurnalistikos pagrindų gavau bendradarbiaudama ir su geranoriškomis leidinių kultūros skyrių darbuotojomis Danute Kadžiulyte, Irena Litvinaite-Avižiene. Svariausia buvo Juozo Kirkilo, Jadvygos Godunavičienės mokykla. „Vakarinės naujienos“ buvo tikras meno pasaulio sklaidos

flagmanas ir pradedančiųjų rašyti mokykla. Siekta ne atsitiktinio ar tendencingo užsakymo, o sisteminio požiūrio į meno kultūros pulsą, seką, buvo juntamas dėmesys asmenybei. Pozityvūs portretai ugdė pagarbą kuriančiajam. Publikuoti įvairių žanrų rašiniai: informacija, interviu, esė, muzikos kritika. Rašyti skatino šviesios atminties žurnalistas, gimtojo krašto patriotas Antanas Marcinkevičius. Kalbos subtilumų mokiausi iš „Literatūros ir meno“ kalbos redaktorės Irenos Babiliūtės, „Dienovidžio“ kalbos redaktorės Vincentos Velžytės. Rengdama radijo laidas, pasikloviau Nijolės Žiūraitytės, Elenos Kurklietytės-Bubnienės patarimais, o televizijos muzikinių laidų rengimo ir vedimo įgūdžiai atsirado bendradarbiaujant su Julija Adamkevičiene, Gražina Daukšaitė ir kitais geranoriškais režisieriais, redaktoriais. Tai buvo pagrindas, leidęs vėliau išbandyti jėgas kuriant scenarijus, montuojant, garsinant vaizdo siužetus.

Esate ir Lietuvos žurnalistų sąjungos narė?

1973 m. „Tiesos“ redaktoriui Domui Šniukui rekomendavus įstojau į Lietuvos žurnalistų sąjungą.

Visada žavėjaisi komunikavimo džiaugsmu. Būnant tarp žmonių galima daug ko išmokti. Sąjungai priklausiau 15 metų, paskui buvo pertrauka. Atsisveikinusi su dėstytojos darbu Mykolo Romerio universitete vėl įstojau į LŽS. Argi metai privalo žmogų uždaryti namuose, priversti apkerpėti? Kol veikiame, tol gyvi. Žurnalistai – puiki bendruomenė, smalsūs, kolegiški, jautrūs žmonės. Ir dabar mano amžiaus kolegų galėtų drąsiau rodyti pavyzdį jaunimui. Neretai matau liūdną vaizdą: savimi pasitikintis jaunas žurnalistas

televizijos ekrane sukišęs ranką į kišenę veda laidą, koncertą, ima interviu... Vyresnis kolega to nedarytų.

Kultūrinės spaudos nebereikia?

Kaip manote, kas vienija ir skiria muziko bei žurnalisto profesijas, šiuos darbus?

Sakyčiau, vienija nuo vaikystės įdiegtas pagarbūs ir net išaukštintas požiūris į žmogų: įvairaus amžiaus, tautybės, religijos... Kiekvienas žmogus – įdomiausias pasaulis, niekada iki galo neatskleidžiamas. Dirbdama Filharmonijoje pradėjau ieškoti būdų, kaip žmogui, ypač dar bręstančiam, pristatyti muzikos pasaulį, kad jame jis rastų gėrį, grožį, ramybę. Sukūriau muzikos vaikams pateikimo sistemą, leidusią tolimiausiuose kaimuose, profesinėse technikos mokyklose esančius vaikus, jaunimą pasiekti muzikams profesionalams. Buvo šviesi Kultūros ministerijos, Filharmonijos vadovybė: Dainius Trinkūnas, Pinchosas Mendelsonas, Rimvydas Žigaitis. Rezultatai buvo akivaizdūs: pradėjo kurtis kultūros židiniai. Tai šiandien mokiniai nepažįsta muzikos instrumentų, mokyklose nėra chorų, sumaitota muzikos mokyklų sistema. Pasistengė nuo Maskvos jau nebepriklausomi Lietuvos valdininkai. Ar galima buvo įsivaizduoti, kad Švietimo ir mokslo ministerijoje neliks nė vieno žmogaus, atsakingo už muziką mokykloje? Pasaulio garbingiausi ekonomistai, Nobelio premijų laureatai, mokslininkai aktyviai kalba apie kultūros reikšmę politikoje, visose visuomenės gyvenimo srityse. O Lietuvoje ministrė skatina „leisti dalyvauti kultūroje“. Absurdas.

Ir kultūrinės spaudos tarsi mažai reikia. O kaip mes laukdavome „Literatūros ir meno“, Algimanto Čekuolio redaguojamo „Gimtojo krašto“!

Bandote suprasti priežastis, kodėl taip atsitiko?

Mums atsiskleidė globalus pasaulis, tačiau daug žmonių iš jo griebė tai, kas yra paviršiuje, užstrigo bemėgdžiodami manieras, drabužėlių, dizainą, gyvenimo būdą. Mažai kalbama apie profesinę etiką visose srityse. Žurnalistai, muzikologai be sąžinės graužaties nurašo kitų autorių tekstus, tęsiasi klaidų siūlai. Pagal užsakymą žmonės drabstomi kaltinimais, o kartais neįsigilinus nepelnytai ar už atlygį giriami. Pagrįstos dalykinės pastabos priimamos kaip „žudančios asmenybė“, palaikomi konkrečiuose leidiniuose rašančiųjų klanai, finansuojami projektai.

Labai skeptiškai vertinu šiandienos politikus ir švietimo sistemą: sunaikintas meninis švietimas, nesuprantama, kad menas atveria žmogaus esybės giluminius klodus, daro jį kūrybingą ir politikoje, ir ekonomikoje...

Išbandė ir rašytojos plunksną

O kaip subrendote rašyti knygas?

Po koncertų mažiesiems dažnai pagalvodavau – reikėtų knygos apie muziką, instrumentus. Kas tai padarys? Įsidrąšinusi nuėjau pasitarti į „Vyturio“ redakciją, sulaukiau redaktoriaus Jono Linkevičiaus paraginimo rašyti. Taip 40 tūkst. egzempliorių tiražu pasirodė knygelė „Kalbantis būgnas“, Bolonijos knygų mugėje buvo pristatyta dailininko

Mariaus Jonučio labai kūrybingai iliustruota mano knygelė „Pasakojimas apie būgnus“. Atsirado dar keletas knygelių vaikams. Vėliau atsigręžiau į gyvenime sutiktus šviesius žmones.

Per pastarąjį dešimtmetį parašėte daugiau kaip dešimt knygų...

Pamaniau, pabandyčiau pateikti platesnius šviesuolių ar tiesiog paslaptingų, įdomių žmonių portretus. Taip ir gimė knygos, skirtos D. Trinkūnui, kompozitoriui Vytautui Laurušui, dainininkams Leonui Baltrui, Irenai Laurušienei, Jonui Jociui, likimo skriaustam populiarios muzikos kūrėjui Vygandui Telksniui, atlikėjų mokyklas Lietuvoje sukūrusiems profesoriams smuikininkui Aleksandrui Livontui ir pianistei Olgai Šteinberg, Jonui Aleknai, Panevėžio kultūros istorijai, ilgamečiam Panevėžio miesto vadovui dr. Broniui Kačkui. Juk jis prikėlė miestą, išugdė iki pramoninio, ryškaus kultūros centro su stipriomis teatralų, dailininkų, literatų bendruomenėmis. Jo sutvarkyta Senvagė šiandien yra miesto simbolis.

Kuri iš šių knygų Jums svarbiausia?

Kiekviena rašoma knyga yra svarbi, nes praturtina pažinimu, atradimais, atveria daug žmogaus paslapčių.

Galima sakyti, kad esate biografinio žanro atstovė? Kas Jums svarbiausia rašant knygą?

Rašydama stengiuosi išvelgti asmenybių esmę, virpančią jų sielą. Tai daryti ragina ir noras pažinti žmones, sau atsakyti į egzistencinius klausimus. Ir skleisti supratimą, kad kultūra – ne antstatas virš kažko ar desertas po pietų, o bet kokios veiklos pagrindas, be

jos auga pažeidžiamas ir silpnas žmogelis. Iš čia ir nepagarba žmogui, pesimizmas, nusikalstamumas, seksualinis pakrikimas, depresijos, savižudybės. Žinios ne taip svarbu, kaip gebėjimas jomis naudotis, suvokti, ką reiškia būti žmogumi.

Panevėžyje J. Miltinio dvasia tebesklando?

Kas Jums Panevėžys dabar, kai Vilniuje gyvenate jau 60 metų?

Gimtinė. Tai gili ir plati sąvoka, nenusakoma nei žodžiais, nei jausmais. Kiekvienas jai, kaip tėvams ir mokytojams, turime nusilenkti ir pagal galimybes talkinti ją puoselėjant. Skaudu matyti, kai partijūkštės tampa virš taikiai gyvenančių miestėlėnų dėl turto, garbės besiriejančiųjų kenkėjų kokonu. Buvęs dėmesys aukštajai kultūrai Panevėžyje sumenko. Kaudamasi dėl įtakų, valdžios, kenkėjiškai rezgami būsimų rinkimų į miesto merus tinklai, nematomos dvasinės ir socialinės žmonių problemos. Meninės kultūros erdvėje – popasas, kuris valdo vertybių neišmokusią išvelgti valdininkų skonių. Finansuojami vienadieniai fejerverkai, o ne knygos apie miesto istoriją, ryškiausias asmenybės.

Kaip vertinate Panevėžio miesto ir jo dramos teatro šiandieną ir perspektyvas?

Dėl teatro vadovų savivalės, profesinio, vadybinio neišmanymo iš teatro teliko būrys vaidinančių, o ne gyvas organizmas. Kol neatsiras įdomi, savita asmenybė, paskui kurią eis šio teatro žmonės, jokia istorija, įstatai, reglamentai, įsakymai negelbės. Man net J. Miltinio teatru jo nesinori vadinti, ten visiškai kita dvasia, teliko tik iškaba.

Ar turi galimybių Panevėžys tapti tiek pat įdomus šalies kultūros bendruomenei, kaip ir prieš pusšimtį metų, charizmatiškojo J. Miltinio laikais?

Reikia stiprių, įdomių asmenybių, leisti joms reikštis, jų darbus pristatyti visuomenei. G. Petkevičaitės-Bitės bibliotekos kolektyvas su direktore Rima Maselyte sukaupė didžiulius istorinius lobius, įdomiai dirba skatindami nuo mažens skaityti, tapo aktualios kultūros centru, o dabar, bendraujant su Vilniaus universitetu, ir mokslo židiniu. Liuda Jonušienė prikėlė ir pateikia visuomenei jos kuriamą aktualų aukštos kultūros žurnalą „Senvagė“. Rašanti, piešianti, tirianti istoriją Staselė Mikeliūnienė, daktarė Liudvika Knizikevičienė, vaizdinį palikimą kaupianti ir analizuojanti dr. Zita Pikelytė, senojo teatro dvasią skleidžiantys aktoriai Rudolfas Jansonas, Algirdas Paulavičius, Dalia Melėnaitė, galerininkai, Muzikinio, Lėlių teatrų puoselėtojai,

keramikai, literatai... Šios figūros turėtų būti labiau žurnalistų matomos, o kultūros žmonių kūryba sulaukti daugiau valdžios pagalbos ir pagarbos. Kodėl kuriantis žmogus privalo pusbadžiauti?

Kiek Panevėžyje tebeplevena J. Miltinio dvasia?

Buvusiame režisieriaus bute įkurtas J. Miltinio palikimo studijų centras, jo darbuotojos saugo, prižiūri maestro palikimą miestui ir supažindina visuomenę, turistus su režisieriaus darbais, gyvenimu. Čia veikia nuolatinė ekspozicija „Juozo Miltinio gyvenimas ir teatras“.

Tačiau J. Miltinio dvasia seniai ne plevena, o daužosi, norėdama išrėkti: „Matote, matote, manęs nebėra – ir teatro neliko! Aš laimėjau, vot, draugai!“

Dėkoju už pokalbį.

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Iš „Šiaulių krašto“ humoreskų gims knyga

”

Šiaulietės žurnalistės Nijolės Koskienės vienas mėgstamiausių žanrų – humoreskos. Baigusi lietuvių kalbą ir literatūrą Vilniaus universitete, beveik 20 metų dirbo dienraščio „Šiaulių kraštas“ redakcijoje nuo reporterės iki redaktorės, vėliau dirbo Šiaulių TV pokalbio laidų redaktore laidose „Ką manai?“, „Būk mano meilė“, „Yra kaip yra“, dar vėliau – viešųjų ryšių specialiste, laisvai samdoma žurnalistė.

Nijolė Koskienė.
*Asmeninio archyvo
nuotr.*

“

Linksmi apie moteriškus reikalus

N. Koskienė yra daugelio LŽS kūrybinių konkursų laureatė. Šiuo metu gyvena užmiestyje, yra sveikatos temų žurnalistė, bendradarbiauja sveikatingumo portale *salos.site*, kuria savo verslą. Hobis – kūrybinis rašymas.

„Dirbdama „Šiaulių krašte“ šeštadieniais turėdavau autorinę humoreskų skiltį „Gyvenimo prieskoniai“, kurioje herojė Ieva laišku formą dalijasi vidutinio amžiaus moters išgyvenimais, santuokinėmis problemomis, savitu požiūriu į daugelį siaubingų dalykų, kokie tik gali atsitikti gležnai moteriai XXI amžiaus pradžioje. Iš esmės visa tai apie moters norą išlikti moterimi šiuolaikiniame pasaulyje, kur vyksta ekonominės krizės, nepadoriai mažėja atlyginimai, „plintusai“ neprikalti, o vyrai kaip susitarę ima ir parsivaro motociklus, be to, prekybininkai klijuoja XXL etiketes ant visai siauručių drabužių.

Ieva turi ištikimų draugių ratą (tai ir jogė, ir psichologė, ir aštrialiežuvė buhalterė), su kuriomis aptaria visas aktualijas, problemas ir peripetijas. Dažniausiai prie vyno taurės (nors dabar jau laikas surimtėti) ir „liekninamųjų“ desertų“, – pasakoja N. Koskienė.

Istorijos – iš redakcijos gyvenimo

Pasak autorės, humoreskų išskirtinumas gal toks, kad absoliučiai visos istorijos yra tikros, dažniausiai išgirstos per rytinius „kavagėrius“

redakcijoje, išgyventos jos pačios, draugių ar jų draugių, žinoma, šiek tiek apdailintos, pafantazuotos, tačiau tiesos grūdas yra visada. „Ir tai yra labai baisu, kai pagalvoji“, – juokiasi Nijolė.

„Antras išskirtinumas, kad Ieva ir jos draugės nesutinka taikstytis su esama padėtimi, visada ieško išeities, kaip išspręsti problemą globaliu mastu, ir paprastai joms tai pavyksta. Tam tikslui įkuriamos seserijos (pvz., „Grožis ir ilgamžiškumas“), draugijos, judėjimai (kaip KNU, AMM ir kt.), įvairūs projektai, kurie dažnai pirmiausia išbandomi pritaikant vargšui Adomui (Ievos vyrui), kuris irgi turi deramą vietą.

Kartais įvykiai klostosi kontoroje, kartais namie, kartais intriga užsimezga tiesiog gatvėje, pavyzdžiui, susitikus seną, nedovanotinai išgražėjusią klasiokę su labai imponantišku vyriškiu.

Tuo metu, kai pradėjau rašyti ir publikuoti Ievos nuotykius, Bridžitos Džouns dienoraščių dar nebuvo, nors Ieva su Bridžita turi daug bendro (tik Ieva ištekėjusi už Adomo), o ir abu personažai gimę laikraščio skiltyse. Per dešimtmetį, o gal ir daugiau, yra prisirinkę keli šimtai (neskaičiavau, bet galėtų būti 300–500) humoreskų.

Ieva turėjo daug gerbėjų (tarp jų, beje, ir vyrų, nes jiems patinka, kai šaipomasi iš moterų), kurie vis teberagina pabandyti išleisti Ievos nuotykius“, – apie savo humoreskas pasakoja šiaulietė žurnalistė N. Koskienė. Ji tikisi, kad pavyks išleisti humoreskų knygą, nes viena leidykla jomis susidomėjo. „Jei nepavyks išleisti popierinės knygos, tai jau bent elektroninė versija, manau, turėtų pasirodyti“, – sako žurnalistė.

Tad jūsų dėmesiui keletas šiaulietės kolegės N. Koskienės linksmų, gyvenimiškų, šmaikščių kūrinėlių.

Apleistų moterų klubas

”

Mielosios, šįkart kreipiuosi ne į tas laimingųjų mažumas, kurių vyrai – auksarankiai, o namie visi *plintusai* prikalti ir peiliai pagaląsti. O ne, kreipiuosi į didžiąją masę moterų, kurios turi tipiškus šiuolaikiškus vyrus, apleidusius mūsų buitį.

“

Visas mūsų tragizmas paaiškėjo, kai mes su draugėmis per vieną pasisėdėjimą iš asmeninių gyvenimų nuotrupų lyg mozaiką sudėliojome dramatišką paveikslą. Baisus dalykas! Jie mus visai apleido, ne kitaip! Bet papasakosiu, kaip viskas buvo.

Na, apie ką gi mes, moterys, susitikusios pasišnekėsime, jei ne apie vyrus. Tai aš ir pasiskundžiau, kad niekaip nepriprašau saviškio atlikti smulkių remonto darbų. Prieš penkerius metus per paskutinį buto remontą neprikaltas *plintusas* taip ir guli, į išklebusias dureles niekas neįsuka vieno varžtelio, o išdužęs durų langelis žioji jau ketverius metus, prieš dvejus metus sulūžęs sofos mechanizmas taip ir nepataisytas, o nukritusi vonios plytelė vis dar guli spintelėje nepriklijuota. Lyg aš neturėčiau namie vyro. Tada viena mano draugė pasiguodė, kad jau metai dūla nupirkta nauja kriauklė, o vonios kamputyje jau dvejus metus stovi labai graži muilinė, kurios niekas nepritvirtina, ir taip toliau. Tada kita draugė pasakė, kad ji iš viso gyvena beprotnamyje su durimis be rankenų. Mat jos vyriškis – labai didelis estetas – niekaip

neranda tinkamų rankenų, ir taip jau metus. Be to, jis neva neranda ir tinkamų lempų gaubtų, tai mano draugė priversta gyventi prašmatniame bute su *Iljičiaus* lemputėmis. Apie tai, kad kas nors mums galąstų peilius, nėra net kalbos.

Žodžiu, kai visos pasikalbėjome, mums lyg koks raištis nuo akių nukrito. Kaip mes, vargšės, esame apleistos... O iš mūsų juk reikalaujama ir švorių marškinių, ir šiltos vakarienės, ir kad namie būtų tvarka. Grynas išnaudojimas ir diskriminacija lyčių pagrindu.

Taigi šįkart mes nutarėme šią, atrodytų, beviltišką problemą ne tik iškelti, bet ir išspręsti konstruktyviai. Todėl greitai prie ašaromis praskiestos vyno taurės įkūrėme apleistų moterų klubą ir sudarėme penkių žingsnių programą, kurią siūlau ir jums...

Pirmas žingsnis. Popieriaus lape kruopščiai surašėme visus darbelius, kuriuos reikia atlikti: mūsų sąrašuose puikavosi nuo penkių iki dvidešimt punktų.

Antras žingsnis, kurį, suprantama, pasiūliau aš. Populiariame „skelbraštyje“ įdėjau tokio turinio skelbimą: „Penkios simpatiškos ištekėjusios moterys ieško vyro smulkiems buities darbams atlikti. Ačiū.“ Tam reikalui įsigijau telefono kortelę ir nurodžiau savo numerį. Nepatikėsite, kiek sulaukiau pasiūlymų, ir beveik visi – nepadorūs. Nuostabu.

Tada žengėme trečią žingsnį. Su draugėmis užsirašėme kelis telefono numerius ir surengėme pretendentų atranką. Specialiai išsirinkome jauną ir gražų meistriuką, kaip iš kokakolos reklamos.

Ketvirtas žingsnis. Sudarėme meistriuko grafiką, kad ateitų kaip tik tada, kai namo turi grįžti mūsų vyrai.

Ir penktas žingsnis. Žavus meistriukas mano namuose suka varžtą į spintelę, o tuo metu grįžta maniškis. Aišku, akys ant kaktos, „kasčiadabar?“ Čia tik santechnikas, mielas, pasisamdžiau, kad atliktų visus smulkius darbus, kurių tu nebesugebi ar nebespėji dėl savo užimtumo atlikti.

Įsivaizduokite, kokia situacija, kokia intriga, koks patinų konkuravimas! Net jei vyras ir patikėtų, kad tarp mūsų nieko nėra, įsivaizduokite, kaip jis turi jaustis ir ką veikti, kai jo namuose kitas patinas už pinigų daro tai, ko jis nebeatlieka. Ir dar pranašesniu žvilgsniu

žiūri į šeimnininką. Tai – savotiški ragai. O, mielosios, už tą vaizdą atiduočiau gyvenimo metus!

Neslėpsiu, maniškis šitokio pažeminimo ilgai neištvėrė, sumokėjo mano meistriukui už visus darbus sutartą sumą ir tylomis išlydėjo pro duris. Tada aš pakėliau antakius ir tyliai triumfuodama jam padaviau darbų sąrašą. Jis taip pat tyliai ėmėsi darbo. Ir viską padarė per vakarą. Liko savimi labai patenkintas.

Mano draugėms irgi sekėsi panašiai. Tiesa, vienos vyras vos nenuleido meistriuko nuo laiptų, užtikęs begalandantį peilį, o kitos draugės – labai apsidžiaugė ir dar paprašė sutaisyti balkono duris (na, ten beviltiškas variantas).

Taigi rezultatas pasiektas: po penkių žingsnių programos mūsų namuose susukti visi varžtai ir rankenos. Be to, eksperimentas turėjo šalutinį poveikį. Mūsiškiai, įbauginti konkurencijos, dabar patys neprašomi viską taiso, ir neatrodo, kad jiems tai nepatiktų. O mes, paskatintos sėkmės, nutarėme eiti toliau: važinėsime su penkių žingsnių programa į daugiabučių namų bendrijų susirinkimus, skaitysime lekcijas moterų klubuose, rengsime projektus ES lėšoms įsisavinti, gal net rašysime populiarias knygas. Dabar visas Vilnius rašo! Žodžiu, mūsų draugių būrelis pagaliau atrado savo pašaukimą ir eis tuo keliu iki galo.

„Viskasašdaugiaunebegaliu“, arba pavasarinė depresija

Mielosios, ar jums nebūna, kad rutina kartais taip užpjauna, jog aiškiai supranti: viskas, aš daugiau nebegaliu...

Ir dar tas pavasaris eina, eina ir niekaip neat-eina, ir nieko naujo, ničniekučio, ant to pilko purvino svieto su šunų išmatom ir nutirpus sniegui išlindusiom pernykštėm šiukšlėm.

Man net pačiai baisu klausytis savęs, bet, matyt, tikrai priėjau „viskasašdaugiaunebegaliu“ ribą.

Vieną popietę darbe, kai reikėjo baigti susikaupusių reikalų krūvą, aš staiga atsistojau ir lėtai ištariau tokiam rimtam, doram, visokeriopai pozityviam kolegai, koks tik gali būti vyras šiais laikais: „Žinai ką, imkim mes ir iškrėskim ką nors tokio netikėto, kad išsiplėštume iš tos baisios rutinos.“

„Ką taip?“ – per akinių viršų pažiūrėjo jis į mane.

„Nusipirkime, pavyzdžiui, šampano, atsisėskime ant paradinių biuro laiptų, ir tegul visi mato, kad mums nusispjaut“, – pasakiau.

„Šnapso geriau“, – patikslino dorybingasis kolega, ir aš supratau, kad ir jam lygiai tas pats.

Aišku, mes nieko nenuveikėme, nes reikėjo baigti tvarkyti popierius, bet viską tik atidėjome šiltesniam laikui, nes mūsų amžiuje sėdėti ant šaltų laiptukų nesveika.

Taip baigėsi mano pirmasis bandymas ištrūkti, tačiau tą patį vakarą aš skubiai sukviečiau draugių pasitarimą. Ir tada paaiškėjo, kad beveik visos mes esame arba arti tos ribos, arba net ją peržengusios.

Štai viena draugė, šliurpdama mano patiektą kokteilį „a la riutin“ (pirmą r reikia tarti prancūziškai per nosį, kaip hr...), prisipažino, kad vis dažniau (beveik sistemingai) ją apninka mintys apie mirtį, ko anksčiau nebū-davo. Tiesiog ima ir pakyla toks klausimas: o kas, jeigu dabar? Viešpatie, galvojanti ji, juk nepradėta nė gyventi (jai per 50-dešimt).

Kai ji tai pasakė, mes visos pabandėme išivaizduoti, o kas, jeigu dabar? Ir visos pasibaisėjome, kad iš tiesų dar niekada nepagyvenome sau, kad mūsų gyvenimas tarsi, anot manęs, „beprasmiš į prarają lekiantis vagonas“ (čia mūsų psichologė įsiterpė,

kad vagonas negali būti beprasmis, bet mes liepėme jai užsičiaupti tučtuojau) ir kad baisiausia yra tai, jog mes kažkodėl negalime, neturime jėgų ar noro iš to vagono iššokti...

Kai išgėrėme dar po vieną kokteilį, nusprendėme, kad reikia kažką daryti čia ir dabar... Nepatikėsite, net mūsų ramioji, išmintingoji, visada viską žinanti jogė nuo antro kokteilio taip *apsinėšė* (atprato, vargšėlė), kad ėmė brautis šokti „iš to beprasmiško vagono“, ir mes skubiai turėjome foteliu užbarikaduoti balkono duris.

O tada mūsų racionalioji ekonomistė netikėtai pareiškė kartais pasąmonėje trokštanti, kad ją išmestų iš darbo, atleistų pagal etatų mažinimą su išeitinėm kompensacijom arba išvartų nemokamų atostogų mažiausiai metams.

„Žodžiu, išspirtų „iš to beprasmiško vagono?“ – išsišiepė mūsų piktaliežuvė skeptikė, bet mes nekreipėme į ją dėmesio, nes jį prikaustė ekonomistė, liejanti sielą kaip kokia Achmatova.

Ji kalbėjo taip: „Ir tegul aš nusidaužysiu iki kraujo kelius ir alkūnes, bet pamatysiu naują peizažą.“

„Klausyk, ko tu dėjai į tą kokteilį?“ – kilstelėjo antakius skeptikė, bet aš pasakiau, kad improvizavau, ir dar tvirčiau įsitaisiau fotelyje, blokuojančiame išėjimą iš vagono.

Nepatikėsite, mielosios, mūsų sielos ėmė masiškai veržtis iš rutinos.

Tada aš pasiūliau kitą savaitę visoms atlikti kažką tokio neįprasto, beprotiško, ko

niekas iš mūsų nesitiki. Iš akių mačiau, kad visos draugės išsiskirstė daryti žygdarbių.

Netrukus grįžo maniškis ir išsitiesė „kupė“ prieš televizorių. Paklausiau jo, ką jis daro, kai viskas jį taip užknisa, kad „viskasašdaugiaunebegaliu“, ir kai jis nori pasielgti kažkaip neįprastai?

„Einu į turgų pirkti bulvių“, – ramiai atsakė jis.

„Tai tavo „kažkas tokio“ susiveda į kugelį?“ – pasibaisėjau, su kuo aš gyvenu.

Bet jis man maloniai paaiškino, kad į turgų jis eina „psichoterapintis“. Ten jis mat turi keturias pardavėjas: žuvies, kauliukų, lašinukų ir daržovių sektoriuose. Ir su kiekviena jis pakalba apie gyvenimą, apie vaikus (kokius vaikus?), naujus receptus, žodžiu, apie mielus žmogiškus mažmožius ir tai esą pats geriausias psichoterapijos seansas, ir nieko nekainuoja, dar dykai ir prisiragauja. Ir tada grįžta namo. Su visu vagonu maisto.

Piktintis dėl keturių pardavėjų šįkart neturėjau laiko, bet pagalvojau, kad gal ir man įsitaisyti kokį jauną gražų komunikabilų mėsininką arba bulvių pardavėją, nes mačiau ten daug vyrų su maišiukais.

Bet kaip aš atsiskaitysiu draugėms, kai paklaus, ką aš nuveikiau beprotiško? Negi sakysiu, kad iššokau iš vagono, nusipirkau bulvių ir vėl įlipau?

Mielosios, pirmą kartą aš paskendusi neilty ir kamuojama klausimų „Ką daryti?“ ir „O kas, jeigu dabar?“

O gal man pereiti tiesiog į vagoną restoraną? Kaip sakot?

Optimizacija ir pedikiūras

”

Mielosios, po to, kai mūsų kontoros šefas per pasitarimą vėl prakalbo apie optimizaciją, ne juokais susirūpinau, tad tvirtai nusprendžiau dirbti dar daugiau, kad manęs neišoptimizuotų iš darbo, taip pat optimizuotis ir savo asmeniniame gyvenime, nes mūsų šeimos pajamos pastaruoju metu vėl smarkiai optimizavosi ir grėsė dar labiau optimizuotis.

“

Saviškiui pasakiau, kad jis nedelsiant optimizuotų savo rūkymo procesą, nes tokiu sunkmečiu rūkyti šitokias brangias cigaretes yra savižudybė ne tik fizine, bet ir finansine prasme.

Kadangi sodyboje esu apdairiai pasisėjusi sėklų, ridikėlių ir kitų gėrybių, nutariau išimtinai misti žalumynais, į turgų užsukti kartą per savaitę ir nupirkti saviškiui kokį kauliuką, o į parduotuvę beveik nė kojos nekelti.

Peržiūrėjusi savo garderobą sumečiau, kad užteks dešimčiai metų į priekį, ir tvirtai apsisprendžiau laikytis anglų aristokratės pavyzdžio. Atseit esu ganėtinai turtinga ir saviimi pasitikinti, todėl išoriniais blizgučiais ir skudurais man nebereikia įrodinėti, kas esu aš, Ieva.

Tyčia nutariau nekeisti seno modelio mobiliojo telefono į naują – ir vėl dėl tos pačios aristokratiškos priežasties.

Ryžtingai pakeičiau savo kirpėją į pigesnę, o plaukus dažyti nusprendžiau pati.

Žodžiu, savanoriškai apkarpiu visas savo smulkiąsias išlaidas ir išdidžiai nuėjau miegoti.

Kitą rytą aptikau, kad baigėsi mano nuostabieji kvėpalai, kuriuos šiaip jau gaudavau iš saviškio dovanų du kartus per metus – Kalėdoms ir per gimtadienį. Kai saviškiui apie tai prie pusryčių prasitariau, priminusi, kad moteris – tai gėlė, jis klastingai pasakė, kad aš jam ir taip skaniai kvėpiu, o kitiems atseit nebūtinai... Ir priminė mano optimizacijos programą.

Tada supypsėjo mano telefono priminimas, kad šiandien esu užsirašiusi daryti pedikiūrą. Ir kaip tik darbo metu, o darbo kontoroje, optimizavus darbuotojų skaičių, pačios suprantate, padvigubėjo.

Pirmoji mintis buvo skambinti pedikiūrininkei ir atšaukti savo vizitą visu krizės

laikotarpiu, bet tada vidinis mano balsas sukliko: „Ne!!!“

Ir iš pasąmonės gelmių man iškilo štai toks prisiminimas. Pernai vasarą turėjau susitikimą su tokiu pašnekovu, kuris man imponuoja ir kaip kontoros verslo partneris, ir kaip, nepabijosiu šito žodžio, imponantiškas vyriškis.

Taigi, iš anksto žinodama apie įvyksiantį susitikimą, apsilikau baltą suknelę gilia iškirpte nugaroje, apsiaviau persiko spalvos batelius uždara nosyte, bet atviru kulnu, pasikvėpinau ir nuvykau į susitikimą.

Viskas buvo gerai, kol klientas nepasisiūlė man parodyti visų savo cechų. Ir štai, įsivažduokite, lipu aš laiptais, jis iš paskos, ir visa mano atvira įdegusi nugara ir persikiniai batų galiukai nublanksta prieš suskilinėjusius kulnus, švytuojančius jam tiesiai prieš akis...

Mielosios, nepatikėsite, bet aš tais laiptais lipau kaip į ešafotą, už savęs jausdama į mano kulnus įsmigusį smalsų ir nustebusį žvilgsnį, kuris varstė mane tarsi dviašmenis (juk žiūrėta buvo dviem akim) peilis.

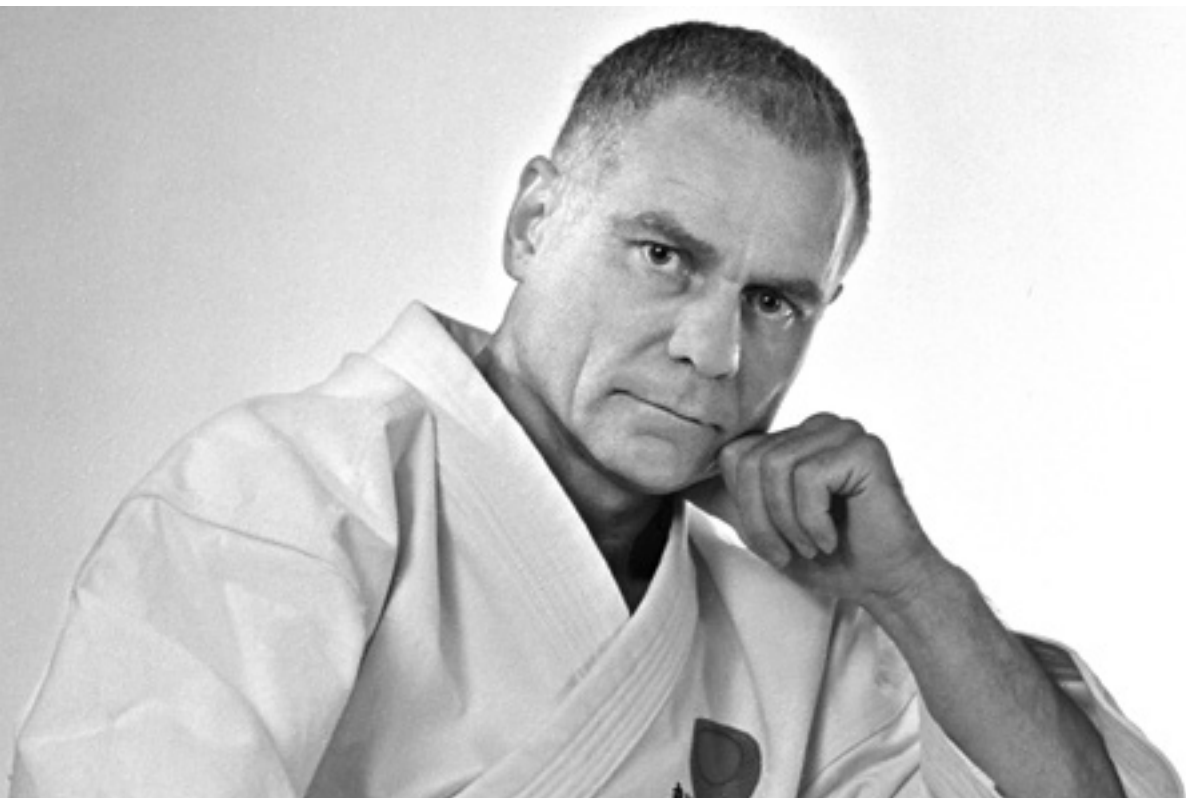
Tiesa, interviu išėjo geras, bet daugiau man šis vyras yra miręs, nes jis matė mano kulnus.

Taigi, tas mano vidinis balsas, matyt, ir priminė šį tragišką mano gyvenimo atvejį, po kurio aš ir nusprendžiau reguliariai lankytis pas pedikiūrininkę, kad ir kas būtų, kad ir kas nutiktų.

Ir tegul geriau mane išoptimizuoja iš darbo, tegu aš neturėsiu, ką valgyti, tegul mane pasmerkia SEB banko analitikai, bet iki kulnų aš neoptimizuosiuosi, ir baigta.

Vis dėlto šiuo metu pedikiūras – galbūt vienintelis dalykas, skiriantis mane nuo darbinio arklio, veikiau kumelės...

Gyvybe alsuojančios panevėžiečio fotografijos

”

Panevėžietis spaudos fotografas, fotomenininkas Valentinas Pečinasas ne iš tų, kurie saulėlydžius kalnuose galėtų fotografuoti skraidančiais pagalbininkais – dronais. Jis pats lipa į kalnus, rizikuoja, šąla, vargsta ne dėl ko kito, o dėl tos tikrosios fotografijos, kurios jokiais dronais neperduosi. Todėl V. Pečino nuotraukos gyvos, alsuojančios gamtos didybe, slepiančios gilią mintį, nes paties autoriaus išjaustos, išgyventos. Dabar panevėžietis fotografas stačia galva paniro į dar vieną neatrastą pasaulį – religijas. Šiais metais jis surengė net tris parodas „Staciatikių tikėjimo portretas“ – metų pradžioje Vilniuje, vasarą Kaune ir lapkritį Panevėžyje.

Valentinas Pečinasas:
„Patinka darbas su vaikais, fotografija. Darau tai, ką mėgstu, ir esu laimingas.“

Asmeninio archyvo nuotr.

“

Svečiuose pas trolius

„Į Norvegiją mūsų šalies ambasados užsakymu fotografuoti Norvegijos kraštovaizdžio važinėjau dvejus metus. Išeidavau į kalnus likus maždaug trims valandoms iki saulėlydžio. Iš kalnų grįžtantys norvegai gūžčiojo pečiais, kodėl aš einu, nes sutemus labai nesaugu. Tamsu, užslenka rūkas ar prapliumpa lietus – ir nebematai nužymėto takelio. Išveda tik intuicija“, – apie nuotykius Norvegijoje pasakojo V. Pečinas.

Į kalnus jis dažniausiai eina vienas – be vaistinėlių, pasiėmęs tik vandens, šokolado plytelę, kartais – saują riešutų. Didžiąją kalnų žygeivio mantos dalį sudaro fototechnika, akumuliatoriai, dar šilta striukė. „Kai žinai, jog tokiomis atšiauriomis sąlygomis gali pagalbos sulaukti tik pats iš savęs, labai susikoncentruoji, apgalvoji kiekvieną žingsnį. Pabuvojai prie visų aukščiausių viršūnių, stebėjau Šiaurės

pašvaistę. Nesutikdavau nė vieno žmogaus. Man labai patiko tas adrenalinas, kurį jatau gamtoje gana ekstremaliomis sąlygomis. Esu dar ir sportininkas, kažkada domino boksas, dabar esu karatė sporto treneris, tad man tokių ribinių situacijų reikia kovinei būsenai palaikyti“, – sakė fotomenininkas.

Jis prisipažino vienuoje pajutęs ir kalnų dvasias – trolius. „Kažkas pasišaipė, kad gal man „stogas“ kalnuose „nuvažiavo“, kad su trolių sielomis ten kalbėjaisi. Bet iš tiesų jatau tas jų sielas, kurios padėdavo sunkiausiais momentais“, – tikino bebaimis keliautojas. Jis dėkingas Lietuvos diplomatams Andriui Namavičiui ir Jurgitai Bilvaišienei, kurie pasiūlė pažvelgti į Norvegijos gamtą lietuvišku žvilgsniu, rėmė ir globojo fotografą. Jų bičiulystė užsimezgė V. Pečininui ambasadoje 2014 m. surengus fotografijų parodą „Saukų šeimos portretas“.

Išbandymai ant Pasaulio stogo

Šią vasarą V. Pečinas pabuvojo Pasaulio stogo vadinamuose Himalajų kalnuose šiaurės

Norvegijos gamtos vaizdai – „Trolių sielos ir sapnai“.
Valentino Pečinino nuotr.

Ant pasaulio stogo Himalajuose.

Valentino Pečinino nuotr.

Indijoje, vietovėse, iš kurių kildinamas budizmas. Čia jo laukė dar ekstremalesni išbandymai negu Norvegijoje: teko pabuvoti net 5 328 m aukštyje, praleisti ne vieną naktį kalnuose, pajusti tikėjimo dvasią budistų šventyklose, pabendrauti su vienuoliais, juos fotografuoti tada, kai jų nestebi svetimšalių akys. „Vienuoliai labai manimi pasitikėjo, nes aš rytų tradicijas išmanau – juk karatė – tai ne tik rytų kovos menas, bet ir filosofija. Pagarbiai atėjau į jų šventyklą, atitinkamai elgiausi – ir jie mane prisileido arčiau. Todėl parsivežiau labai unikalių fotokadrų. Buvo ir pavojingų momentų kalnuose, bet išsikapsčiau. Matyt, mano misija čia dar nebaigta“, – kalbėjo fotomenininkas. Jo svajonė – nufotografuoti Tibeto dvasinį lyderį Dalai Lamą tuomet, kai jis, kaip įprasta, nesišypso, yra susimąstęs ar paskendęs maldoje. Tuomet visai kitos emocijos atsispindi jo veide.

Pasak V. Pečinino, religijų tematika fotografijoje jį domina jau seniai, parengti fotografijų rinkiniai „Šventasis kelias“, „Stačiatikių tikėjimo portretas“, taip pat apie budizmą. Dar trūksta apie islamą – jo išpažinėjus Valentinas norėtų fotografuoti karščiausiuose pasaulio taškuose.

Vaikus moko patriotizmo

„Šiuo metu esu laisvas fotografas, bendradarbiauju su Panevėžio dienraščio „Sekundė“ redakcija. Pateikiu reportažų iš varžybų, kelionių, parodų. Pagrindinė mano veikla – esu karatė treneris. Treniruoju, rengiu varžyboms, auklėju būsimočius Lietuvos piliečius, kad jie augtų sveiki, stiprūs, atsidavę valstybei, savosios šalies patriotai ir gynėjai. Jei mes, menininkai, žurnalistai, pedagogai ir kiti, nesusiimsime, nesuformuosime kitokio požiūrio į valstybę, mūsų jaunoji karta išvažiuos ir mes neturėsime ateities. Vaikams reikia gerų pavyzdžių, į ką orientuotis, ko siekti. Turime gražią, saugią šalį su gerais žmonėmis, tik gyvenkim, kurkim ir džiaukimės. Jau lyg atsiranda pusiausvyra – atsigręžiamo į Lietuvą“, – įsitikinęs V. Pečininas.

Jis pats sakosi labai mylintis savo kraštą, Lietuvą, dėl kurios laisvės teko paimti ir ginklą. „Buvau rezervinėje policijos komisariato grupėje Panevėžyje, kuri buvo pasirengusi atremti karinį puolimą tomis neramiomis 1991-ųjų sausio dienomis. Jokių apdovanojimų neturiu ir jų man nereikia. Tačiau apmaudu, kai medaliais puošiasi žmonės,

Legendinis aktorius Donatas Banionis prie legendinio režisieriaus Juozo Miltinio paminklo Panevėžyje.

Valentino Pečinino nuotr.

kurių anų dienų barikadose tikrai neteko matyti. Vėliau teko dirbti Panevėžio VPK vyresniuoju komisaru kadru ir socialiniams klausimams, vidaus reikalų sistemoje dirbau 20 metų. Subūriau pirmąjį neetatinių specialiųjų pajėgų būrį viešajai tvarkai mieste palaikyti. Buvo neramūs laikai, tad teko dažnai su ginklu vaikščioti, o žmoną tam tikrą laikotarpį į darbą lydėdavo „Aro“ pareigūnai“, – prisiminė V. Pečininas.

Dabar jis džiaugiasi esąs savo vietoje. „Patinka darbas su vaikais, fotografija. Darau tai, ką mėgstu, ir esu laimingas“, – sako Valentinas.

Kūrybos kraitelė – ne tuščia

V. Pečinino kūrybos kraitelė išpūdinga – 30 personalinių parodų Panevėžyje, Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Norvegijoje, per 40 grupinių parodų Lietuvoje ir užsienyje, 2007 m. išleistas fotografijų albumas „Prasiveržimas“.

Talatingo panevėžiečio fotografo nuotraukos spausdinamos ne tik fotografijų albumuose, kataloguose ar profesiniuose

žurnaluose. V. Pečininas – žinomas spaudos fotografas, kurio nuotraukos publikuojamos Panevėžio kultūros ir istorijos žurnale „Senvagė“, dienraštyje „Sekundė“, kituose miesto leidiniuose ir interneto portaluose.

Panevėžietis – daugkartinis Lietuvos spaudos fotografų klubo kasmetinių konkursų laureatas, pelnantis prizus pagal atskiras temas, taip pat ne kartą laimėjęs pagrindinį „Auksinio kadro“ apdovanojimą. V. Pečininas yra Lietuvos žurnalistų sąjungos, Lietuvos spaudos fotografų klubo ir Lietuvos fotomenininkų sąjungos narys. Svarbiausi darbai: „Esmės laikinumas“ (1999–2007), „Nostalgija siaurukui“ (1999–2004), „Baletas“ (2000–2006), „Gyvybės harmonija“ (2001–2002), „Alsuojanči Afrika“ (2002–2007), „Teatro užkulisiai“ (2004–2005), „Šventasis kelias“ (2005), „Stačiatikių tikėjimo portretas“ (2006–2016), „Florencijos dviračiai“ (2010), „Saukų šeimos portretas“ (2011), „Trolių sielos ir sapnai“ (2013–2015).

Remia Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas

Vytautas Bukauskas

Lietuvos 100-mečiui skirtos kelionės ir įkopimai

”

Jubiliejų nebūna be iniciatyvų, realių ir truputį fantastinių. Lietuvos valstybės atkūrimo 100-mečio proga vieni lipa į 100 piliakalnių, kiti drožia iš medžio 100 skulptūrų ar sodina 100 ąžuolų. Mes, LŽS Kelionių žurnalistų klubo nariai, pasitelkę draugų būrį mėginame šį jubiliejų įprasminti įkoptami į 10 skirtingų Europos valstybių aukščiausių viršūnių, nuo Islandijos iki Gibraltaro, nuo Baltarusijos iki Balkanų. Išskeldami jose lietuvišką trispalvę ir istorinę vėliavas, prisimename ir primename, kad Lietuva kažkada buvo didžiausia Europos valstybė. Kalnuose niekada negali būti tikras, kad pavyks pasiekti tikslą, o ir toms kelionėms skyrėme tik 5 savaitgalius ir dvi savaites. Bet mums pavyko su kaupu. Net per 12-ą Europos viršūnių šuoliavo Vytis, jose plazdėjo trispalvė ir LŽS Kelionių žurnalistų klubo vėliavas.

Gražiau už kalnus nieko nėra.
Autoriaus nuotr.

“

Vasario 16-osios proga įkopėme į legendinę **Gibraltaro uolą (426 m)**. Ši uola, piečiausia kontinentinės Europos išskirtinė aukštuma, buvo svarbi žmonių gyvenime jau nuo akmens amžiaus laikų. Dabar tai britų užjūrio teritorija. Įkopėme pėsčiomis vadinamaisiais Viduržemio jūros laiptais. Pakeliui iš Madrido į Gibraltarą perėjome labai įdomų *Caminito del Ray* kanjoną, dar vadinamą „Karalių keliu“. Ko gero, buvome pirmieji lietuviai, kurie čia lankėsi po to, kai prieš 100 metų įrengta perėja buvo rekonstruota ir pritaikyta saugiai eiti. Tačiau ir dabar, kai oras vėjuotas arba lietingas, perėja uždaroma. Per ilgąjį savaitgalį Andalūzijos keliais nuvažiovome 1 800 km, aplankėme Rondą, Setenil de las Bodegasą, Tarifą, kur iki Afrikos telikę tik 14 km, apžiūrėjome *Duna de Bolonia* smėlio kopą ir Kadizą Sevilijoje, kur palaidotas Kolumbas, taip pat Kordobą.

Kovo 11-osios proga trispalvė iškelta LDK aukštumoje – aukščiausioje Baltarusijos vietoje *Гара Дзяржынская (345 m)*, kuri seniau buvo žinoma kaip *Sviataja Gara* („Šventasis kalnas“). Nuo 1956 m. kalva turi LDK bajorų šeimos atstovo „geležinio Felikso“, kuris pakeitė milijonų žmonių likimus, vardą. Kalnas net 50 metrų lenkia Aukštoją, bet nedaugelis jį yra matęs. Savaitgalio išvykos metu aplankėme Nesvyžiaus ir Myriaus LDK pilis.

Balandį pasiekėme Islandijos, šalies, kuri pirmoji pasaulyje pripažino atkurtą Lietuvos nepriklausomybę, aukščiausią kalno viršūnę mums sunkiai įsimenamam pavadinimu **Hvannadalshnjúkur (2 110 m)**. Viršūnė yra didžiausiam Europos ledyne, kuris užima

net 8 proc. Islandijos teritorijos ir savo mase viršija visus Europos ledynus kartu sudėjus. Klimatas čia atšiaurus, o kai pučia garsieji Islandijos vėjai, tiesiog arktinis. Jau tūkstančiai tautiečių yra keliavę po Islandiją ir grožėjęsi jos gamta, bet tik vienetai – nuo aukščiausio jos taško. Palankaus oro laukėme visą savaitę. Per tą laiką apvažiavome visą salą, pamatėme beveik visas „atvirukines“ Islandijos grožybes. Tik dieną prieš išvykimą sulaukėme tinkamo kalnams oro. Kopimo dieną oras buvo puikus: ramus ir saulėtas. Pakilę galėjome stebėti vaizdus, primenančius sniego ir ledo pasaką. Mums pavyko, bet nebuvo lengva. Viršuje laukė 24 °C žvarba. Kopėme 14 valandų, nuėjome 22 km, aukščių skirtumas net 2 km, nuo 400 m aukštyje prasidedančio ledyno iki viršūnės ėjome su sniegbridžiais, po to į viršūnę – padedami „kačių“ ir ledo kablių. Ledas nuostabiai žydros spalvos ir ypatingo kietumo. Įkopimas buvo skirtas mano draugo, fotografo ir keliautojo, buvusio mūsų klubo nario **Pauliaus Normanto** atminimui.

Jau kelerius metus ketinome aplankyti Norvegijos uolą, vertą viršūnės pavadinimo. Prieš 10 tūkstančių metų, ištirpus ledynams, troliai pasitraukė iš fiordų į kalnus, bet paliko ten savo ženklų. Garsiausias iš jų – **Troltinga**, liet. „Trolio liežuvis“. Tai nuošali vieta, žiemą beveik nepasiekiamą. Nuo artimiausio civilizacijos taško ją skiria 23 km arba 12 valandų ėjimo pėsčiomis. Orai šios 1 200 metrų aukštyje esančios plynaukštės nelepina net vasarą. Dažni žemi lietaus debesys, vėjas ir rūkas. Pamatyti šį stulbinantį peizažą atvyksta keliautojai iš viso pasaulio. Troltinga – ko gero, fotogeniškiausias Norvegijos peizažas. Asmenukė ant paties akmeninio Trolio liežuvio galiuko virš Hardangerio fiordo tampa prestižo reikalu ir aukščio baimės išbandymu. Jeigu

nebijai aukščio, tai joks čia pasiekimas, tai gali tūkstančiai, tiesiog dar viena graži vieta. Tačiau jeigu bijai, bet įveikė baimę, gebėjai, tai bus įsimintina diena ilgam.

Kokių tik pozų neišvysi ant uolos. Nuo romantiškų iki sportinių. Viena mergina net 3 kartus mėgino atsistoti ant rankų ant paties uolos krašto, kol jai tai pavyko. Teko fotografuoti žmones įvairiomis pozomis, bet tąkart net sustingau ir maniau, kad ji nusivoš. Nieko baisaus neatsitiko. Paskutinis traagiškas įvykis buvo prieš porą metų. Mergina suklupo ant uolos krašto ir į Australiją negrižo. Ko gero, į šią vietą senasis trolis kartkartėmis sugrįžta pažiūrėti, kaip žmonės linkminasi ant jo „liežuvio“, ir kažką pašnibžda merginoms į ausį, kad jos tuo metu praranda realybės jausmą... 700 metrų yra aukštai.

Lietuvos karaliaus **Mindaugo karūnavimo** dieną įkopėme į to meto svarbiausių mūsų valstybės kaimynių aukščiausias viršūnes:

Lenkijos **Rysus (2 500 m)** ir Vokietijos **Cūgšpicę (2 962 m)**. Abi viršūnės yra pasieniuose su savo kaimynėmis Slovakija ir Austrija. Taip susiklostė aplinkybės, kad būtent iš jų ir kopėme. Taigi, per 4 dienas aplankėme 4 šalis, automobiliu nuriedėjome 4 000 km maršrutu Vilnius–Popradske Pleso–Zalcburgas–Ehward–Vilnius ir iškėlėme visas turėtas vėliavas 2 viršūnėse. Be „Oranžinės sraigės“ – klubo vėliavos, šiuose kalnuose pabuvojo ir Gintarė – jauna mergina iš Zalcburgo. Taip tęsiame dar vieną tradiciją – į keliones ir kopimus paimti mūsų emigravusius tautiečius.

Ilgąjį **Žolinių** savaitgalį įprasminome Lietuvos valstybės simbolius iškeldami stilingiausiame Europos kalnyne – UNESCO saugomuose Dolomituose ir aukščiausioje jų viršūnėje **Marmoladoje (3 343 m)** bei Alpcėse ant Austrijos „stogo“ – **Grosглоknerio (3 798 m)** (liet. „Didysis varpas“). Tai Europos kalnų grožybės, reikalaujančios

Marmolados ledyne.

Viva!

ištvermės, alpinistinių įgūdžių, sėkmės ir gerų oro sąlygų. Tąkart klubo pirmininkas Gerimantas Statinis savo 57-ąjį gimtadienį vėl šventė kalnuose.

Vasaros sezono kalnų kelionių uždarymui buvo skirtas „Balkanų maratonas“ aplankant jos gamtos ir kultūros perlus. Nuriedėjome 6 000 km ir aplankėme šias Balkanų šalis: Rumuniją, Bulgariją, Serbiją, Juodkalniją ir Bosniją. Įkopėme į visas 5 planuotas tų šalių aukščiausias viršūnes: **Moldovianu (2 545 m)**, **Musalą (2 925 m)**, **Midžorą (2 170 m)**, **Zla Kolatą (2 534 m)** ir **Magličių (2 386 m)**. Kopėme nuo 5 iki 14 val. Važiavome dviem įspūdingiausiais kalnų serpentiniais: Transfegereshano keliu Rumunijoje ir dar įspūdingesniu Albanijos siaurėje. Per penkias kelionių po kalnus pėsčiomis dienas net du kartus gamtoje sutikome meškas – Rumunijoje ir Bosnijoje. Pirmą kartą šleivakojė šuoliais šlaitu lėkė mūsų kryptimi, tai niekas net fotoaparato nedrįso pakelti, antrą sykį vaizdas

priminė garsųjį I. Šiškinio paveikslą „Rytas pušyne“.

Šioje kelionėje dalyvavo ir aštuonmetė keliautoja Mėta Bukauskaitė. 2011 m. ekspedicijos „Filipinai’11 M. Šalčiui atminti“ metu ji kartu su mama Seda Bukauskiene įkopė į Apo (2 954 m) – aukščiausią kalną Filipinuose. Už šį įkopimą Mėtai buvo suteiktas jauniausios Lietuvos alpinistės vardas ir ji pateko į Lietuvos rekordų knygą. Tuo metu jai buvo 1,9 metų. Aukščiausias Balkanų kalnas dabar Mėtai buvo jau 15-oji viršūnė. Mokykla per mokslo metus išleido ją į šią kelionę, kad grįžusi vaikams per pamokas papasakotų apie tą įdomų Europos pakraštį. M. Bukauskaitė dalyvavo ir antroje Kelionių žurnalistų klubo ekspedicijoje „Indija’13 Antano Poškos keliais“ į Indiją ir Andamanų salas.

Prieš 3 metus plaukdami upe tolimame Madagaskare su bendrakeleiviais žaidėme sudarydami aplankytų pasaulio šalių sąrašą. Tada

Bulgarijos ir Balkanų „stogas“ Musala (2 924 m).

Europos žemėlapyje beviltiškai pralaimėjau. Dabar, aplankęs Serbiją, esu pabuvojęs visoje 52 Europos šalyse. Dvylikoje šalių aukščiausiose vietose buvo iškeltos jau anksčiau minėtos vėliavos ir šitaip pagerbtas ateinantis Lietuvos šimtmečio jubiliejus. Šioje iniciatyvoje dalyvavo 25 keliautojai – įvairaus

amžiaus ir profesijų žmonės. Visiems tai buvo puikus iššūkis išbandyti save, patirti naujų įspūdžių ir nuotykių, garbė išskleisti ne tik trispalvę, bet ir atstovauti LŽS Kelionių žurnalistų klubui – keliant „Oranžinę sraigę“ šalia debesų pasijusti esant išvien su visos Lietuvos plunksnos broliais.

Daiva Červokienė

Juozo Tumo-Vaižganto premijos laureatas – profesorius Egidijus Aleksandravičius

”

Juozo Tumo-Vaižganto premija šiemet skirta istorikui, habilituotam humanitarinių mokslų daktarui, Vytauto Didžiojo universiteto Istorijos katedros profesorius, Lietuvos išėivijos instituto direktoriui, Išėivijos studijų centro vadovui, Lietuvos žurnalistų sąjungos ir Nacionalinės žurnalistų kūrėjų asociacijos nariui, žurnalo „IQ“ bendradarbiui ir LRT Kultūros kanalo laidos „IQ presingas“ vedėjui Egidijui Aleksandravičiui už naujausią publicistiinių tekstų rinktinę „Viskas įmanoma“.

Vaižgantinės 2017 Malaišiuose. Juozo Tumo-Vaižganto premija Egidijui Aleksandravičiui (kairėje) įteikia Juozas Šalkauskas.

Algio Padoros nuotr.

“

Apie premiją ir Vaižgantą

Gal pradėkime nuo to, kas Jums yra šiomet skirta Juozo Tumo-Vaižganto premija?

Pasakysiu kiek vaižgantiškai: ji sustiprina ir leidžia manyti, kad tai, ką darau, turi prasmę.

O pats Juozas Tumas-Vaižgantas?

Kaip Telsių vaikas nemėgau Vaižganto kūrybos iš mokyklinės programos. Joje buvo per daug kaimo. Man reikėjo senstelėti, kad jį pamėgčiau. Kuo toliau, tuo labiau. Ne taip jo literatūros tekstus, kaip jo biografiją, laikyseną ir publicistiką. Kuo toliau, tuo labiau. Manau, kad tokie žmonės, kaip Vaižgantas, yra visiškai unikalūs mūsų praeityje. Pavadinsiu kodėl.

Nepaisant visų sunkenybių, besiblaškant tarp filijų ir parapijų, kur jį siuntė bažnytinė hierarchija, stebina Vaižganto linksmumas. Ne kaip gamtos dovana, o kaip labai išmintingo žmogaus, kunigo, teologo, kuris suprato, kad liūdesys yra natūralus, o džiugesys ir linksmumas – išmintis, beveik moralės dalykas. Jei savo veide kaupi liūdesį, tai jį ir kitam perduodi, o tas turi savąjį vargą. Tad kai labai sunku, galima linksmumu įveikti tą sunkumą. Tai labai gerai suprato ir parodo Vaižganto rašinių herojai.

O kokie tie herojai, iš kur atėję?

Mes dažnai kalbame apie valstybę, didesles kontorą, nors laikui bėgant pradedu

suprasti, kad pradžių pradžia yra vienas žmogus ir viensėdis, mažas miestelis, kaimas, kur jis išauga. Ne kaimiškumas, o vienišumas yra esminis. Ta sena mūsų agrarinė kultūra turėjo tiek jėgos, natūralaus išmintingumo, džiugesio, gebėjimo plaukti prieš srovę, neparduoti savo įsitikinimų dėl garbės, karjeros ir pan.

Dar dėl vieno dalyko Vaižgantas yra beveik unikalus žmogus – dėl gebėjimo pajauti, suprasti ir gerbti kitų pažiūrų žmones. Tai man primena toks epizodas. VDU salėje kažkurį iš savo jubiliejų šventė Jonas Šliūpas, didelis kairiųjų, laisvamanių autoritetas. Išskilmės, susirinkę daug žmonių. Staiga salė nuščiuvo – įėjo Vaižgantas su sutana, atrodantis kitaip negu daugelis susirinkusiųjų. Priėjęs prie Šliūpo ištare: „Jonai, aš niekada nesutikau su Tavo pažiūromis ir visada su jomis kovosiu, bet noriu pasakyti, kaip labai tave myliu.“ Šio žmogaus kūryba ir elgesys kiekvieną iš mūsų gali pakylėti ir stiprinti, leisti su šypsena žvelgti į pačius didžiausius sunkumus. Tokių intencijų vedamas rašiau ir ne vieną savo straipsnį.

Pagarba spausdintai minčiai

Jums įteikta premija už rinkinį rašinių, publikuotų žurnale „IQ“, su kuriuo bendradarbiaujate nuo pat leidinio atsiradimo. Kas šis žurnalas ir knyga Jūsų kūrybiniame kelyje?

Visada vertinau popierinį standartą, o po dešimties metų labai intensyvaus komentavimo interneto portaluose „Omni.lt“, vėliau „Balsas.lt“ tas jausmas dar sustiprėjo. Rašyti pradėjau „Kultūros barams“

ir „Kauno dienos“ kultūros priedui „Santaka“. Žurnalistės ir redaktorės Birutės Garbaravičienės vadovaujamas bandžiau perprasti ir prisitaikyti prie publicistikos žanrų reikalavimų. Kai B. Garbaravičienė pakvietė rašyti kultūros žurnalui „Miesto IQ“, kuris vėliau tapo politikos, ekonomikos ir kultūros žurnalu „IQ. The Economist“, o galop tik „IQ“, džiaugiausi. Žurnalas beveik neturi atsitiktinių skaitytojų, nėra anoniminio publikacijų komentavimo, „tualetu sienos“. Man priimtinas ir retokas žurnalo ritmas. Išeina kartą per mėnesį – tai laikas, kuris atitinka autentiškus mano naujos patirties, išvalgų, supratimo ir energijos kaupimosi dėsnius, lipant per senatvės slenkstį.

O LRT Kultūros kanalo laida „IQ presingas“?

Visada mažiau dialogiškai, todėl temų persipynimas tarp rašto ir pokalbių neišvengiamas. Tačiau rašai vienas, o kalbiesi su kitu arba kitais. Tad ten esi ne tik pats su savo ribotu supratimu, bet ir sąskambyje su kitu, kurio išmanymą vienoje ar kitoje srityje vertini. Žinoma, suprantu, kad TV formatas nepaisant visų pastangų beveik neišvengiamai sulėkština mintis. TV nėra toks nekaltas dalykas čia besireiškiančiam, tai ypač matome stebėdami jaunučius laidų vedėjus, žurnalistus. Tik niekas mūsųose jokia terapija neužiima ir neanalizuoja, kas darosi ekrano veidams, kaip provokuojasi destruktivus narcisizmas ir refleksijos išnykimas. Spėju, kad mane nuo to kažkiek gelbsti į akis tiesą sakantys draugai ir tai, kad TV esu tik epizodinis praeivis, tad ir „ligų“ užkratas mažiau veikia. Ir dar. Esu auditorijų ir seminarų žmogus, tad TV tokio tipo žmogui yra beveik „natūralus akvariumas“.

Akiratyje – lietuvių Atgimimo kultūra

Sutiksime – knygos pavadinimas „Viskas įmanoma“ išskirtinai optimistinis. Tai atspindi ir Jūsų požiūrį į mūsų gyvenimą ir kasdienybę?

Siūlyčiau kontrastingesnę aiškinimą. Įmanomas ir pamėkliškas mūsų gyvenimas, apstemdytas žemiausių politizuotos minios ir besmegenių galios varžybų dalyvių aktyvizmo. Įmanoma, kad viskas imtų atrodyti kaip košmaras. Tačiau Jūs teisi: čia yra ir vietos informuoto optimisto savijautai. Optimisto po nevilties.

Juozo Tumo-Vaižganto premijos komisija paskelbė, kad premija Jums skiriama už analitinę publicistiką. Kaip ir kokios visuomenės, politikos ir kultūros temos dažniausiai patenka į Jūsų akiratį?

Visokios. Ypač tokios, kurios slepiasi ir auga tiesiog prieš akis atsiveriančios tikrovės aki-vaizdoje, po tariamo paprastumo „savaiminė aiškybe“. Ir tokios, kurios peršasi galvon supratu, kad esame labai neaiškūs žmonės labai neaiškiam pasaulyje.

Habilitacinę disertaciją apgynėte tema „Lietuvių Atgimimo kultūra“. Kaip vertinate šiandienos situaciją Lietuvoje ir vis tebesitęsiantį Lietuvos išsivaikščiojimą?

Atgimimo kultūros – XIX amžiaus tautų pavasario tema tiesiai nesiriša su „išsivaikščiojimais“. Nebent Adomo Mickevičiaus laikų „didžioji karių ir poetų emigracija“. Bet ji kupina patriotinio romantizmo, o dabartis

yra visiškai kitokia. Posovietinio postkolonializmo žmogus, kuris be galios siekių išsipildymo (be valdžios kitam), be karjeros ir pranašumo simbolių jaučiasi visiškai nereikalingas arba reikalingas tik tiek, kiek Kontorai reikia, yra visai kitoks. Nesaugumas ir beprasmybė yra tokio žmogaus oras. Jis ir su KTU tipo diplomu ir brangiais automobiliais vis vien yra pažymėtas traumuojančio nevisavertiškumo ženklu, nerandantis santaikos su brangiausia pasaulyje vieta (gimtinės ketvirtainiu) ir savo gyvenimu, neperžengiantis empatijos arba Kito atjautos slenksčio, yra verčiamas tapti Išvaymo herojumi. Tai yra ne tik ekonominis (lengviau suprantamas), bet ir socialinės psichozės reiškinys, kuriam valstietiškos politinės priemonės yra it masažas mirusiam.

Kada išeivijos lietuviai kuria Lietuvai

1990 m. su bendraminčiais įkūrėte tęstinį mokslinį leidinį „Lietuvių atgimimo istorijos studijos“, 1998 m. – „Kauno istorijos metraštį“, esate vienas iš Gži internetinio portalo, siekiančio aukštesnių žurnalistinės etikos standartų, draugijos narių, leidinio „Darbai ir dienos“ vyr. redaktorius, Lietuvos nacionalinio istorikų komiteto prezidentas. Smalsu, kaip dera visi šie darbai bei veiklos?

Pataisykim informaciją. Buvau pirmas Lietuvos nacionalinio istorijos mokslo komiteto prezidentas, bet tai buvo labai seniai. Ir seniai juo nebesu. Beprasmybės šmėkloms sėlinant iš paskos visada geriausia bėgti kažko naujo, kūrybos link. Tą ir stengiausi daryti, tai ir riša buvusias ir esamas veiklas.

Ir mokslinės teorijos, ir senų išminčių nuorodos liudija viena: jei atskiri intelektualinę (malonėkit netaisyti į „intelektinę“) veiklą nuo visuomeninės, savanoriškos, pilietinės, jei atskiri savo mintį ir savo veiksma – tai kenčia abi pusės. Ir galvojimo kokybė, ir gyvenimo.

Esate ir Lietuvių išeivijos instituto direktorius, Išeivijos studijų centro vadovas. Kokie pagrindiniai šios veiklos uždaviniai?

VDU Lietuvių išeivijos institutas yra pagrindinė ir Baltijos šalyse unikali (nebent praleistume priekin *Sweedish Emigration Institut* – nacionalinę švedų įstaigą) įstaiga. Misija: kaupti, tirti, suprasti ir skleisti lietuvių diasporos patirtis. Be jos, kaip mūsų literatūra be Škėmos, Mackaus ar Meko. Politinės minties ir laisvo žmogaus elgsenų prasme tas kontrastas beveik brutaliai ryškus. Tai nėra plačiai suprasta, bet dėl tokių veiklų bent jau lieka viltis, kad subrendusiems tai suprasti bus iš kur pasisemti informacijos. Institutas per du pusiau savanoriškos veiklos dešimtmečius parašė, parengė, išleido per pusšimtį rimtų knygų iš pasaulio lietuvių praeities ir dabaties.

Ar šiandienos išeivijos bangai tinka sakyti, kad užjurių lietuviai taip pat kuria Lietuvai ir Lietuvą?

Tai ypač tinka vadinamųjų dipukų (DP, angl. *displaced persons* – perkeltieji, išvietinti asmenys) generacijai po Antrojo pasaulinio karo. Jie labai gerai suprato – svarbiausia, kad kuriama sau, savo laimei. Suvokė ir kitus suvokti gundė, kad būti lietuviu netrukdo būti geriausia, sėkmingiausia ir laimingiausia žmogui įvairiose šalyse.

Svarbu, kad tokia propagandinė patetika apie prievoles mylėti valstybę neprasilenktų su sveiku noru bent kiek mylėti ir gerbti kiekvieną žmogų.

Apie žiniasklaidą ir viešuosius ryšius

Kaip vertinate žiniasklaidos situaciją Lietuvoje?

Viešieji ryšiai ir neviešos biurokratijos priemonės bei slaptos intrigos ją jau beveik sunaikino. O iškilios ir gražios salos – tai vis dar laisvai veikiantys nepriklausomi žmonės, tokie kaip Rytas Staselis, Paulius Gritėnas, Tautvydas Marčiukaitis, Andrius Navickas ir dar keletas dešimčių jaunų ir pagyvenusių korespondentinių, tiriamąjį darbą dirbančių ir iš pareigos rašančių publicistiką žmonių.

O žurnalistikos perspektyvos?

Ateitis miglota... Tačiau visada buvo tokių žmonių, kurie manė, kad moraliniai principai vis tiek verčia dorai pasielgti, jei net niekas negarantuoja nei sėkmės, nei teigiamo poveikio. Yra tai, ką privalu daryti... Štai kodėl Harvardas sau kelia misiją – būti moralinių kultūros formų ugdytoju ateinančių kartų elite. O Lietuvoje „optimizuojamos“ mašinų priežiūros stotys ir žmonės...

Ar daug yra mokslinių ir žurnalistinių tekstų skirtumų? Kaip vertinate mokslinių ir žurnalistinių tekstų įtaką visuomenei? O jų išliekamąją vertę?

Vertinu tai kaip vienintelę galimybę priauginti Lietuvos raiteliui galvą... Bet tai beveik banali siekiamybė. Mokslinis galvojimas taip pat patiria sporadiškas diskreditacijos epidemijas. Jei galima nurašyti seną vadovėlį ir tekstą pateikti kaip mokslo naujieną, tai kur toliau...

Kaip manote, mokslininko ir žurnalisto žvilgsnis į gyvenimą daug skiriasi? Kuo

Jei maksimaliai iš savęs reikalauji, tuomet beveik niekuo.

Regis, vis stipriau girdimas mokslininkų, akademinio pasaulio atstovų balsas žiniasklaidoje. Tai dėsninga?

Mokslininkai humanitarai – istorikai, filosofai – kadaise ir kūrė aukso amžiaus žiniasklaidą. Be šios intelektualinės užduoties humanitariniai ir socialiniai mokslai neatlieka savo paskirties. Tik mulkiui gali atrodyti, kad mokslininkas turi spausdintis tik mažai kam suprantamuose mokslo žurnaluose. Humanitaro užduotis – skatinti mūsų savivoką. Tai trivialu.

Dėkoju už pokalbį.

Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas

Parengė Jolanta Beniušytė

Kas, kur, kada – 2017 metai: nuo liepos iki gruodžio

Ruduo Kernavėje.
Stasio Paškevičiaus nuotr.

Liepos 21–22 d. Alytuje vyko LŽS ir Fridricho Eberto fondo surengtas praktinis seminaras regiono žurnalistams „Profesiniai žurnalistikos standartai, propagandos ir informaciniai karai“.

Antano Macijausko medalis – simbolinis apdovanojimas – šiais metais skirtas Biržų krašto žmonėms, jis įteiktas rugpjūčio 5 d. Biržų miesto šventės metu.

LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius.
Stasio Paškevičiaus nuotr.

Rugpjūtį susitiko LŽS pirmininkas Dainius Radzevičius ir Baltarusijos žurnalistų asociacijos pirmininkas Andrejus Bastunecas (Андрэй Бастунец). Vilniuje jie aptarė abiejų organizacijų bendradarbiavimo galimybes.

Pirmą rugsėjo savaitgalį LŽS Klaipėdos apskrities skyriaus nariai, uostamiesčio žurnalistai su šeimomis vyko į pažintinę edukacinę kelionę Pagramančio regioniniame parke, Tauragės rajone. Po gražiausių Lietuvos kampelių Klaipėdos žurnalistai keliauja jau beveik 10 metų.

Šiais metais 14 žurnalistų iš Vidurio ir Rytų Europos ir vėl turėjo galimybę dalyvauti seminare, kuris vyko 2017 m. rugsėjo 18–29 d. Leipcige, ir susipažinti su Vokietijos Federacinės Respublikos televizijos, radijo, spausdintinės ir internetinės dvejopos žiniasklaidos sistemos struktūra ir darbu. Be profesinio tobulėjimo, itin svarbūs ir kultūriniai tarpusavio mainai.

Klaipėdos žurnalistai Pagramančio regioniniame parke.
Engenijans Maciaus nuotr.

Rimvydas Valatka ves laidą per „Info TV“: „Jei žurnalistas yra patogus, tai jis yra mui liukas tam tikroje vietoje.“ Aštriais komentarais garsėjantis politikos apžvalgininkas R. Valatka turi savo laidą „@Rimvydas Valatka“ informacinėje programoje „Info diena“, kuri rodoma penktadieniais.

Ilgamžiškiausia Lietuvoje radijo laida „Gamtą – visų namai“ buvo pradėta rengti 1957 m. rugsėjo 28 d.

Rugsėjo 30 d. Kernavėje vyko išvažiuojamieji LŽS valdybos ir tarybos posėdžiai. Tarybos posėdyje svarstyti klausimai dėl V. Kudirkos ir kitų kūrybinių konkursų nuostatų suderinamumo, 2018 m. LŽS veiklos planų, naujo Visuomenės informavimo įstatymo pakeitimo, LŽS tarptautinio bendradarbiavimo ir kt. Taip pat Kernavėje dieną prieš posėdžius vyko praktinis seminaras Aukštaitijos žurnalistams „Profesiniai

žurnalistikos standartai, propagandos ir informaciniai karai“, kurį surengė LŽS ir Fridricho Eberto fondas.

Nuo spalio 2 d. Žurnalistų namuose (Jogailos g. 11, Vilnius) kasdien renkasi Medardo Čoboto trečiojo amžiaus universiteto (MČTAU) klausytojai. Kiekvieną pirmadienį – vis nauja grupė. Čia vyksta LŽS ir MČTAU bendro projekto „Medijų ir informacinio raštingumo programa“ praktiniai seminarai. Šio

LŽS tarybos posėdis.
Stasio Paškevičiaus nuotr.

Rimvydas Valatka Žurnalistų namuose skaito paskaitą senjorams.

Dainiaus Radzevičiaus nuotr.

unikalaus didelės apimties projekto, kuriuo siekiama apmokyti apie 500 senjorų, tikslas – didinti vyresnio amžiaus žmonių gebėjimą naudotis įvairiomis žiniasklaidos priemonėmis, geriau suprasti ir kritiškai vertinti žiniasklaidos turinį, ugdyti gebėjimus užmegzti ryšius įvairių medijų kontekste.

2017 m. spalį Kaune leidžiamo „Ūkininko patarėjo“ redakcijoje pradėti pokyčiai. Pasikeitęs daliai bendrovės akcininkų, pareigų neteko laikraštį leidžiančios bendrovės valdybos pirmininkas, direktorius ir vyr. redaktorius Vytenis Neverdauskas. Spalio 11 d. dalis „Ūkininko patarėjo“ akcijų buvo parduotos bendrovei „Dvylika pirklių“, kuri jas nupirko iš buvusio savininko Ramūno Karbauskio. Naujuoju bendrovės direktoriumi tapo Julius Skestenis, vyriausioju redaktoriumi – buvęs „Valstiečių laikraščio“ direktorius Gintautas Misiukevičius.

Klaipėdoje spalį startavo naujas miesto ir regiono naujienų portalas *Atvira Klaipėda.lt*. Jo steigėjai tikina, kad portale nebus jokios reklamos, o išgyventi tikimasi iš portalo skaitytojų paramos. Kiekvieną mėnesį žadama pateikti viešą ataskaitą, kur bus nurodoma, kam buvo panaudotas kiekvienas skaitytojų perverstas euras.

Šį rudenį naujienų portalą *Alfa.lt* valdančią bendrovę „Alfa Media“ įsigijo „Baltic Media Ltd“, jos pardavimo sandoris su „MG Baltic Media“ baigtas spalio 9 d.

Keitėsi ir *Alfa.lt* vadovai. „Alfa Media“ direktoriumi paskirtas Nerius Gasparavičius, *Alfa.lt* vyriausioju redaktoriumi pradėjo dirbti Ovidijus Lukošius, jis taip pat toliau vadovauja ir žurnalui IQ.

Vasarą dėl galimai finansinių priežasčių nutrūko „Savaitraščio Kaunui“ leidyba.

Portalo „Delfi“ vyriausiąja redaktore spalį netikėtai tapo Rasa Lukaitytė-Vnarauskienė. Monika Garbačiauskaitė-Budrienė, ilgametė portalo redaktore, ir toliau žada bendradarbiauti su „Delfi“.

Naujienų agentūra ELTA, su naujais savininkais ir vadovais siekianti kokybiškesnės savo veiklos, 2017-ųjų spalio 16-ąją pasirašė bendradarbiavimo sutartį su viena didžiausių pasaulio naujienų agentūrų – AFP (*Agence France-Presse*).

Vilniaus žurnalistai po seminaro.

Dainiaus Radzevičiaus nuotr.

Spalio 20 d. LŽS ir Fridricho Eberto fondas tradiciškai surengė praktinį seminarą Vilniaus žurnalistams „Profesiniai žurnalistikos standartai, propagandos ir informaciniai karai“.

Teigiama, jog siekdama padidinti visuomenės informavimo priemonių veiklos viešumą ir skaidrumą Vyriausybė teikė Seimui Visuomenės informavimo įstatymo pataisas. Siūloma sukurti bendrą viešosios informacijos rengėjų ir skleidėjų informacinę sistemą (VIRSIS), kurioje būtų visi duomenys apie šią veiklą. Dabar esą dėl skirtingai tvarkomų duomenų neproporcingai didėja deklaravimo našta, informacinių sistemų administravimo, eksploataavimo kaštai.

Lapkričio 2 d. Žurnalistų namuose Vilniuje surengtas LŽS ir kolegų iš Kijevo spaudos klubo (Ukraina) teletiltas. Renginį

moderavo LŽS vicepirmininkas Audrys Antanaitis.

Lapkričio 7 d. Kultūros ministerijoje vyko steigiamasis Lietuvos medijų tarybos posėdis, kuriame Tarybos pirmininke išrinkta VDU profesorė Auksė Balčytienė, o jos pavaduotoja – Interneto žiniasklaidos asociacijos pirmininkė Aistė Žilinskienė.

Posėdyje taip pat pristatytas Visuomenės informavimo politikos strateginių kryptių 2018–2021 m. projektas ir aptarta galimybė surengti Lietuvos medijų tarybos forumą. Lietuvos medijų taryba – prie Kultūros ministerijos veikianti visuomeninė patariamoji taryba visuomenės informavimo politikos klausimais, kaip rašoma Kultūros ministerijos pranešime, įsteigta siekiant koordinuotos visuomenės informavimo politikos.

Paroda „LIKE“ sulaukė anšlago.

Ramūno Danisevičiaus nuotr.

Nuo lapkričio 7 d. Vilniaus rotušėje visą mėnesį vyko fotografo Ramūno Danisevičiaus paroda „LIKE“. R. Danisevičius, unikalus pasaulio tyrinėtojas, pakvietė apsilankyti parodoje ir pamatyti, kaip kasdieniu stebėjimu autorius dokumentuoja santykį su mus supančia aplinka.

Lapkričio 7 d. iš pareigų atleistas dienraščio „Lietuvos žinios“ direktorius Laimutis Genys, pranešė laikraštį valdantis koncernas „Achemos grupė“. Valdybos sprendimu laikinai eiti direktoriaus pareigas paskirtas dienraščio vyriausiasis redaktorius Ramūnas Terleckas.

Lapkričio 14 d. 17 val. LRT valgykloje atidaryta fotografijų paroda „Keturių ekspedicijų akimirkos“, skirta LŽS Kelionių žurnalistų klubo 10-mečiui.

*Klaipėdos rajono
laikraščio „Banga“
archyvo nuotr.*

Lapkritį LŽS pirmininkas Dainius Radevičius ir apžvalgininkas, *lrt.lt* portalo redaktorius Vladimiras Laučius lankėsi Gargžduose, kur bendravo su gargždiškiais ir susitiko su Klaipėdos rajono laikraščio „Banga“ redaktore Vilija Butkuviene.

Lapkričio 21 d. Seimas Valstybinės lietuvių kalbos komisijos (VLKK) vadovu paskyrė portalo *alkas.lt* redaktorių, LŽS pirmininko pavaduotoją Audrį Antanaitį.

Už A. Antanaičio skyrimą į šias pareigas slaptame balsavime atiduoti 58 balsai, 25 parlamentarai balsavo prieš ir keturi susilaikė.

*Audrys Antanaitis.
Arūno Sartanavičiaus nuotr.*

Seimas paskyrė ir VLKK narius. Už tai numatantį nutarimą balsavo 63, prieš buvo 10, susilaikė 17 Seimo narių.

**Remia Spaudos, radijo ir
televizijos rėmimo fondas**

Leopoldas Mykolaitis

(1927 01 02 Joniškis – 2017 08 12 Vilnius)

Leopoldas Mykolaitis.

LŽS archyvo nuotr.

Šią vasarą netekome gero mūsų kolegos, žurnalisto, rašytojo, redaktoriaus Leopoldo Mykolaičio, palikusio ryškią vagą Lietuvos žurnalistikos istorijoje.

Jis gimė 1927 m. sausio 2 d. Joniškyje. 1939–1944 m. mokėsi Joniškių gimnazijoje. 1946 m. baigė Vilniaus suaugusiųjų vakarinę gimnaziją, 1955 m. – Vilniaus pedagoginio instituto Istorijos fakultetą, įgydamas istorijos mokytojo specialybę.

1945 m. pradėjo dirbti laikraščio „Kam jauno tiesa“ redakcijos Mokyklų skyriuje. 1949–1952 m. redagavo laikraštį

„Lietuvos pionierius“, o 1954 m. atkūrė žurnalą vaikams „Genys“ ir iki 1957 m. buvo jo redaktorius.

1955–1959 m. buvo Lietuvos televizijos ir radijo komiteto pirmininko pavaduotojas televizijos reikalams, 1959–1960 m. – Lietuvos kino studijos direktorius, 1960–1962 m. – žurnalo „Moksleivis“ vyr. redaktorius, 1962–1972 m. – vyr. redaktoriaus pavaduotojas.

Kūrė Senjorų žurnalistų klubą

L. Mykolaitis buvo labai aktyvus LŽS, į kurią jis įstojo 1958 m., veikloje. Jis rinktas į LŽS tarybą ir valdybą, buvo įvairių konkursų vertinimo komisijų narys. 1991–1992 m. redagavo LŽS laikraštį „Žurnalistų žinios“. Kolega Leopoldas buvo vienas iš LŽS Senjorų klubo steigimo iniciatorių. Jo dėka Senjorų klubas yra vienmetis su atkurta Nepriklausoma Lietuva. Tai ne atsitiktinis sutapimas. Didžioji dalis būsimo klubo narių, dirbdami žurnalistais, aktyviai įsitraukė į prasidėjusį Lietuvos Atgimimo judėjimą, savo publikacijomis periodinėje spaudoje, televizijoje ir radijuje skatino žmonių pilietinį aktyvumą, žadino jų laisvės troškimą.

Suprantama, tada keitėsi ir LŽS. Ji pakeitė įstatus, atsisakė abreviatūros „LTSR“, išstojo iš TSRS žurnalistų sąjungos. Atsirado galimybė patiems, nesidairant į „vyresnįjį brolių“

ar vietinę partinę nomenklatūrą, spręsti sąjungos likimą, kurti naujas jos darbo gaires, atsižvelgiant ne tik į profesinį pasiskirstymą pagal dalykinę veiklą, bet ir į žurnalistų amžių ar pomėgius.

Netrukus po Kovo 11-osios grupė L. Mykolaičio pakviestų žurnalistų, susirinkusių LŽS būstinėje, nutarė suburti vyresniojo amžiaus kolegas, kad būtų galima geriau išnaudoti jų kūrybinį potencialą bei įgytą patirtį, spręsti kylančias socialines ir materialines problemas.

1990 m. rugsėjo 11 d. įvyko steigiamasis klubo susirinkimas, kuriame dalyvavo 26 žurnalistai. Nutarta steigti LŽS Senjorų klubą, išrinkta jo valdyba. Klubo pirmininku išrinktas L. Mykolaitis, sekretore – Birutė Kazakevičienė, valdybos nariais – Juozas Chlivickas, Algimantas Litvaitis ir Bronė Žilakauskienė.

„Mūsų klubas augo kaip vaikas. Pirmiausia daug rūpesčių buvo dėl pavadinimo. Senjorai norėjo burtis į pirminę organizaciją, o ne į klubą. Mat tuometiniai LŽS įstatai nenumatė savarankiškų klubų veiklos. Pakeitus įstatus įteisintas ir Senjorų klubo vardas“, – vėliau prisiminė L. Mykolaitis. Anot jo, buvo ir kitų rūpesčių – kai kas norėjo įtvirtinti normą, kad žurnalistas, tapęs pensininku, neturėtų

likti LŽS. Tačiau šie argumentai, kad senyvo amžiaus žmonės stabdo progresą, trukdo skverbtis į LŽS naujoms idėjoms, nebuvo palaikyti. Po ilgų diskusijų klubas nutarė rinktis pirmąjį kiekvieno mėnesio trečiadienį 11 val. Teatro draugijos salėje.

Klubo veikla, vadovaujant L. Mykolaičiui, stiprėjo ir augo: 1991 m. pradžioje klubas vienijo 53 narius, 1994 m. – 77, 1997 m. – jau 107 narius. Jis klubui vadovavo iki 2000 m., kai dėl sušlubavusios sveikatos pirmininko pareigas perdavė kolegai Stanislovui Pleskui.

„Mes dėkingi kolegai L. Mykolaičiui, kurio iniciatyva įkurtas LŽS Senjorų klubas. Dabar tęsiame gerąsias šio klubo tradicijas“, – sakė Senjorų klubo pirmininkas Ipolitas Skridla.

L. Mykolaitis buvo kūrybingas žurnalistas, parašė daug straipsnių mokslo, jaunimo auklėjimo temomis, humoreskų, pasakų, prisiminimų. Išleido pasakų knygas „Šešiakojis auksarankis“ (1999), „Du tuzinai pasakų“ (2007).

2008 m. jis apdovanotas medaliu „Už nuopelnus žurnalistikai“.

Vytautas ŽEIMANTAS

Lietuva, Lietuva...

Valentino Pečinino nuotr.

Turinys

REDAKTORĖS ŽODIS	3
KARŠTA AKTUALIJA	
Diskusija: mažiau žurnalistikos, daugiau žiniasklaidos. Kaip tai pakeisti?	6
ŽURNALISTINIAI PERLIUKAI	
Vejuosi laiką, kuriame išpaustos Aloyzo pėdos	14
SĖKMĖS ISTORIJS	
Živilė Kavaliauskaitė: žurnalistika – savotiška priklausomybė	23
Panevėžio žurnalas „Senvagė“ – meilės laiškas gimtajam miestui	30
MES – ŽURNALISTAI	
Apie kokią žurnalistiką svajojame?	35
STOP PROPAGANDAI	
Propagandiniai karai – ir per interneto televiziją?	40
ETIKA IR PROFESIONALUMAS	
Profesinė etika – ant Temidės svarstyklių	44
VEIDAI IŠ ARTI	
Šiauliečiui Alvydui Januševičiui pakeliui į žurnalistiką teko ir pabadauti	51
Tas saldus sugrįžimas į žurnalistiką...	56
Iš Panevėžio kilusi Nijolė Baužytė: „Žurnalistas turi būti kaip bizūnas“	62
SPAUDOS IR FOTOGRAFIJOS ISTORIJA	
Albertas Laurinčiukas: nuo Šiaulių per visą pasaulį	70
Su teatru ir poezija susipynęs viešojo žodžio kelias Panevėžyje	76
Laiko slinkty, Panevėžio fotografija ir Marsas	82
MŪSŲ KŪRYBA	
Panevėžio legenda Juozas Miltinis žurnalistams buvo kietas riešutėlis	90
Iš „Šiaulių krašto“ humoreskų gims knyga	98
Gyvybe alsuojančios panevėžiečio fotografijos	106
ŽURNALISTŲ KELIONĖS	
Lietuvos 100-mečiui skirtos kelionės ir įkopimai	110
ŽURNALISTŲ RENGINIAI	
Juozo Tumo-Vaižganto premijos laureatas – profesorius Egidijus Aleksandravičius	115
LIETUVOS ŽURNALISTAI: ĮVYKIŲ KRONIKA	
Kas, kur, kada – 2017 metai: nuo liepos iki gruodžio	120
IN MEMORIAM	
Leopoldas Mykolaitis (1927 01 02 Joniškis – 2017 08 12 Vilnius)	127